

# ELKE DAG MET GODS WOORD



**Werkwijzer voor  
kleuters en kinderen 3**



# INHOUD

VERANTWOORDING .....	5
A. ALGEMENE DOELSTELLING.....	5
B. CONCRETE DOELSTELLINGEN .....	5
C. SPECIFIEKE DOELSTELLINGEN .....	6
D. ALGEMEENHEDEN.....	6
1. Samenstelling en opzet .....	6
2. Gebruik .....	6
3. Naamgeving.....	6
E. WEGWIJS IN DE WERKWIJZER .....	6
I. Informatie - uitleg - vorming .....	6
II. Voorbereiding .....	7
A. Doel .....	7
B. Werkboekje .....	7
C. Materiaal .....	7
D. Vertelling.....	8
E. Adviezen.....	8
III. Programma.....	8
Algemeen.....	8
A. Opening .....	8
B. Lesbehandeling .....	9
C. Sluiting.....	9
F. WERKWIJZER III - VAN MOZES TOT JOZUA	
1. God haalt Israël weg uit Egypte.....	11
2. God geeft Israël te drinken.....	19
3. God geeft Israël te eten .....	27
4. Israël kan niet zonder God .....	34
5. God geeft de tien woorden op de Sinai.....	41
6. Israël maakt een gouden kalf .....	49
7. God woont in een tent bij Israël.....	56
8. Israël gaat naar het beloofde land .....	64
9. Israël wil ander eten.....	71
10. Israël durft het beloofde land niet in.....	79
11. Mozes spreekt niet tot de rots .....	87
12. Jozua wordt de nieuwe leider.....	95
13. twee mannen verkennen Jericho .....	103



# VERANTWOORDING

Het **Kleuter- en Kinderwerkboekje bij de Bijbel** en de bijbehorende “**Werkwijzer**” horen thuis in een omvangrijk geheel van lesmateriaal voor Peuters (0-3 jaar), Kleuters en Kinderen (4-7/8 jaar), Junioren (8-11 jaar), Tieners (12-14 jaar) en Jongeren (15-18 jaar). Dit lesmateriaal is momenteel in gebruik in Nederland, België, Frankrijk, Frans Zwitserland, De Nederlandse en Franse Antillen, Suriname, Frans-Guyana, de Seychellen, Tahiti, Nieuw-Caledonië, La Réunion, en Frans-Canada.

Het Kleuter- en Kindermateriaal komt tot stand op initiatief van het Secretariaat voor Dagelijkse Bijbelstudie van het Kerkgenootschap der Zevende-dags Adventisten van de Nederlandse Unie in samenwerking met de Frans-Belgische Unie. Als verantwoordelijken bezitten zij dan ook het copyright van deze serie.

Ieder kwartaal verschijnt er een **Werkboekje** met een bijhorende **Werkwijzer**. Zij kunnen worden besteld op het **Secretariaat voor Dagelijkse Bijbelstudie**, Amersfoortseweg 18, 3712 BC Huis ter Heide (Nederland), tel. 03404-39375 (00-31 3404 39375 vanuit België) of Fax 03404-15838 (00 - 31 3404 15838 vanuit België).

Aan dit 3e nummer hebben hoofdzakelijk hun medewerking verleend:

auteurs: Jane van Bostelen, Rudy Van Moere, Edith Mulder, Bert Nab, Netty Weyenberg en Steve Palmberg  
illustratoren: Margé van Os, Frank Schuitevoerder  
vormgeving: Aad Berger, Hans Booij en Cornelis Koffeman  
redactiesecretaresse: Jane van Bostelen  
redactie: Jane van Bostelen, Rudy Van Moere  
hoofdreductie: Rudy Van Moere  
eindreductie: Thijs de Reus en Bernard Sauvagnat

De bijbels-theologische doelstelling voor het geheel van het lesmateriaal treft u hieronder aan. Daarna krijgt u de didactisch-pedagogische doelstelling onder ogen zoals die geldt voor het werken met Kleuters en Kinderen. De pedagogische benadering is geïnspireerd door de opvoedingsfilosofie en de bijbelse principes van E.G. White in haar boek ‘Karaktervorming’.

## **A. ALGEMENE DOELSTELLING**

Het **koningschap Gods** naderbij brengen voor zover dat binnen de mogelijkheid van de mens ligt. Het gaat wezenlijk om **bevrijding** en **herstel**. **Bevrijding** van angst, twijfel, egoïsme, innerlijke spanningen, negatief denken en handelen, frustraties en complexen in de ervaringen van het individu door een helpen zoeken en vinden van God en zijn liefde d.m.v. Gods Woord met het oog op werkelijke bekering in Jezus Christus. Wanneer die fase is bereikt, treedt het **herstel** van de mens als Gods beeld in werking, Gods leiding is daarbij nodig en wordt gevonden in de Schrift, die de idealen en de wegen aangeeft.

De positieve ontplooiing van de mens staat daarin centraal. Hij zal dan als volwaardig schepsel zijn verantwoordelijkheid moeten leren kennen en dragen t.a.v. de aan hem gegeven natuur, planten- en dierenwereld en leven in de mensengemeenschap. Liefde voor God, mens, dier en natuur zijn daar de exponenten van en door **zijn volledige inzet** en het **putten uit de kracht van God**, zal hij als een partner van God in deze wereld komen te staan.

**Gods Woord** zal in beide fasen van bevrijding en herstel de bron van inspiratie en onderwijs dienen te zijn, zodat het richting geeft, en de motivatie en de wilskracht stimuleert. Israëls heilsgeschiedenis zal als illustratie functioneren, de mens Jezus als middel, omdat Hij het volmaakte beeld Gods is.

## **B. CONCRETE DOELSTELLINGEN**

1. het zoeken en vinden van God en zijn liefde aan de hand van zijn Woord
2. het dagelijks bestuderen van de Bijbel als bron van menselijk geluk
3. het zoeken van werkelijke bekering in Jezus Christus
4. het herstellen van de mens als beeld Gods
5. partner van God worden in deze wereld
6. de mens Jezus als volmaakt beeld Gods leren kennen
7. getuigen van de komst van de komende wereld

## **C. SPECIFIEKE DOELSTELLINGEN**

Het lesmateriaal Kleuters (4 en 5 jaar) en Kinderen (6 en 7 jaar) beoogt hen op een eenvoudige wijze in aanraking te brengen met een aantal fundamentele gegevens uit de algemene doelstelling van dit lessenproject. Het tracht op het dagelijkse leven van deze kleuters/kinderen in te spelen en roept de leid(st)er op daaraan mee te werken door aandacht te besteden aan hoofd (verstand), hart (gevoel) en hand (praktijk).

Met liedjes, verhaaltjes, spelletjes, kringgesprekjes en illustratiemateriaal worden zij geholpen in het uiten van hun gevoelens, het onder woorden brengen van ervaringen, het formuleren van situaties, het bevorderen van spontaniteit en het deelnemen aan het groepsgebeuren.

De lesprogramma's en het Werkboekje zijn er op gericht enerzijds allerlei vaardigheden bij te brengen zoals bijbellezen, leerteksten kennen, onderscheiden en analyseren van problemen.

Anderzijds beogen zij de Kleuters van 4 en 5 jaar kennis te laten maken met Gods vaderlijke liefde voor mens, plant en dier met Jezus als voorbeeld en helper van mensen. Zij moeten de Kleuters helpen inzicht te krijgen in goed en kwaad, waarbij het goede centraal staat.

Voor de Kinderen van 6 en 7 jaar ligt de nadruk op het doen van het goede, waarbij Gods vaderschap en Jezus als de gehoorzame zoon en uitvoerder van het goede als inspiratiebronnen dienen.

Onontbeerlijk bij dit alles is dat zij worden aangespoord tot het dagelijks bezig zijn met de waar gebeurde bijbelse verhalen, hoe klein de kleuters/kinderen ook zijn. Deze verhalen worden op hun niveau aangereikt middels hun Werkboekje. Zo wordt er een goede basis gelegd voor het groepsgebeuren op sabbat in de kerk.

## **D. ALGEMEENHEDEN**

### 1. Opzet

De serie van twaalf Werkboekjes en twaalf Werkwijzers behandelt **de bijbelverhalen van het Oude en het Nieuwe Testament** in chronologische volgorde. Daar het om een driejarige leergang gaat, is het onmogelijk rekening te houden met de kerkelijke kalender.

### 2. Gebruik

Elke **Werkwijzer** bestaat uit 13 volledige programma's die dienen als suggestie voor het werken met kleuters/kinderen op sabbatochtend in de kerk. De leid(st)er kan uiteraard zoveel als hij/zij zelf wil, toepassen, ombuigen of verder uitwerken om het programma tot een zegen voor de kleuters/kinderen te maken.

### 3. Naamgeving

In het algemeen worden de termen **Kleuters en Kinderen** (beide met hoofdletters) gebruikt om specifiek te verwijzen naar de twee leeftijdsgroepen van 4 en 5 jaar en van 6 en 7 jaar. Als de term '**kleuters/kinderen**' wordt gebruikt (zonder hoofdletters) dan wordt de hele groep van 4 tot en met 7 jaar aangeduid.

## **E. WEGWIJS IN DE WERKWIJZER**

Elke les in de Werkwijzer bestaat uit drie delen:

- I. INFORMATIE - UITLEG - VORMING
- II. VOORBEREIDING
- III. PROGRAMMA

Hieronder volgen deze delen met een woord uitleg over hun doel en hun nut.



### **I. INFORMATIE - UITLEG - VORMING**

De beste leerkrachten in de kindersabbatschool zijn mensen die zelf blijven leren. Als leid(st)er van de kleuters/kinderen kan zij niet deelnemen aan de gesprekken rond de Bijbel in de sabbatschool voor volwassenen. Om dit te ondervangen, biedt elke les in de Werkwijzer een bijbelstudie waardoor de leid(st)er zich kan informeren en uitleg krijgen over de bijbelverhalen. Deze studies helpen te groeien in de kennis van de Heilige Schrift en vaardigheden aan te leren om teksten te analyseren, te begrijpen en toe te passen. De ervaring van een tiental jaren wijst uit dat deze rubriek steeds gretig wordt bestudeerd. Dat maakt dat de leid(st)er met veel meer plezier en inzicht aan de voorbereiding en de lesbehandeling werkt. Deze informatie is uiteraard niet

voor de kleuters/kinderen bestemd en de kennis ervan dient niet verwerkt te worden in de lesbehandeling. Dat is vooral om fouten bij het vertellen te voorkomen.

## II. VOORBEREIDING



### A. Doel

Het doel van de les wordt steeds in een vaste formule verwoord. Bij de lesbehandeling gaat het er eerst om dat de kleuters/kinderen het verhaal **leren kennen**, dan **leren begrijpen** om hen uiteindelijk te helpen met het **leren toepassen** ervan in hun dagelijks leven.



### B. Werkboekje

Elke kleuter/kind heeft tijdens de week samen met zijn/haar ouders het desbetreffende lesje en werkje gemaakt. Voor de Kleuters (4-5 jaar) staan er **verhaaltjes** in over hun dagelijks leventje die qua thema overeenkomen met de bijbelverhalen die op sabbatmorgen worden behandeld. Zo leren zij de belangrijkste begrippen uit de bijbelverhalen te begrijpen.

De Kinderen (6-7 jaar) leren de **bijbelverhalen** kennen door de leesstukjes en de oefeningetjes.

Door elke sabbatmorgen tijdens de **bespreking** terug te grijpen op wat de kleuters/kinderen in de voorbije week in het Werkboekje hebben gedaan, worden zij extra gestimuleerd tot het maken van hun lesje en werkje. Beiden dienen zij naar de kerk te worden meegenomen.

De leid(st)er maakt zelf ook de lesjes en de werkjes en toont ze aan de kleuters/kinderen. Tijdens die bespreking bewondert zij/hij de door hen ingevulde en ingekleurde Werkboekjes en gemaakte werkjes en moedigt hen aan. Neem de taak van de ouders niet over door de werkjes uit het werkboekje tijdens het programma te laten maken!



### C. Materiaal

#### 1. Indeling

De Werkwijzer vermeldt elke week het te gebruiken materiaal per programmaonderdeel. Als men aan het begin van elk kwartaal bij alle lessen deze rubriek raadpleegt, dan kan het materiaal op tijd worden aangeschaft en voorbereid.

De meeste informatie, die een mens goed onthoudt, heeft een visueel karakter. Daarom wordt er veelvuldig gebruik gemaakt van een viltsetmateriaal, een zandbak en de in de Werkwijzer voorhanden zijnde illustraties, werkjes, kleurplaten en leertekstcirkels:

a. de illustraties en de grote leertekstcirkels worden door u ingekleurd, op karton aangebracht en het liefst geplastificeerd. Dit aanschouwelijk materiaal kan verschillende jaren dienen en voor andere activiteiten (spelletjes, quiz, memory, ....) worden gebruikt.

b. de illustraties kunnen als kleurplaat worden uitgedeeld.

c. de van tevoren door u uitgeknipte, en al dan niet ingekleurde leertekstcirkels worden op sabbatmorgen aan de kleuters/kinderen uitgedeeld en door hen met lijm in het Werkboekje op de lege cirkel bij donderdag geplakt. Alle illustraties, werkjes en cirkels kunnen door fotokopiëren worden vermenigvuldigd, zodat de Werkwijzer onaangetaast blijft. Ter voorbereiding van dit visuele materiaal kunt u de hulp in roepen van welwillende jongeren en ouderen in de kerk.

Bij de vermelding van het vilmateriaal wordt verwezen naar Bijbel in Vilt uitgave 1980! en daarna worden de benodigde achtergronden en figuren tussen haakjes vermeld. Mocht u niet in het bezit zijn van uitgave 1980 dan kunt u toch uitgaan van de vermeldingen tussen haakjes omdat deze nummers voor alle sets gelijk zijn.

#### 2. Liedjes

De Werkwijzer verwijst naar de volgende liedjesboeken :

Elly en Rikkert, Timotheüs Kinderliedjes, Alles wordt Nieuw, Zing, Bijbelse Liedjes voor Kleuters en Sabbatliedjes voor Peuters en Kleuters I. De liedjes uit deze laatste zijn ook op cassette verkrijgbaar om de leid(st)er te helpen met het aanleren van de liedjes. Het laatste boekje en de cassette zijn te bestellen bij bovengenoemd Secretariaat. Alle eerder genoemde liedjesboeken zijn in Evangelische boekhandels te koop. Tijdens het kwartaal wordt steeds hetzelfde openingslied en zendinglied gezongen. Elke week wordt er in drie keer een nieuw lied aangeleerd dat bij het bijbelverhaal past. De week erna wordt het nog eens gezongen bij de terugblik.



#### D. Vertelling

Vertellen is een kunst die kan worden aangeleerd. Een aantal nuttige wenken worden gegeven ter verbetering van de kwaliteit van de vertelling. Sommige zijn algemeen van aard, andere hebben specifiek met het bijbelverhaal te maken. Zo worden er bij het vertellen aan deze leeftijdsgroep sommige aspecten beter achterwege gelaten, omdat de kleuters/kinderen er gezien hun godsdienst-psychologische ontwikkeling nog niet rijp voor zijn.



#### E. Adviezen

Er worden enkele nuttige tips gegeven over het klaarmaken van het lokaal, de tijdsindeling en het voorbereiden en klaarleggen van het materiaal.

### III. PROGRAMMA

#### ALGEMEEN

Het programma bestaat uit onderstaande delen. Deel uw tijd goed in zodat alle belangrijke onderdelen aan bod komen. In de Nederlandse kerken duurt het kindersabbatschoolprogramma maximaal 60 minuten, terwijl de kerken in andere landen er 75 minuten voor uittrekken. Eerstgenoemden zitten dus iets krapper in de tijd en zullen deze zeer efficiënt moeten gebruiken.

#### A. OPENING (10 min.)

- 1. welkom
- 2. liedje
- 3. gebed
- 4. zending:           a. verhaal  
                              b. collecte en liedje

#### B. LESBEHANDELING (45 - 60 min.)

- 1. terugblik           : a. kringgesprek  
                              : b. liedje
- 2. inleiding           : a. vertelling  
                              : b. liedje
- 3. bijbelverhaal     : vertelling
- 4. bespreking         : a. werkboekje  
                              : b. leertekst  
                              : c. liedje

#### 5. toepassing

#### C. SLUITING (5 min.)

- 1. liedje
- 2. gebed
- 3. afscheid

De aangegeven tijdsduur is bedoeld als richtlijn om een goede verdeling te krijgen van het lesprogramma. Probeer deze tijden aan te houden om niet in tijdnoed te raken.



#### A. OPENING

De leid(st)er is ruim op tijd aanwezig om de vroegkomertjes op te vangen en om de kleuters/kinderen aan het begin van het programma te verwelkomen. De bezoektjes krijgen een welkomstkaart die door de leid(st)er is klaargemaakt (zie aan het eind van dit voorwoord). Er wordt het hele kwartaal met hetzelfde liedje begonnen. Kleuters/kinderen houden immers van herkenning en herhaling. Daarna wordt er door de leid(st)er een gebed uitgesproken met alle kleuters/kinderen in een kring (op de knieën).

Het zendingsverhaal wordt op een levendige manier verteld aan de hand van de bundel zendingsberichten van het desbetreffende kwartaal. Deze kan op bovengenoemd Secretariaat worden besteld. Tijdens het ophalen van het collectegeld met een zendingsboot, vliegtuig, ... wordt een liedje gezongen. Het voorwerp voor de collecte en het liedje blijven het hele kwartaal hetzelfde.





## B. LESBEHANDELING

### 1. Terugblik



Herhaling is één van de beste middelen om het geheugen te voeden. Daarom wordt het nieuwe bijbelverhaal voorafgaan door een korte herhaling van het bijbelverhaal van de voorbije week. Deze herhaling bestaat steeds uit een kringgesprek (met vraag en antwoord) over drie momenten uit het vorige bijbelverhaal met drie illustraties uit het Werkboekje en de leertekst die de kern ervan weergeeft. Deze vergrootte illustraties en de leertekstcirkel vindt u in de Werkwijzer.



### 2. Inleiding

In elke les wordt het bijbelverhaal systematisch ingeleid met een levendig verhaaltje over Freddy en Betty. Het bepaalt de kleuters/kinderen bij een gebeurtenis uit het dagelijkse leven, die aansluit bij het bijbelverhaal dat zich vele duizenden jaren geleden heeft afgespeeld. Zo wordt op een prettige manier de stap van het hier en nu, naar het daar en toen voor de kleuters/kinderen gemaakt.



### 3. Bijbelverhaal

Het bijbelverhaal wordt zo getrouw mogelijk naverteld. Hier en daar worden bepaalde onderdelen minder benadrukt of weggelaten omdat zij nog niet geschikt zijn voor de belevingswereld van de kleuters/kinderen. Het verhaal is steeds in vijf paragrafen uitgeschreven, die uiteraard niet worden voorgelezen, maar naverteld. U kunt het woordelijk instuderen, maar het verdient de voorkeur dat u uw eigen woorden gebruikt. Lees niet voor uit één of andere kinderbijbel. Niet alle kinderbijbels zijn van een goede kwaliteit en de inhoud en presentatie van sommige kinderbijbels stroken niet altijd met de bijbelse, opvoedkundige en geestelijke principes die in dit lesmateriaal worden nagestreefd.

Het leukste is om alle Werkboekjes en hun werkjes, die de kleuters/kinderen elke week hebben gemaakt, te bewaren, zodat u aan het eind van het kwartaal een tentoonstelling kunt houden. Vergeet niet de ouders en de gemeenteleden hiervan tijdig op de hoogte te brengen.



### 4. Bespreking

#### a. werkboekje

Het is belangrijk om te toetsen of de kleuters/kinderen het bijbelverhaal goed begrepen hebben, daarom wordt de inhoud van het Werkboekje besproken. Tijdens het bijbelverhaal hebben zij moeten luisteren, nu is het hun beurt om te praten. Dit gebeurt door het beantwoorden van vraagjes, die de leid(st)er stelt aan de hand van de plaatjes met de bijbeltaferelen en de oefeningetjes.

De Kleuters die tijdens de week bezig waren met de verhaaltjes uit hun leefwereldje vertellen nu wat zij zien op de plaatjes van de bijbeltaferelen. De Kinderen lezen de door hen opgeschreven antwoorden en oplossingen op. Wat niet duidelijk was, legt de leid(st)er dan uit.

#### b. leertekst

De leertekst is een beknopte samenvatting van het bijbelverhaal en het doel van de les wordt door de leerstekcirkel gevisualiseerd. Het leergesprek mondt uit in het voorlezen van de leertekst in de Bijbel. De kleuters/kinderen zeggen dan hun leertekst om de beurt op. Zij krijgen elk een al dan niet ingekleurde kleine leertekstcirkel die zij ter plaatse in het Werkboekje plakken.



### 5. Toepassing

Het bijbelverhaal dient te worden verwerkt en toegepast in het hier en nu. Omdat er al veel verteld is, krijgt de toepassing een creatief karakter d.m.v. een rollenspel, een spelletje, kleuren, knippen, knutselen, zingen, dansen, ... Bij sommige van die activiteiten is een gesprek nodig, waarbij de kleuters/kinderen zoveel mogelijk aan het woord komen. De leid(st)er beperkt zich tot het geven van instructies en het stellen van vragen.



## C. SLUITING

Het programma wordt afgesloten met een liedje en een door de leid(st)er hardop uitgesproken gebed. Daarna wordt afscheid genomen.

**Wees zelf enthousiast. Uw Kleuters en uw Kinderen worden erdoor aangestoken!  
Wij wensen u veel succes!**





## EXODUS 12:29-42;13:13-22:14

Lees één of meerdere keren aandachtig dit bijbelgedeelte. Denk erover na en probeer u zelf erdoor te verrijken, zodat U een beter instrument kunt zijn om de kleuters/kinderen te onderrichten. Vraag aan de Here God om u te helpen bij de studie van de informatie (I), de voorbereiding (II) en het programma in de sabbatschool (III).

### I. INFORMATIE - UITLEG - VORMING



1. het rampzalige ogenblik voor de Egyptenaren is aangebroken. God slaat toe, zoals Mozes had gewaarschuwd. De uitdrukkingen in de verzen 32 en 33 wijzen erop, dat de totaliteit van het

leven in Egypte door de sterfte van de eerstgeborenen wordt getroffen. In schril contrast staat dan ook het ontbieden van Mozes aan het hof door de farao met wat deze laatste eerder had gezegd (10:28). De farao moet het onderspit delven en verzoekt Mozes niet alleen, maar smeekt hem eerder zo snel mogelijk met zijn volk te verdwijnen.

31 “Maakt u gereed, GAAT WEG uit het midden van mijn volk ...”

“GAAT, dient de Here, ...”

32 “... maar GAAT!”

Deze drievoudige herhaling is niet mis te verstaan. Farao voegt er tot tweemaal aan toe “zoals gij gezegd hebt”: hij wil er nu niets meer van afdingen. En op de valreep smeekt hij Mozes ook nog om zijn zegen, naar alle waarschijnlijkheid om de plagen te doen ophouden. Israël is nu in een machtspositie terecht gekomen en kan zijn voorwaarden stellen (12:35).

Het getal van 600.000 lijkt erg veel, zeker als de kinderen niet meegerekend worden. Vele bijbelgeleerden hebben het wat moeilijk met dit getal, omdat er nooit zo’n 2 miljoen mensen bij de Sinaï gelegerd konden zijn. Sommigen vragen zich dan ook af, of het hier om een symbolisch getal gaat. Zeker weten doen we het niet en laten het dan ook beter maar in het midden. Het voornaamste is, dat het volk kon vertrekken en dat de bijbelschrijver erbij opmerkt, dat er ook avonturiers en niet-Israëlieten meetrokken. Hadden deze genoeg van al de ongelukken, die Egypte de laatste tijd hadden getroffen?

2. De bepalingen voor het pascha zijn eenvoudig:

- het moet in huis worden gegeten

- geen been mag worden gebroken
  - ongezuurd brood
  - heel Israël
  - de vreemdeling mag ervan eten, indien hij is besneden.
- Het gebeuren van de uittocht moet in de toekomst van het volk een vaste plaats blijven behouden. Het mag niet zomaar een ritueel worden. Er moet onderwijs uit voortvloeien, het verhaal moet verteld worden en er moeten vragen worden gesteld en beantwoord.

En dit alles opdat men het maar niet vergeten, dat God Israël op zo’n wonderbaarlijke wijze uit de macht van Egypte heeft verlost. Zo eindigt het verhaal dan ook: “Zo verlost de Here op die dag...” (14:30).

3. God gedraagt zich in het verhaal als een echte Koning. Hij neemt het initiatief van het vertrek. Hij gaat hen voor en bepaalt de reisroute. Hij verlaat hen niet, ook niet tijdens de nacht. Wanneer ze in moeilijkheden verkeren, zorgt hij voor de oplossing en de verlossing. Hij verslaat de overmacht van het Egyptische leger en deelt zijn orders uit aan zijn ondergeschikte. God wordt hier als het type koning-krijger afgeschilderd, zoals we die in het boek Samuël ontmoeten in de personen van Saul en David. Terecht wordt dan ook in het lied van Mirjam, God geëerd als Koning: “De Here regeert (letterlijk = is Koning) voor altoos en eeuwig”. (15:18). De sterke hand (letterlijk: de opgeheven hand) herhaaldelijk vermeld in de tekst, is een uitdrukking, die de “sterke kracht” aangeeft, waarop God zich ten aanzien van zijn vijanden manifesteert. Ook Mozes moet zijn hand uitstrekken om de zee te splijten en straalt daarmee Gods macht af, net zoals de mens als beeld Gods dit zou moeten doen.

4. op het ogenblik, dat de Egyptenaren in aantocht zijn, raakt het volk, hoewel de Israëlieten “ten strijde toegerust uit het land Egypte uittrokken” (13:18) “zeer bevreesd”.

Het voor die tijd zeer moderne leger van de farao kwam met 600 strijdwagens (tegenover 600.000 mannen) elk met bestuurder, krijger en schilddrager aanzetten. De reactie van Mozes is die van een profeet: "Vrees niet ... De Here zal strijden en gij zult stil zijn" (14:13,14). Vele profeten hebben in de loop van de geschiedenis van Israël in bange momenten opgeroepen tot kalmte en geloof in de tussenkomst

van God. God geeft het volk via Mozes een teken, - het opensplijten van de zee - opdat het volk tot geloof en blijvend vertrouwen zou komen. Door het machtsvertoon van de Egyptenaren en de overtreffende uiting van almacht van God, is voor vriend en vijand alle discussie uitgesloten: wat God zich voorgenomen had, namelijk zich te verheerlijken (14:4, 17,18), is gebeurd (14:30,31).

## II. VOORBEREIDING



### A. DOEL

Het doen kennen, begrijpen en toepassen van het thema: God helpt je om de weg te vinden.



### B. WERKBOEKJE

- antwoorden  
zo weg, vlug, helpt  
ma de Here ging voor hen uit  
di wolk, vuurkolom  
wo omdat hij hen wil laten werken  
do juist; fout; juist; fout  
vr 1. Israël is klaar om te vertrekken.  
2. Israël hoeft nergens bang voor te zijn.  
3. God is bij hen, door een wolk  
of door vuur
- leertekst  
Exodus 13:21 - “de Here ging voor hen uit”



### C. MATERIAAL

- terugblik  
twee ingekleurde tekeningen uit het werkboekje (3.1.3, 3.1.4) en de ingekleurde leertekstcirkel van de vorige les (2.13.1)
- inleiding  
geen
- bijbelverhaal  
viltmateriaal uitgave 1980!  
achtergronden: S6, figuren: 14, 31, 51, 87, 89, 90, 102, 106, 109, 119, 127, 133, 155, 173, 190, 283.  
koffer, kleren, speelgoed, pan, bestek en dergelijke, stuk ongestikt deeg.
- bespreking  
werkboekje les 1 ingekleurde leertekstcirkel (3.1.1), voor elk kind één (al dan niet gekleurde) leertekstcirkel (3.1.2)
- toepassing  
illustratie 3.1.5, kleurpotloden, plaatjes van dieren uit de dierentuin.
- liedboekjes  
Alles Wordt Nieuw I, nr. 8  
Elly en Rikkert: “Daar gaan we dan”  
Sabbatliedjes I, nr. 29  
Timotheüs Kinderliedjes nr. 23,



### D. VERTELLING

- eigenlijk is dit hele verhaal niet erg geschikt voor de kleuters en kinderen. Om toch het verhaal aan te bieden, moeten we goed kijken wat we beslist niet moeten vermelden. De tiende plaag staat niet omschreven en de ondergang van de Egyptische soldaten evenmin. Het is veel te naar. Stap daar snel overheen. Pas als er een duidelijke vraag naar het nare wordt gesteld, kunt u daar heel even op ingaan.
- de instelling van het Pascha wordt ook niet behandeld. Bij de junioren zal daar op worden ingegaan. Wel wordt even verteld hoeveel haast de Israëlieten hadden, dat ze zelfs geen tijd hadden om hun brood te bakken.
- het volk Israël kende God allang niet meer goed. Ze hadden een duidelijk teken van zijn aanwezigheid nodig. God komt hen daarin tegemoet. Hij is bij hen in de wolk en in de ‘vuurwolk’ (vuurkolom).
- toch roepen ze niet Gods hulp in, als het gevaar groot is. Eigenlijk roepen ze in het geheel niet om hulp, zo hopeloos vinden ze de situatie. Het enige wat ze doen, is Mozes beschuldigen en daardoor indirect ook God. God weet, dat het volk eerst moet leren om op hem te vertrouwen en wil hen daarbij helpen. Het water wijkt en keert daarna weer terug. Het volk ziet het en vreest en gelooft de Here.
- de titels bij de onderdelen van de vertelling zijn bedoeld als geheugen-steuntje voor de leiding. Dus niet om te vermelden.



### E. ADVIEZEN

- zorg dat u tenminste een kwartier voor de aanvang van het programma aanwezig bent. Breng het lokaal in orde, leg het materiaal klaar en vang vroege kinderen op.
- stel voor u zelf een strak tijdschema op of volg het voorgestelde schema op de voet (met een horloge). Houd u er ook aan.
- bereid uw materiaal tot in de puntjes voor. Ukunt jongelui of oudere leden inschakelen voor het inkleuren van de tekeningen en leertekstcirkels.

# III. PROGRAMMA

Kinderen ontvangen, jaszjes ophangen en een plaats aanwijzen. Vertel aan de kleuters/kinderen, dat ze even rustig op de stoeltjes in het lokaal naar het materiaal mogen kijken. Ze kunnen met elkaar praten. Probeer in ieder geval een rustige sfeer te scheppen.



## A. OPENING

### 1. welkom

a. zijn er bezoekers? Geef hen een sticker, kaartje of bloem.

*groeps- en werkvorm:*  
*allen in een kring, leid(st)er verwelkomt*

b. zijn er zieken? Gedenk hen in uw gebed. Stuur een kleuter/kind dat al wat langer afwezig is een mooie kaart. Laat alle kleuters/kinderen hun naam op de kaart schrijven.

*materiaal:*  
*zie voorwoord*

c. zijn er jarigen? Feliciteer hen even. Knoop even een gesprekje aan met de jarige en informeer of er thuis al een feestje is gehouden; of hij of zij mooie cadeaus heeft gekregen.

*materiaal:*  
*kaart zieke(n)*

*groeps- en werkvorm:*  
*allen rondom de jarige, die op een stoel staat*  
*activiteit:*  
*aansteken kaarsjes, liedjes, uitblazen kaarsjes, geschenk*

### 2. liedje

“die in mij is is sterker”

*liedboekje:*  
*Elly en Rikkert : “daar gaan we dan”.*

### 3. gebed

Lieve Vader, we zijn blij dat we hier in de kindersabbatschool zijn. Wij zijn blij dat we voor u kunnen zingen, met u kunnen spreken en naar u kunnen luisteren. Wij willen graag veel uit de Bijbel leren. Amen.

*groeps- en werkvorm:*  
*in een kring (op de knieën), leid(st)er bidt hardop*

### 4. zending

#### a. verhaal

Vertel het verhaal dat deze dag wordt aangeboden in de bundel van zendingsberichten van dit kwartaal. Houd er een kort gesprekje over en laat het collectegeld ophalen.

*groeps- en werkvorm:*  
*in een kring, leid(st)er vertelt*  
*materiaal:*  
*zendingsbericht en - trein*

#### b. collecte en liedje

“Een trein rijdt puffend naar het zendingsland, rijd maar, rijd maar, zendingstrein.  
Het brengt de Bijbels naar de kind'ren daar,  
rijd maar, rijd maar zendingstrein.”

*liedboekje:*  
*Sabbatliedjes I, nr. 29*



## B. LESBEHANDELING



### 1. terugblik: de plagen

#### a. kringgesprek

Vorige week hebben we een bijbelverhaal verteld en er samen over gepraat. Laten we eens kijken wat jullie er nog van weten.

- wie staan hier voor de farao (3.1.3)?
- van wie hebben zij een boodschap?
- wat zegt God tegen de farao?
- luistert de farao naar God?
- moet het volk nu nog harder werken?
  
- welke dieren zie je op dit plaatje (3.1.4)?
- waarom zijn er overal kikkers?
- wat belooft de farao als de kikkers weg zijn?
- en laat de farao nu het volk gaan?

kijk naar de leertekstcirkel (2.13.1)

- wat zie je in de cirkel?
- zeg de leertekst om beurten op.

#### b. liedje

“de tien plagen”



### 2. inleiding: gered worden

#### a. vertelling

Betty en Freddy wandelen langs een gracht. Opeens zien ze in het water van de gracht een hondje! “Die moeten we eruit halen. Die kan nooit zelf uit de gracht komen,” roept Betty. Freddy en Betty lopen snel naar een man die zit te vissen. “Meneer ..., er zwemt een hond in het water. Hij kan er niet uit.”

“Die moeten we eruit halen”, zegt de man. Met z’n drietjes gaan ze terug. “Weet je wat,” zegt de man tegen Freddy. “Ga op je buik liggen, dan houd ik je voeten vast. Ik laat je zakken en dan pak jij de hond, bij zijn halsband. Durf je dat?” Dat durft Freddy wel. Langzaam zakt hij ondersteboven naar beneden. Hij krijgt een knalrood hoofd! De hond zwemt direct naar hem toe. “Ja Freddy, pak hem, vlug!” roept Betty. De man hijst Freddy omhoog. En dan staat Freddy op de kant met een klein, nat hondje! “Hoera!” roept Betty, “het hondje is gered! Dank u wel meneer! Het hondje kwispelt met zijn staartje. “Misschien mogen we hem wel houden,” zegt Freddy. “Ja, we gaan het meteen thuis vragen,” zegt Betty.

#### b. liedje

“de doortocht”

*groeps- en werkvorm:  
in een kring, leid(st)er vertelt*

*materiaal:  
3.1.3, 3.1.4 en 2.13.1 (van vorige les)*

*liedjesboek:*

*Timotheüs Kinderliedjes nr. 23,  
1e, 2e en 3e couplet*

*groeps- en werkvorm:  
in een kring, leid(st)er vertelt*

*materiaal:*

*geen*

*activiteit:*

*kringgesprek:*

- wie redt het hondje?
- is het hondje blij?
- wie redt de mensen uit een brandend huis?

*in de les hoor je hoe God het volk Israël redt.*

*liedjesboek*

*Alles Wordt Nieuw I, nr. 8*



### 3. bijbelverhaal: de uittocht uit Egypte

#### a. de voorbereiding

God heeft het volk Israël beloofd, dat ze uit het land Egypte weg zullen gaan naar een ander land. De farao wil dat niet. Hij belooft het wel, maar steeds weer houdt hij zijn belofte niet. Mozes heeft gezegd, dat het vannacht zal gaan gebeuren. Dat heeft God tegen hem gezegd. Iedereen moet zijn spullen gaan inpakken. Ze maken ook deeg; ze moeten immers nog eten voor ze vertrekken en broden meenemen voor onderweg!

#### b. de farao geeft toestemming

Mozes heeft al zo vaak de farao gewaarschuwd. Ook nu weer. Er zal iets naars gaan gebeuren, als farao het volk niet weg laat gaan. Pas als er echt iets gebeurt, roept farao Mozes. Nu mogen ze weggaan, zo snel mogelijk. De Egyptenaren zijn zo bang, dat er nog meer nare dingen zullen gaan gebeuren, dat ze het volk Israël zelfs nog cadeaus geven!

#### c. op weg

Wat hebben ze nu een haast. Ze eten nog gauw iets. Het deeg, dat ze hadden gemaakt om brood van te maken, rollen ze op en pakken het in. Ze hebben geen tijd meer! Ze gaan nu echt op weg! Midden in de nacht staat een hele lange stoet mensen en dieren klaar. Mozes zal hen naar het nieuwe land brengen!

#### d. in de woestijn

Daar gaan ze dan. Niet alleen het volk Israël gaat op weg. Er zijn nog andere mensen, die wel mee willen naar dat nieuwe land. Die lopen ook mee. Ze moeten een hele lange reis maken. Toch zijn ze niet alleen. God is bij hen. Vooraan de stoet hangt een wolk. Die wijst hen de weg. 's Avonds zien ze een vuurwolk. Als ze die wolk en die vuurwolk zien, weten ze dat God bij hen is.

#### e. door de zee

Ze hebben nu al heel lang gelopen. Ze staan nu vlak voor de zee. Ze gaan eerst eens uitrusten. Dan zien ze plotseling de soldaten van de farao aankomen. Farao zelf is er ook bij. Wat worden ze bang. Ze mopperen tegen Mozes. God helpt hen: de wolk en de vuurwolk gaan tussen de Egyptenaren en het volk Israël in hangen. Ze kunnen elkaar nu niet meer zien. Dan moet Mozes zijn hand vooruitsteken: het water gaat opzij! Ze kunnen nu zomaar over een pad door de zee lopen! De farao en zijn soldaten proberen ook over het pad te gaan, maar als het volk Israël aan de overkant is, is het pad opeens weg: het water stroomt weer terug. Nu is het volk Israël gered. Ze zingen samen een lied voor God. Nu geloven ze wel in hem!

*groeps- en werkvorm:*

*in een kring tijdens het hele verhaal, leid(st)er vertelt*

*materiaal:*

*koffer, kleren, speelgoed, pan, bestek en dergelijke, stuk ongekist deeg.*

*activiteit:*

*elke kleuter/kind mag een voorwerp in de koffer doen, daarna mogen ze ieder even een stukje deeg 'kneden'.*

*materiaal:*

*koffer, kleren, speelgoed, pan, bestek en dergelijke, stuk ongekist deeg.*

*materiaal:*

*koffer, kleren, speelgoed, pan, bestek en dergelijke, stuk ongekist deeg.*

*activiteit:*

*laat elke kleuter/kind een stuk deeg oprollen en oppakken, pak de koffer en loop samen met de kleuters/kinderen naar het viltbord. Eventueel een stukje door het lokaal.*

*materiaal:*

*B.I.V. 41a*

*(S6, 14, 31, 51, 87, 89, 102, 119, 127, 133, 155, 173, 283)*

*materiaal:*

*B.I.V. 41b zonder S3, S6, S16.*

*(14, 89, 90, 106, 109, 133, 173, 190, 283)*





#### 4. bespreking

##### a. werkboekje

we nemen ons werkboekje en kijken naar de plaatjes en of jullie bij de vraagjes de goede antwoorden hebben.

*groeps- en werkvorm  
leergesprek rond de tafel  
materiaal:  
werkboekje*

aan Kleuters:

- wie gaan hier op reis (zo)?

aan Kinderen:

- wat mag het volk eindelijk van de farao?

- hoe pakken ze alles in?

- wie helpt het volk om uit Egypte te komen?

aan Kleuters:

- vertrekt er een grote stoet mensen uit Egypte (ma)?

- weet het volk waar ze naar toe gaan?

- weet Mozes waar ze naar toe gaan?

aan Kinderen:

- wie weet het wel?

- hoe wijst God hen de weg?

- welke leertekst heb je in de wolken gevonden?

aan Kleuters:

- wie lopen er allemaal mee in de grote stoet (di)?

- lopen er ook dieren bij?

- hoe wijst God hen ook weer de weg?

aan Kinderen:

- wat ziet het volk overdag?

- wat ziet het volk 's nachts?

aan Kleuters:

- wie komt er achter het volk aan (wo)?

- wat ziet het volk voor zich?

aan Kinderen:

- wat ziet het volk achter zich?

- is het volk nu bang?

- waarom wil Farao het volk terug hebben?

aan Kleuters:

- wat gebeurt er op dit plaatje (do)?

aan Kinderen:

- kan Israël niet meer achteruit?

- komt Farao ook aan de overkant?

- komt er een weg door de zee?

- is Farao heel blij?

##### b. leertekst

- wat zie je in deze cirkel (3.1.1)?

- wat staat daarover in de Bijbel?

- laten we het even lezen in Exodus 13:21.

- zeg nu ieder om de beurt de leertekst op

- wie heeft z'n werkje gemaakt?

- laat eens zien hoe hij is geworden?

- welke zinnen heb je in de puzzels gevonden? (vr)

*groeps- en werkvorm:  
leergesprek met instructies rond  
de tafel  
materiaal:  
werkboek, 3.1.1, voorgeknippte  
3.1.2, voor allen, Bijbel, lijm  
activiteit:  
leertekst laten opzeggen, 3.1.1  
ophangen, 3.1.2 uitdelen en op  
plakken*

##### c. liedje

“de doortocht”

*liedjesboek:  
Alles Wordt Nieuw I, nr. 8*



## 5. toepassing: met wat hulp vind je de juiste weg

### a. activiteit

Robin, Jan en Linda zijn samen met hun ouders naar een dierentuin. Ze wandelen al een hele tijd als vader en moeder besluiten wat te gaan eten en drinken in het restaurant. De kinderen mogen nog even naar de olifanten kijken, die net met de verzorgers langs komen. “Wij bestellen alvast de frietjes,” zegt vader. Robin, Jan en Linda vinden het kleine olifantje het schattigst. Jammer, de olifanten gaan in hun huis en nu kunnen de kinderen ze niet meer zien ... Kom, wie het eerst bij moeder is ...”: roept Jan. Oei ... maar waar is het restaurant nu? Ze waren zo met hun gedachten bij de olifanten dat ze verder zijn gelopen ... en nu weten de kinderen niet meer hoe ze terug moeten. Kunnen jullie hen helpen om de juiste weg te vinden naar het restaurant waar hun vader en moeder zitten te wachten?

*groeps- en werkvorm*

*leid(st)er vertelt, laat plaatjes zien over de dieren, kleuters/kinderen voeren uit.*

*materiaal:*

*illustratie 3.1.5, kleurpotloden, plaatjes van dieren uit/in dierentuin*

*activiteit:*

*elk kleuter/kind lost zijn eigen doolhof op.*

### b. kringgesprek

- wie is er al eens naar de dierentuin geweest?
- wat heb je daar allemaal zo gezien?
- welke dieren heb je daar gezien?
- hoe komt het dat de kinderen de weg naar het restaurant niet meer weten?
- ben jij je ouder(s) ook eens kwijtgeraakt?
- hoe vond je dat?
- hoe heb je de weg/ je ouders weer gevonden?
- hoe zouden de kinderen de weg terug hebben gevonden?

*groeps- en werkvorm*

*leergesprek rond de tafel*

*materiaal:*

*geen*



## C.SLUITING

### 1. liedje

“de doortocht”

*liedjesboek:*

*Alles Wordt Nieuw I, nr. 8*

### 2. gebed

Lieve God, soms is het donker, soms kunnen we de weg niet makkelijk vinden. Wilt u ons dan helpen? U weet overal de weg en we zouden het fijn vinden dat u altijd bij ons bent, waar we ook naar toe gaan. Blijf nu bij ons, nu we naar de grote zaal gaan om naar de preek te luisteren. De predikant gaat over u vertellen en we willen graag erg veel over u weten. Amen.

*groeps- en werkvorm*

*staan in een kring, leid(st)er bidt hardop.*

### 3. afscheid

Neem van elk kind afzonderlijk afscheid. Wens het een fijne dag en spoor het aan om volgende week terug te komen.

## 2. God geeft Israël te drinken



### EXODUS 15:22-27

Lees één of meerdere keren aandachtig dit bijbelgedeelte. Denk erover na en probeer u zelf erdoor te verrijken, zodat U een beter instrument kunt zijn om de kleuters/kinderen te onderrichten. Vraag aan de Here God om u te helpen bij de studie van de informatie (I), de voorbereiding (II) en het programma in de sabbatschool (III).

## I. INFORMATIE - UITLEG - VORMING



“En zij kwamen in Mara” (wat bitter betekent), nadat zij drie dagen onderweg waren geweest zonder iets te drinken te vinden. De schrijver laat door middel van zijn woorden heel duidelijk uitkomen, dat het een werkelijk en nijpend probleem was:

22 “drie dagenreizen ... zonder water te drinken”

23 “en zij kwamen in Mara (bitter), maar zij konden het water van Mara (bitter) niet drinken, omdat het bitter was. Daarom noemde men die plaats Mara (bitter)”.

25 “wat moeten wij drinken?”

Misschien is Mara door de bron Huwara te identificeren, waarvan het water slechts zelden drinkbaar is. De Bedoeïenen kijken echter niet zo nauw. Als het niet anders kan, nemen zij genoegen met het zoutachtige bittere water. Israël reageert echter anders! Waren de verwachtingen te hoog gespannen? Verwachtten zij, dat alles van een leien dakje zou lopen met zo’n bevrijdende en leidende God? Waren het slechts het uitschot van het volk, de meelopers, de avonturiers, de mensen van allerlei slag, die zo reageerden? Of was werkelijk het hele volk ontevreden? Het is en blijft moeilijk om op zulke vragen een juist antwoord te vinden. De tekst heeft het over “het volk”.

De kritiek wordt aan het adres van Mozes gericht, die niet van zich afbijt, maar bij God te rade gaat: “Hij riep luid tot de Here” (15:25). De hele ontknoping wordt met één penstreek verwoord:

1. de Here weest hem een stuk hout
2. hij wierp het in het water
3. toen werd het water zoet

Eenvoudiger kan het nauwelijks. De les, die uit het gebeuren wordt gehaald, krijgt een uitvoeriger behandeling (15:25-26) zodat voor de lezer daar de klemtoon komt te liggen. Het wonder op zich wordt iets op spectaculaire wijze gepresenteerd. Het schijnt, dat het hout van bepaalde struiken de

eigenschap bezit bitter water drinkbaar te maken. Hoe het ook zij, het is de Heer, die de oplossing brengt. Daarbij is het interessant op te merken, dat “hij wees” te maken heeft met “onderrichten, uitleggen”.

Wanneer de oud-testamentische mens naar de tabernakel of tempel ging om een godsorakel te horen, legde hij zijn probleem aan de priester voor. Deze wierp het lot en wees dan met zijn vinger aan wat het antwoord van God was. Met andere woorden hij “onderwees” de gelovige. Dat is ook wat God hier doet. God geeft richting aan voor het leven en dit wordt zeer concreet ingevuld met “inzettingen en verordeningen”. Een voorproefje op de wetgeving van de Sinai? De rabbijnen menen van wel en gaan er vanuit, dat hier bij Mara reeds enkele geboden en verboden aan het volk werden meegedeeld, zoals het eren van de ouders en het vieren van de sabbat.

De woorden “Indien gij aandachtig luistert ... uw Heelmeester” vormen beslist een voorbereiding op de verbondssluiting van de Sinai. Lees Exodus 19:4,5 er maar op na. Op de uitdrukking “... en daar stelde hij hen op de proef” komen we later terug. Wat van belang is hier, is dat God het volk wil doen inzien, dat hij diegene is, die dood in leven, het kwade in het goede en het bittere in het zoete kan veranderen, omdat hij nu eenmaal de Arts der artsen is. Het is frappant, dat het verblijf in Elim met zo weinig woorden wordt afgedaan. In Mara is het volk ontevreden en laat het van zich horen. In Elim moet het volk wel tevreden zijn geweest - zoveel bomen, zoveel bronnen - maar geen woord over deze door ons veronderstelde tevredenheid.

Interessant is ook de vermelding van het getal der bomen en bronnen. Je vraagt je af of Mozes de ronde heeft gedaan en de bomen heeft geteld en dan zeer getrouw die gegevens neerschreef om voor ons te bewaren. Dit korte vers biedt ons inziens een tweetal lessen:

1. Er was genoeg water voor alle stammen (het waren er

12) - elke stam één bron. De bronnen waren waterrijk; dit blijkt uit de veelheid van de bomen. Israël wordt overvloedig door God gezegend.

2. De getallen lijken niet helemaal toevallig gekozen: 12 is altijd in de bijbelse geschiedenis het getal van Israël

geweest en 70 het getal van de volkeren der wereld. Israël wordt gesymboliseerd door het water, dat voeding geeft aan de volkeren. Dat dit niet zomaar een gezochte conclusie is, blijkt uit de vele teksten in het Oude Testament die erop wijzen, dat God van Israël verwachtte, dat het een “licht voor de natiën zou zijn”.

## II. VOORBEREIDING



### A. DOEL

Het doen kennen, begrijpen en toepassen van het thema: God laat Israël niet in de steek.



### B. WERKBOEKJE

- antwoorden  
zo de mensen hebben dorst in de woestijn  
ma fout: honger, eten, melk, heerlijk, zoet.  
di bitter, zoet, niemand  
wo 70 bomen en 12 bronnen  
do ik ben de Heer, ik ben het die je geneest.  
vr 1. vijf verschillen:  
\* mutsje linker jongetje  
\* glas rechter jongetje.  
\* man achter boom  
\* stenen rechts boven  
\* stukje bladeren boven in.  
2. groen: de zee, de woestijn, het water, bitter, een stok, bitter, God.  
rood: het bos, in een stad, de benzine, zout, een steen, zoet, Mozes.
- leertekst  
Exodus 15:26 - "ik ben de Heer, ik ben het die je geneest"



### C. MATERIAAL

- terugblik  
twee ingekleurde tekeningen uit het werkboekje (3.2.3, 3.2.4) en de ingekleurde leertekstcirkel van de vorige les (3.1.1)
- inleiding  
geen
- bijbelverhaal  
viltmateriaal uitgave 1980!  
achtergronden: S2, S3, S6, S16,  
figuren: 15, 16, 88, 106a, 185, 192, 283, 303  
zandbak, mensen (zandbakfiguren), palmbomen, gras,  
aluminium bakje met water erin.  
Beker met bitter water (bijvoorbeeld met grapefruitsap zonder suiker), poedersuiker.  
eventueel 12 kleine bakjes (bijv. vingerhoedjes) met water

- bespreking  
werkboekje les 2 ingekleurde leertekstcirkel (3.2.1), voor elk kind één (al dan niet gekleurde) leertekstcirkel (3.2.2)
- toepassing  
bekers, theelepeltjes, spa rood, spa blauw, zout, suiker, citroensap.
- liedboekjes  
Alles Wordt Nieuw I, nr. 8  
Elly en Rikkert: Daar gaan we dan.  
Nieuwe Bijbelse Liedjes voor peuters en kleuters nr. 19  
Sabbatliedjes I, nr. 29



### D. VERTELLING

- maak zoveel mogelijk gebruik van de zandbak. Dit illustreert immers heel goed de woestijn.
- door het bittere en het zoete water te laten proeven, krijgen de kleuters en kinderen meer begrip van de situatie. Het is in geen geval een nabootsing van het wonder!



### E. ADVIEZEN

- zorg dat u tenminste een kwartier voor de aanvang van het programma aanwezig bent. Breng het lokaal in orde, leg het materiaal klaar en vang vroege kinderen op.
- stel voor u zelf een strak tijdschema op of volg het voorgestelde schema op de voet (met een horloge). Houd u er ook aan.
- bereid uw materiaal tot in de puntjes voor. U kunt jongelui of oudere leden inschakelen voor het inkleuren van de tekeningen en leertekstcirkels.

# III. PROGRAMMA

Kinderen ontvangen, jasjes ophangen en een plaats aanwijzen. Vertel aan de kleuters/kinderen, dat ze even rustig op de stoeltjes in het lokaal naar het materiaal mogen kijken. Ze kunnen met elkaar praten. Probeer in ieder geval een rustige sfeer te scheppen.



## A. OPENING

### 1. welkom

- a. zijn er bezoekers? Geef hen een sticker, kaartje of bloem.
- b. zijn er zieken? Gedenk hen in uw gebed. Stuur een kleuter/kind dat al wat langer afwezig is een mooie kaart. Laat alle kleuters/kinderen hun naam op de kaart schrijven.
- c. zijn er jarigen? Feliciteer hen even. Knoop even een gesprekje aan met de jarige en informeer of er thuis al een feestje is gehouden; of hij of zij mooie cadeaus heeft gekregen.

*groeps- en werkvorm:*  
*allen in een kring, leid(st)er verwelkomt*

*materiaal:*  
*zie voorwoord*

*materiaal:*  
*kaart zieke(n)*

*groeps- en werkvorm:*  
*allen rondom de jarige, die op een stoel staat*  
*activiteit:*  
*aansteken kaarsjes, liedjes, uitblazen kaarsjes, geschenk*

### 2. liedje

“die in mij is is sterker”

*liedboekje:*  
*“Elly en Rikkert : Daar gaan we dan.*

### 3. gebed

Grote God in de hemel, dank u voor deze nieuwe dag. Dank u dat we vanochtend mogen eten en drinken. Dank u dat u ons kleding en een huis geeft. U bent een goede God en daarom willen we nu naar u luisteren en liedjes voor u zingen.

*groeps- en werkvorm:*  
*in een kring (op de knieën), leid(st) er bidt hardop*

### 4. zending

#### a. verhaal

Vertel het verhaal dat deze dag wordt aangeboden in de bundel van zendingsberichten van dit kwartaal. Houd er een kort gesprekje over en laat het collectegeld ophalen.

*groeps- en werkvorm:*  
*in een kring, leid(st)er vertelt*  
*materiaal:*  
*zendingsbericht en - trein*

#### b. collecte en liedje

“Een trein rijdt puffend naar het zendingsland, rijd maar, rijd maar, zendingstrein.  
Het brengt de Bijbels naar de kind’ren daar,  
rijd maar, rijd maar zendingstrein.”

*liedboekje:*  
*Sabbatliedjes I, nr. 29*



## B. LESBEHANDELING



### 1. terugblik: de uittocht uit Egypte

#### a. kringgesprek

Vorige week hebben we een bijbelverhaal verteld en er samen over gepraat. Laten we eens kijken wat jullie er nog van weten.

- wat doet het volk op dit plaatje (3.2.3)?
- waarom moeten ze alles haastig in pakken?
- wie helpt het volk om uit Egypte weg te komen?
- hoe wijst God hen overdag de weg?
- en hoe 's nachts?
  
- wie zie je op dit plaatje (3.2.4)?
- waarom kwam de farao achter het volk aan?
- hoe kon het volk door de zee heen?
- wie had het volk gered?
- halen de farao en zijn mannen ook de overkant?
- was het volk blij dat de farao hen geen kwaad meer kon doen?

kijk naar de leertekstcirkel (3.1.1)

- wat zie je in de cirkel?
- zeg de leertekst om beurten op.

#### b. liedje

“de doortocht”

*groeps- en werkvorm:*

*in een kring, leid(st)er vertelt*

*materiaal:*  
*3.2.3, 3.2.4 en 3.1.1 (van vorige les)*

*liedjesboek:*

*Alles Wordt Nieuw I, nr. 8*



### 2. inleiding: niet in de steek laten

#### a. vertelling

Freddy en Betty wandelen naar huis. Wat zijn ze blij! Om de beurt dragen ze het natte hondje dat ze uit het water hebben gered. “Wat een geluk dat we hem uit het water konden halen,” vindt Betty. “O, ik hoop dat we hem mogen houden. Ik weet een leuke naam. Wat vind je van ‘Piet’?” vraagt Freddy. “Nee,” lacht Betty. “‘Piet’, zo heet het vogeltje van de buurvrouw! Nee, ik weet een betere naam. ‘Nat-oortje’, wat vind je daarvan?” “Nee,” lacht Freddy. “straks heeft hij droge oortjes. Dan klopt die naam niet meer.” Freddy en Betty denken na. “Mama wil het hondje vast niet houden,” zegt Freddy. “Ze vindt honden maar lastig. Je moet een hond een paar keer per dag uit laten,” zegt ze. “Je zult zien dat het hondje weg moet.” Nu kijkt Betty verdrietig. Stel je voor, moeten ze Piet-Nat-oortje wegdoen? Naar het asiel zeker. Moet hij de hele dag opgesloten zitten, in een klein hok? Is er niemand die hem aait? Freddy en Betty zijn bijna thuis. Ze kijken allebei sip. Ze waren zo blij met het hondje. Freddy aait het diertje zacht over z'n kop. “Hondje”, zegt hij, “ik laat je niet alleen!” “We laten je echt niet in de steek, Nat-oortje,” zegt Betty en ze aait de natte oortjes van het hondje.

#### b. liedje

“het pad door de zee”

*groeps- en werkvorm:*

*in een kring, leid(st)er vertelt*

*materiaal:*

*geen*

*activiteit:*

*kringgesprek:*

- wat belooft Freddy?
  - en wat belooft Betty?
  - is het leuk als iemand je in de steek laat?
  - waarom niet?
- in de les hoor je dat God zijn volk niet in de steek laat.*

*liedjesboek*

*Nieuwe Bijbelse liedjes voor peuters en kleuters nr. 19*



### 3. bijbelverhaal: het bittere water bij Mara en de oase Elim

a. weer op weg

Het volk Israël gaat weer op weg. Ze hoeven niet langer bang te zijn voor de farao en zijn soldaten. Ze lopen nu in een woestijn. Overal is zand. Nergens is gras of zijn er bomen. Natuurlijk hebben ze wel wat drinken bij zich, maar dat is na een paar dagen op. Drie dagen lopen ze nu al en nergens vinden ze een meertje of een plas met water.

*groeps- en werkvorm:*

*in een kring tijdens het hele verhaal, leid(st)er vertelt*

*materiaal:*

*zandbak, mensen (zandbakfiguren). In de hoek zet u een aluminium bakje met water erin. Bedek 't met een deksel. Daarop zand, zodat 't bakje onzichtbaar is.*

b. bitter water - slecht water

Eindelijk zien ze een plas met water. Ze hollen er naar toe, maar als ze drinken, spugen ze het water weer uit: het is bitter! Bah, dat is helemaal niet te drinken! Nu gaat het volk mopperen tegen Mozes: "Wat moeten we nu drinken?"

*materiaal:*

*zandbak, mensen (zandbakfiguren). Waterbakje zichtbaar gemaakt. Beker met bitter water (bijvoorbeeld met grapefruitsap zonder suiker).*

*activiteit:*

*laat kleuters/kinderen "'t bittere" water proeven.*

c. zoet water - goed water

Mozes weet 't ook niet, maar hij weet wel aan wie hij het kan vragen. Hij gaat met God praten. God wijst hem een stuk hout. Dat gooit hij in het water. Nu moeten ze opnieuw het water drinken. Zal het nu wel goed water zijn?

*materiaal:*

*zandbak, mensen (zandbakfiguren). Waterbakje zichtbaar gemaakt. Beker met bitter water (bijvoorbeeld met grapefruitsap zonder suiker).*

*Doe nu wat poedersuiker in het bittere water.*

*activiteit:*

*laat kleuters/kinderen "'t zoete" water proeven.*

d. God spreekt tot zijn volk

Het water is nu wel te drinken. Iedereen kan naar hartelust water drinken en ook de dieren zijn blij met 't water. God zegt tegen het volk: "Als jullie doen wat goed is, zal er ook niets ergs gebeuren. Luister steeds naar mijn stem. Ik wil je helpen om goed te leven".

*materiaal:*

*B.I.V. 42a zonder 193 met 283 (S2, S3, S6, S16, 15, 16, 88, 106a, 185, 192, 283, 303)*

e. Elim: rust voor iedereen

Als de kruiken en zakken weer zijn gevuld met water en iedereen genoeg heeft gedronken, gaan ze weer op weg. Weer gaan ze door de woestijn verder, maar gelukkig vinden ze een mooie plaats, waar ze kunnen uitrusten. Er staan wel 70 palmbomen en er zijn wel 12 waterbronnen. Wat is God toch goed voor zijn volk! Hier blijven ze een poosje.

*materiaal:*

*zandbak, mensen, palmbomen, eventueel 12 kleine bakjes (bijv. vingerhoedjes) met water, palmbomen, gras.*





#### 4. bespreking

##### a. werkboekje

we nemen ons werkboekje en kijken naar de plaatjes en of jullie bij de vraagjes de goede antwoorden hebben.

*groeps- en werkvorm  
leergesprek rond de tafel  
materiaal:  
werkboekje*

aan Kleuters:

- waar is het volk op dit plaatje (zo)?
- is het heet in de woestijn?

aan Kinderen:

- heb je ergens een schaduwplekje?
- welke zin heb je gevonden?
- vinden de mensen ergens water?

aan Kleuters:

- wat hebben de kinderen gevonden op dit plaatje (ma)?
- waarom spugen ze het weer uit?

aan Kinderen:

- wat heeft het volk?
- willen ze nu graag eten of drinken?
- vinden ze melk of water?
- hoe smaakt het water?
- is het water zoet of bitter?

aan Kleuters:

- hoe kijken de mensen op dit plaatje (di)?
- waarom moppert het volk op Mozes?
- wat moet Mozes van God doen?

aan Kinderen:

- hoe helpt God de mensen?
- wie moppert er nu nog?

aan Kleuters:

- waar is het volk op dit plaatje (wo)?
- wat is een oase?

aan Kinderen:

- hoe heet deze plaats?
- hoeveel bomen staan er?
- en hoeveel bronnen zijn er?

aan Kleuters:

- moest het volk hard werken in Egypte (do)?
- en waren ze toen vaak ziek?
- wie zorgt er goed voor hen in de woestijn?

aan Kinderen:

- moet het volk goed luisteren naar God?
- welke tekst heb je gevonden?

##### b. leertekst

- wat zie je in deze cirkel (3.2.1)?
- wat staat daarover in de Bijbel?
- laten we het even lezen in Exodus 15:26.
- zeg nu ieder om de beurt de leertekst op.
- wie heeft z'n werkje gemaakt?
- laat eens zien hoe hij geworden is?
- welke vijf verschillen heb je gevonden op je werkblad?
- lees de zinnen voor die je groen hebt gemaakt?

*groeps- en werkvorm:  
leergesprek met instructies rond  
de tafel  
materiaal:  
werkboek, 3.2.1, voorgeknippte  
3.2.2, voor allen, Bijbel, lijm  
activiteit:  
leertekst laten opzeggen, 3.2.1  
ophangen, 3.2.2 uitdelen en op  
plakken*

##### c. liedje

“het pad door de zee”

*liedjesboek:  
Nieuwe Bijbelse liedjes voor peu-  
ters en kleuters nr. 19*



## 5. toepassing: wat smaakt het beste?

### a. activiteit

We gaan vandaag allerlei “soorten” water proeven. Probeer de “soorten” te maken voor de kinderen er zijn. Laat alle kinderen met het theelepeltje een beetje van het water proeven. De kinderen geven aan welke “soort” ze het lekkerst en welke ze het viest vinden. Laat ze van te voren nog ruiken, zien en voelen of er zo verschil is. Kies één kind uit om bijvoorbeeld te ruiken en weer een ander om te kijken/zien.

Maak bekertjes met: koud water, lauw water, zoutwater, suikerwater, citroensap en met koolzuur.

*groeps- en werkvorm  
leid(st)er vertelt, kleuters/kinderen voeren uit  
materiaal:  
bekers, theelepeltjes, zout, suiker, citroensap, spa blauw, spa rood.  
activiteit:  
kleuters/kinderen laten proeven*

### b. kringgesprek

- vinden we allemaal hetzelfde “soort” water lekker?
- hoe komt het nu dat er toch verschil is in wat we lekker vinden?
- wat vinden we het minst lekker/ het viest smaken?
- hoe komt het dat er ook hier verschil in is?
- als je dorst hebt en je vraagt je vader/ je moeder om drinken, wat zullen ze jou te drinken geven?
- waarom?

Ze mogen als afsluiting nog allemaal een bekertje lekker water drinken!

*groeps- en werkvorm  
leergesprek rond de tafel  
materiaal:  
spa rood/ spa blauw/ bekertjes*



## C.SLUITING

### 1. liedje

“het pad door de zee”

*liedjesboek:  
Nieuwe Bijbelse liedjes voor peuters en kleuters nr. 19*

### 2. gebed

Grote God in de hemel, wij hebben nooit tekort aan drinken. Onze papa's en mama's zorgen er altijd voor dat wij te drinken hebben. Maar er zijn kinderen in de wereld die niet genoeg te eten en te drinken hebben. Wij kunnen hen nu niet helpen, want ze zijn zo ver weg. Maar we vragen u: wilt u zo goed voor hen zorgen als u voor het volk Israël in de woestijn hebt gezorgd? In de naam van Jezus vragen we u dit. Amen.

*groeps- en werkvorm  
staan in een kring, leid(st)er bidt hardop.*

### 3. afscheid

Neem van elk kind afzonderlijk afscheid. Wens het een fijne dag en spoor het aan om volgende week terug te komen.



## 3. God geeft Israël te eten

### EXODUS 16:1-36

Lees één of meerdere keren aandachtig dit bijbelgedeelte. Denk erover na en probeer u zelf erdoor te verrijken, zodat U een beter instrument kunt zijn om de kleuters/kinderen te onderrichten. Vraag aan de Here God om u te helpen bij de studie van de informatie (I), de voorbereiding (II) en het programma in de sabbatschool (III).

## I. INFORMATIE - UITLEG - VORMING



Het verhaal van het manna is het verhaal van

1. Gods voorzienigheid d.m.v. voedsel
2. ontevredenheid van het volk
3. instelling van de sabbat

Het verhaal bevat dus zeer belangrijke stof, die uitvoerig in de tekst behandeld wordt. Het gemor van het volk wordt op indringende wijze geschilderd.

- v. 2 En in de woestijn MORDE het gehele volk  
 v. 7 ... omdat Hij uw GEMOR tegen de Here heeft gehoord ... dat gij tegen ons MORT  
 v. 8 ... omdat de Here het GEMOR, waarmede gij tegen hem hebt GEMORD gehoord heeft ... Niet tegen ons was uw GEMOR, maar tegen de Here.  
 v. 9 ... want hij heeft uw GEMOR gehoord  
 v.11 ... ik heb het GEMOR van de Israëlieten gehoord.

De inhoud van het gemor gaat verder, dan wat bij Mara voorviel. Hier wordt zeer direkt verwezen naar de zogenaamd "veel gelukkiger" situatie van het leven in Egypte. Gods initiatief van redding wordt hiermee aangetast. Het mannawonder wil het volk er echter van overtuigen, dat God zijn volk dagelijks zijn betrokkenheid wil tonen. Dag in dag uit krijgt het volk het voedsel uit de hemel uit zijn hand. Hierdoor wordt de dagelijkse afhankelijkheid van God onderstreept. Het wonder herinnert aan de spijswonderen uit de geschiedenissen van Elia, Elisa en Jezus. Mozes en Aäron geven zeer sterk en duidelijk te kennen, dat de opstandigheid van de Israëlieten niet tegen hen is gericht, maar tegen God zelf (16:8). De woorden en de daden van God zijn niet mis te verstaan.

1. hij geeft hen te eten
2. hij verschijnt zelf en laat zijn heerlijkheid zien (16:12)
3. hij laat het volk "weten" (dit is aan de lijve ondervinden), dat hij de Here (dit is hier Verlosser), hun God (dit is Schepper) is.

Het blijft niet bij een theoretisch weten, maar een werkelijk ondervinden, zodat het in hun ervaring en hun geheugen

geprent blijft. De uiteenzetting over de sabbat is ook uitvoerig weergegeven. Het vieren van de sabbat wordt het volk als het ware opgelegd. Het voedsel, dat op de zesde dag is opgeraapt voor de zevende dag, bederft niet, terwijl dat op de andere dagen wel het geval is. Uit de dagelijkse ervaring leert het volk rust te nemen en niet te werken.

De schrijver laat niet na erbij te zeggen, dat de sabbat een heilige dag voor de Heer is, terwijl het volk ervan mag genieten. Voor de lezer zit er meteen de les in de maaltijden op de dag der voorbereiding klaar te maken en het eten op sabbat niet uitvoerig op de zevende dag te bereiden.

Enkele verklaringen:

1. een omer is bijna 4 liter.
2. het manna doet sterk denken aan het op het Sinaitische schiereiland voorkomende manu, dat een afscheiding is van de tarfaboom. Ook nu nog maakt de bevolking van dit voedsel gebruik. In de zon wordt dit manu vloeibaar, druipt af op de grond en wordt in de koelte van de nacht weer vast. Het wonder bestaat er onder andere in, dat het volk het dagelijks ontvangt, afgezien van het jaargetijde en is de hoeveelheid steeds voldoende om het hele volk te voeden. Bovendien bederft het bewaarde op elke dag van de week, maar niet op de zevende dag.
3. "Toen de Israëlieten het zagen, zeiden zij tot elkander: "Wat is dat?" Het volk roept in het Hebreeuws: "man - hoe"? letterlijk "wat is dit". Die uitroep van het volk bij het eerste zien, wordt de naam voor dit hun onbekende voedsel.
4. Korianderzaad (16:34) is afkomstig van de koriander, een plant, die in Egypte en Palestina groeit en tot de schermblomigen behoort. De zaadkorrels ruiken naar anijs.
5. Het "regenen" (16:4) is zeer toepasselijk voor het neerdruppende tarfavocht, dat als regen uit de hemel op de aarde valt.

## II. VOORBEREIDING



### A. DOEL

Het doen kennen, begrijpen en toepassen van het thema: God zorgt als een vader voor Israël.



### B. WERKBOEKJE

- antwoorden  
zo ze willen eten  
ma boos, honger, mopperen, brood  
di precies genoeg  
wo vrijdag, sabbat  
do dit is het brood dat God je geeft  
vr 1. eten; 2. brood; 3. manna;  
4. juist, niet juist, niet juist, juist
- leertekst  
Exodus 16:35 - "de Israëlieten hebben veertig jaar het manna gegeten"



### C. MATERIAAL

- terugblik  
twee ingekleurde tekeningen uit het werkboekje (3.3.3, 3.3.4) en de ingekleurde leertekstcirkel van de vorige les (3.2.1)
- inleiding  
geen
- bijbelverhaal  
viltmateriaal uitgave 1980!  
achtergronden: S6  
figuren: 14, 18, 31, 51, 74, 87, 89, 101, 102, 107, 108, 119, 127, 133, 155, 171, 173, 207, 208, 252, 283  
afvalvlokken van piepschuim of iets dergelijks, mandjes, kleding
- bespreking  
werkboekje les 3 ingekleurde leertekstcirkel (3.3.1), voor elk kind één (al dan niet gekleurde) leertekstcirkel (3.3.2)
- toepassing  
plaatjes/foto's van nest met vogeltjes  
voor elk kind illustratie 3.3.5 geplakt op karton, kleurpotloden, scharen, splitpenen.
- liedboekjes  
Elly en Rikkert: Daar gaan we dan.  
Nieuwe Bijbelse Liedjes voor peuters en kleuters nr. 19  
Sabbatliedjes I, nr. 29  
Timotheüs Kinderliedjes nr. 64



### D. VERTELLING

- hoewel 't misschien saai lijkt, 't steeds weer te hebben over 't reizen en trekken van het volk Israël, steeds weer in- en uitpakken, steeds weer van de ene plaats naar de andere plaats reizen, toch vinden de kleuters/kinderen dat meestal erg leuk. De kleuter/het kind verwacht steeds iets nieuws: ze gaan weer op weg, een nieuw 'avontuur' tegemoet! Daarom wordt dit aspect steeds weer aangehaald.
- hoewel eigenlijk het doel van dit tekstgedeelte anders is (namelijk: De Here God wil laten zien, dat hij God is, en geeft het gebod van de sabbat) is de keus op een ander aspect gevallen: God zorgt als een vader voor zijn volk. Dit is voor de kleuters/kinderen werkelijk over te plaatsen in hun dagelijks leven, zoals de toepassing laat zien.
- de inzet van de sabbat komt nu ook aan de orde. Leg de nadruk op het niet hoeven werken, waardoor de zevende dag echt een feestdag, rustdag wordt.



### E. ADVIEZEN

- zorg dat u tenminste een kwartier voor de aanvang van het programma aanwezig bent. Breng het lokaal in orde, leg het materiaal klaar en vang vroege kinderen op.
- stel voor u zelf een strak tijdschema op of volg het voorgestelde schema op de voet (met een horloge). Houd u er ook aan.
- bereid uw materiaal tot in de puntjes voor. Ukunt jongelui of oudere leden inschakelen voor het inkleuren van de tekeningen en leertekstcirkels.

# III. PROGRAMMA

Kinderen ontvangen, jasjes ophangen en een plaats aanwijzen. Vertel aan de kleuters/kinderen, dat ze even rustig op de stoeltjes in het lokaal naar het materiaal mogen kijken. Ze kunnen met elkaar praten. Probeer in ieder geval een rustige sfeer te scheppen.



## A. OPENING

### 1. welkom

- a. zijn er bezoekers? Geef hen een sticker, kaartje of bloem.
- b. zijn er zieken? Gedenk hen in uw gebed. Stuur een kleuter/kind dat al wat langer afwezig is een mooie kaart. Laat alle kleuters/kinderen hun naam op de kaart schrijven.
- c. zijn er jarigen? Feliciteer hen even. Knoop even een gesprekje aan met de jarige en informeer of er thuis al een feestje is gehouden; of hij of zij mooie cadeaus heeft gekregen.

*groeps- en werkvorm:*  
*allen in een kring, leid(st)er verwelkomt*

*materiaal:*  
*zie voorwoord*

*materiaal:*  
*kaart zieke(n)*

*groeps- en werkvorm:*  
*allen rondom de jarige, die op een stoel staat*  
*activiteit:*  
*aansteken kaarsjes, liedjes, uitblazen kaarsjes, geschenk*

### 2. liedje

“die in mij is is sterker”

*liedboekje:*  
*Elly en Rikkert: Daar gaan we dan.*

### 3. gebed

Lieve Heer, u zorgt zo goed voor ons elke dag. U maakt dat we niets te kort komen. U geeft ons elke dag blijdschap en ook nu op deze sabbat. Geef dat wij u zo goed leren kennen, dat we echt van u gaan houden, dat we u dan gaan dienen. En als we u dienen dan worden we echt blij. Amen.

*groeps- en werkvorm:*  
*in een kring (op de knieën), leid(st)er bidt hardop*

### 4. zending

#### a. verhaal

Vertel het verhaal dat deze dag wordt aangeboden in de bundel van zendingsberichten van dit kwartaal. Houd er een kort gesprekje over en laat het collectegeld ophalen.

*groeps- en werkvorm:*  
*in een kring, leid(st)er vertelt*  
*materiaal:*  
*zendingsbericht en - trein*

#### b. collecte en liedje

“Een trein rijdt puffend naar het zendingsland, rijd maar, rijd maar, zendingstrein.  
Het brengt de Bijbels naar de kind'ren daar,  
rijd maar, rijd maar zendingstrein.”

*liedboekje:*  
*Sabbatliedjes I, nr. 29*



## B. LESBEHANDELING



### 1. terugblik: het bittere water bij Mara en de oase Elim

#### a. kringgesprek

Vorige week hebben we een bijbelverhaal verteld en er samen over gepraat. Laten we eens kijken wat jullie er nog van weten.

- had het volk Israël dorst in de woestijn (3.3.3) ?
- hoe smaakt het water wat ze vinden?
- hoe noemen ze die plaats? De naam betekent bitter.
- wat moet Mozes van God doen om het water weer zoet te maken?
  
- wat doen de man en vrouw op dit plaatje (3.3.4)?
- naar wie moet het volk goed luisteren?
- moest het volk hard werken in Egypte?
- waren de mensen vaak ziek in Egypte?
- wie zorgt er in de woestijn voor het volk als ze goed luisteren?
- wie zorgt er als een vader voor ons?

kijk naar de leertekstcirkel (3.2.1)

- wat zie je in de cirkel?
- zeg de leertekst om beurten op.

#### b. liedje

“het pad door de zee”

*groeps- en werkvorm:*

*in een kring, leid(st)er vertelt*

*materiaal:*

*3.3.3, 3.3.4 en 3.2.1 (van vorige les)*

*liedjesboek:*

*Nieuwe Bijbelse Liedjes voor peuters en kleuters nr. 19*



### 2. inleiding: mag het hondje blijven?

#### a. vertelling

Freddy en Betty hebben een hondje gered uit de gracht! Ze dragen het hondje de hele weg naar huis. “Wat een aardig hondje ben jij!” zegt Betty. “Ik hoop dat je bij ons mag wonen!” Dan staan de kinderen bij de voordeur van hun huis. Freddy drukt op de bel. De voordeur gaat open. “Hallo,” zegt moeder en kijkt verbaasd naar Betty en het hondje. Betty zet de hond op de grond. Hij loopt een stukje de gang in. Dan draait hij zich om. “Kom eens hier, klein mormeltje!” roept moeder. Maar het hondje komt niet. Eerst gaat hij op zijn rug liggen, met vier pootjes in de lucht. Nu rolt hij lekker heen en weer over de grond. Dan springt hij overeind. Zijn staartje zwiept snel heen en weer.

“Mama, mogen we het hondje houden?” vragen Freddy en Betty. “Houden? Je kan niet zo maar een hond houden die je vindt! En papa en ik willen geen hond. Een hond is lastig! Maar we zullen hem nu iets te eten geven.” “O gelukkig, het hondje mag binnenkomen. Misschien mag hij blijven,” zegt Betty tegen Freddy. Moeder pakt een bakje. Ze doet er stukjes brood en warme melk in. “Alsjeblieft, eet maar lekker op!” zegt ze. “Hij is niet lastig met eten”, zegt Freddy. “Ja ...”, zegt moeder, “het is een aardig dier!” Freddy en Betty kijken elkaar aan. Mag het hondje toch blijven?

#### b. liedje

“leg je hand maar in de hand van Jezus”

*groeps- en werkvorm:*

*in een kring, leid(st)er vertelt*

*materiaal:*

*geen*

*activiteit:*

*kringgesprek:*

*- mag het hondje bij Freddy en Betty wonen?*

*- wat krijgt hij te eten?*

*in de les hoor je dat God voor zijn volk zorgt en hen brood te eten geeft.*

*liedjesboek*

*Timotheüs Kinderliedjes nr. 64*



### 3. bijbelverhaal: God geeft brood

a. weer in de woestijn

Het volk Israël heeft een tijdje gekampeerd op die mooie plaats, waar zoveel palmbomen (70) en waterbronnen (12) waren. Nu gaan ze weer op weg. Weer moeten ze alles inpakken. Alle waterkruiken en waterzakken worden met water gevuld, zodat ze voorlopig genoeg water hebben.

*groeps- en werkvorm:  
in een kring tijdens het hele verhaal, leid(st)er vertelt  
materiaal:  
B.I.V. 41a  
(S6, 14, 31, 51, 87, 89, 102, 119, 127, 133, 155, 173, 283)*

b. het volk Israël moppert

ze zijn nu een poos op weg. Ze merken, dat al het meel op is. Ze kunnen nu geen deeg meer maken, dus ook geen brood meer bakken. Wat moeten ze nu eten? Ze beginnen te mopperen tegen Mozes. Ze willen zelfs liever terug naar Egypte, daar was immers genoeg te eten. Zij zijn alweer vergeten, dat God hen heeft beloofd om hen naar een ander land te brengen!

*materiaal:  
B.I.V. 41a  
(S6, 14, 31, 51, 87, 89, 102, 119, 127, 133, 155, 173, 283)*

c. Gods belofte

De Here God zegt tegen Mozes: “ik zal brood uit de hemel laten regenen. Iedereen kan net zoveel oprapen als hij nodig heeft”. Mozes en zijn broer Aäron gaan ‘t volk vertellen wat God gezegd heeft. De volgende dag zal ‘t al gaan gebeuren, heeft God gezegd!

*materiaal:  
B.I.V. 42b  
(18, 74, 101, 107, 108, 171, 173, 207, 208, 252)  
kleed  
activiteit:  
leid(st)er gaat samen met de kleuters/kinderen naar de andere hoek van het lokaal. Daarna gaan ze ‘slapen’ op een kleed tot ‘de volgende dag’.*

d. het manna

De volgende morgen lijkt het wel of het heeft gesneeuwd! Overal liggen fijne vlokjes op het zand. De mensen vragen aan elkaar: “Wat is dat nou?” Mozes zegt: “Dit is het brood, dat de Here God heeft beloofd. Neem zoveel als je nodig hebt voor één dag. Morgen zal dit brood er weer zijn”. Iedereen gaat het brood oprapen.

*materiaal:  
afvalvlokken van piepschuim of iets dergelijks, mandjes, kleed  
activiteit:  
kleuters/kinderen ‘ontwaken’ en gaan ‘t ‘manna’ verzamelen in de mandjes.*

e. de sabbat

Het volk Israël raapt nu elke dag dit brood o. Ze noemen het manna. Alles wat overblijft is de volgende dag bedorven. God zegt tegen Mozes: “Zeg tegen het volk, dat ze op de zesde dag tweemaal zoveel moeten oprapen als anders. Op de zevende dag hoeven ze niet te werken. Dan zal er ook geen manna uit de hemel komen”. Als het de zevende dag is, is het manna van de zesde dag niet bedorven. Vandaag, op de sabbat, hoeven ze geen brood op te rapen. Het is een echte rustdag!

*materiaal:  
afvalvlokken van piepschuim of iets dergelijks, mandjes, kleed  
activiteit:  
leid(st)er laat twee kleuters/kinderen ‘manna’ voor één dag verzamelen voor de zesde en de zevende dag, dus tweemaal zoveel!*



#### 4. bespreking

##### a. werkboekje

we nemen ons werkboekje en kijken naar de plaatjes en of jullie bij de vraagjes de goede antwoorden hebben.

aan Kleuters:

- was het volk goed uitgerust in Elim (zo)?
- hadden ze voldoende water voor onderweg?

aan Kinderen:

- zijn de mensen tevreden op dit plaatje?
- waarom mopperen de mensen?

aan Kleuters:

- wat doet Mozes op dit plaatje (ma)?
- wat is het volk op Mozes?

aan Kinderen:

- waarom is het volk boos op Mozes?
- wat doet het volk nu de hele dag?
- wat belooft God aan het volk?

aan Kleuters:

- wat zie je op dit plaatje (di)?
- wat ligt er allemaal op de grond?

aan Kinderen:

- hoe heet dit brood?
- wie heeft dit manna gegeven?
- hoeveel mag het volk elke dag rapen?

aan Kleuters:

- wat doen de mensen op dit plaatje (wo)?
- op welke dagen krijgen ze manna van God?

aan Kinderen:

- hoeveel rapen de mensen op zondag, maandag, dinsdag, woensdag en donderdag?
- waarom pakken de mensen op vrijdag twee keer zoveel?

aan Kleuters:

- wie zorgt er goed voor het volk (do)?
- hoeveel jaar zorgt God voor het volk?

aan Kinderen:

- welke tekst heb je in de manden gevonden?

##### b. leertekst

- wat zie je in deze cirkel (3.3.1)?
- wat staat daarover in de Bijbel?
- laten we het even lezen in Exodus 16:35.
- zeg nu ieder om de beurt de leertekst op
- wie heeft z'n werkje gemaakt?
- laat eens zien hoe hij geworden is?
- waar heb je je boterham mee belegd?
- welke woorden heb je in de puzzel op je werkblad gevonden?

*groeps- en werkvorm  
leergesprek rond de tafel  
materiaal:  
werkboekje*

##### c. liedje

“leg je hand maar in de hand van Jezus”

*groeps- en werkvorm:  
leergesprek met instructies rond  
de tafel  
materiaal:  
werkboek, 3.3.1, voorgeknipte  
3.3.2, voor allen, Bijbel, lijm  
activiteit:  
leertekst laten opzeggen, 3.3.1  
ophangen, 3.3.2 uitdelen en op  
plakken*

*liedjesboek:  
Timotheüs Kinderliedjes nr. 64*





## 5. toepassing: ouders zorgen voor hun kinderen

### a. kringgesprek

Simon ligt op het grasveld onder een grote boom. Hij hoort steeds getjilp en ziet twee vogels af en aan vliegen. “Hé, daar zitten vogeltjes in een nest!” zegt hij tegen zichzelf. Nieuwsgierig als Simon is, klimt hij voorzichtig de boom in.

- waarom klimt hij voorzichtig de boom in?
- wat zal hij zien?
- wat zullen de twee vogels doen nu Simon bij het nest is?
- wie of wat zijn die twee vogels eigenlijk?
- waarom vliegen die vogels steeds af en aan?
- waarom kunnen de kleine vogels niet zelf uitvliegen en eten zoeken?
- wat zou Simon doen nu hij weet dat daar boven een nestje met vogeltjes is?

*groeps- en werkvorm  
leergesprek rond de tafel  
materiaal:  
plaatjes/foto's van nest met vogeltjes*

### b. activiteit

We maken vandaag een nestje!

We kleuren eerst alles en daarna knippen we het uit. Prik een gaatje door de zwarte stip en bevestig met een splitpen de vogel aan het nest.

Vogel scharniert waar splitpen is aangebracht.

Laat de moeder/vader de jongen eten geven.

*groeps- en werkvorm  
leid(st)er vertelt, kleuters/kinderen  
voeren uit  
materiaal:  
voor elk kind illustratie 3.3.5 geplakt op karton, kleurpotloden, scharen, splitpennen.*



## C.SLUITING

### 1. liedje

“leg je hand maar in de hand van Jezus”

*liedjesboek:  
Timotheüs Kinderliedjes nr. 64*

### 2. gebed

Lieve Heer, elke dag eten we brood en aardappelen. Soms eten we ook wel eens rijst of spaghetti. Maar wij worden dat eten nooit moe. We zijn maar al te blij dat we geen lege maag hebben. Helpt u alstublieft al die kinderen, mannen en vrouwen die niet zoveel als wij hebben. Wij willen graag wat extra geld bijeenbrengen voor hun eten. Wilt u er dan voor zorgen dat er mensen zijn die dan eten voor hen kopen. Zorg niet alleen als een vader voor ons, maar zorg ook als een vader voor hen. In de naam van Jezus. Amen.

*groeps- en werkvorm  
staan in een kring, leid(st)er bidt hardop.*

### 3. afscheid

Neem van elk kind afzonderlijk afscheid. Wens het een fijne dag en spoor het aan om volgende week terug te komen.



## 4. Israël kan niet zonder God

### EXODUS 17:1-17

Lees één of meerdere keren aandachtig dit bijbelgedeelte. Denk erover na en probeer u zelf erdoor te verrijken, zodat U een beter instrument kunt zijn om de kleuters/kinderen te onderrichten. Vraag aan de Here God om u te helpen bij de studie van de informatie (I), de voorbereiding (II) en het programma in de sabbatschool (III).

## I. INFORMATIE - UITLEG - VORMING



Het volk trekt van pleisterplaats naar pleisterplaats op hun tocht door het Sinaïschiereiland, “naar het bevel des Heren”, zegt de tekst (17:1).

Gods leiding wordt aanvaard en gehoorzaam en volgzzaam vinden de Israëlieten hun weg door de woestijn. Het bericht over de ervaring in Rafidim geeft aan, dat het allemaal niet over rozen ging voor de verschillende partijen. Het volk heeft tegenslagen te incasseren. In dit geval het ontbreken van water. Mozes moet ervaren, dat leider zijn soms met levensgevaar - “noch een ogenblik en ze gaan mij stenigen” (17:4) - gepaard gaat en God wordt voor de zoveelste keer met de weerspanning en ontevredenheid van zijn volk geconfronteerd. Ook hier weer mort het volk tegen zijn leider. Zij hadden al gemord bij Mara, tijdens de ervaring van het manna (uitvoeriger) en nu bij Rafidim weer. Steeds gaat het om dezelfde tegenstelling: de betrekkelijke bestaanszekerheid in Egypte tegenover de onherbergzaamheid, waarin men op God is aangewezen. Toch gaat het in Rafidim een stuk verder. Er staat letterlijk, dat het volk Mozes aanklaagde (in de tekst “twistte”). Het roept Mozes eigenlijk ter verantwoording, zoals dat in een rechtszaak wordt gedaan. En het gaat erop lijken, dat ze hem schuldig bevinden, want de stenen liggen als het ware al in hun handen. Mozes verweert zich met de woorden “Wat stelt gij de Here op de proef” (17:3). Dit op de proef stellen hebben we al twee keer eerder aangetroffen: “... en daar stelde hij hen op de proef” (15:25) en “...opdat ik het op de proef stelle (16:4). Dit op de proef stellen van het volk door God is wezenlijk anders dan het op de proef stellen van God door het volk. De bijbelteksten bieden zelf de verklaring:

- a. God stelde het volk op de proef, “of het al dan niet wandelt naar mijn wet” (wil) (16:4).
- b. het volk stelt God op de proef door te vragen: “Is de Here in ons midden of niet?” (17:7).

In het eerste geval gaat het om een stuk training van het volk door God. God wil het volk vormen voor zijn toekomstige taak in de wereld en in het beloofde land. Het moet groeien en rijper worden, zodat het een heilige natie en een koninkrijk van priesters kan zijn. In het tweede geval is het een verzoeken van God, twijfelen aan zijn aanwezigheid en daarbij aan zijn kunnen en betrokkenheid bij het wel en wee van het volk. De Israëlieten hadden wonder op wonder meegemaakt, maar bij tegenslag reageren ze alsof er helemaal niets is gebeurd, en opperen ze de gedachte, dat God misschien wel verstek heeft laten gaan.

God lost dit probleem op door opnieuw een wonder uit te laten voeren, doch niet zonder een les. Mozes krijgt de opdracht met zijn stok in het bijzijn van de oudsten op de rots te slaan. Zowel de staf als de oudsten worden als getuigen van de daden van God in het verleden erbij gehaald. De staf en de oudsten kunnen beiden getuigen van wat God heeft gedaan bij de Nijl en de Rode Zee. Diezelfde God geeft nu ook het wonder te Rafidim. De oudsten waren in het verleden al de eerste getuigen van de vorige wonderen, ook nu dienen ze vooraan te staan bij het wonder, dat de betrokkenheid en getrouwheid van God moet onderstrepen.

In de latere teksten wordt het op de proef stellen van God als een overtreding gezien (Deuteronomium 6:16) met de verwijzing naar het gebeurde in Rafidim. De twee namen, die de plaats krijgen zijn zoals gebruikelijk zeer toepasselijk: Massa (letterlijk: verzoeking) en Meriba (letterlijk: twist). De vraag van het volk of de Here in hun midden is of niet, is er één van ongeloof, van gemis aan vertrouwen. Het veel indrukwekkender antwoord van God komt bij zijn Godsverschijning bij de Sinaï, wanneer Hij de geboden aan het volk schenkt.

## II. VOORBEREIDING



### A. DOEL

Het doen kennen, begrijpen en toepassen van het thema: je kunt niet zonder God leven.



### B. WERKBOEKJE

- antwoorden  
zo fout; juist; fout; fout  
ma plek, het warm, Mozes  
di nee, nee, ja  
wo zult, rots  
do staf, rots, water, leiders, volk  
vr 1. er geen bomen zijn.  
2. in een tent.  
3. praten met God  
4. met zijn stok
- leertekst  
Exodus 17:6 - "dan zult gij op de rots slaan"



### C. MATERIAAL

- terugblik  
twee ingekleurde tekeningen uit het werkboekje (3.4.3, 3.4.4) en de ingekleurde leertekstcirkel van de vorige les (3.3.1)
- inleiding  
geen
- bijbelverhaal  
viltmateriaal uitgave 1980!  
achtergronden: S6,  
figuren: 14, 51, 74, 89, 101, 106, 127, 173, 185, 191, 197a, 260, 283.  
zandbakfiguren: bomen, gras, waterbronnen.
- bespreking  
werkboekje les 4 ingekleurde leertekstcirkel (3.4.1), voor elk kind één (al dan niet gekleurde) leertekstcirkel (3.4.2)
- toepassing  
ballonnen, ballonnenpompje, dunne en dikke rietjes, steentje, kraaltje, twee waxinelichtjes, één groot en één kleiner glas, water.
- liedboekjes  
Elly en Rikkert : Daar gaan we dan.  
Sabbatliedjes I, nr. 29  
Timotheüs Kinderliedjes nr. 64, 113



### D. VERTELLING

- iedere keer kunt u als alternatief voor de zandbak natuurlijk viltmateriaal gebruiken. Toch verdient het aanbeveling een kleine zandbak aan te schaffen of te laten maken.
- leef u in in de tijd van de rondtrekkende Israëlieten. Breng aan de kleuters/kinderen die sfeer over. Probeer eventueel het lokaal te 'versieren' met plaatjes uit tijdschriften over nomadenstammen. Als u het verhaal goed over kunt brengen, dan zullen de kleuters/kinderen zich ook echte Israëlieten voelen!
- mopperen is eigenlijk een beetje onredelijk boos worden. Vergeet niet te vragen wat we aan dat gemopper kunnen doen! We moeten steeds weer proberen de problemen te bespreken en indien mogelijk een oplossing te vinden.



### E. ADVIEZEN

- zorg dat u tenminste een kwartier voor de aanvang van het programma aanwezig bent. Breng het lokaal in orde, leg het materiaal klaar en vang vroege kinderen op.
- stel voor u zelf een strak tijdschema op of volg het voorgestelde schema op de voet (met een horloge). Houd u er ook aan.
- bereid uw materiaal tot in de puntjes voor. U kunt jongelui of oudere leden inschakelen voor het inkleuren van de tekeningen en leertekstcirkels.

# III. PROGRAMMA

Kinderen ontvangen, jaszjes ophangen en een plaats aanwijzen. Vertel aan de kleuters/kinderen, dat ze even rustig op de stoeltjes in het lokaal naar het materiaal mogen kijken. Ze kunnen met elkaar praten. Probeer in ieder geval een rustige sfeer te scheppen.



## A. OPENING

### 1. welkom

- a. zijn er bezoekers? Geef hen een sticker, kaartje of bloem.

*groeps- en werkvorm:*  
*allen in een kring, leid(st)er verwelkomt*

- b. zijn er zieken? Gedenk hen in uw gebed. Stuur een kleuter/kind dat al wat langer afwezig is een mooie kaart. Laat alle kleuters/kinderen hun naam op de kaart schrijven.

*materiaal:*  
*zie voorwoord*

- c. zijn er jarigen? Feliciteer hen even. Knoop even een gesprekje aan met de jarige en informeer of er thuis al een feestje is gehouden; of hij of zij mooie cadeaus heeft gekregen.

*materiaal:*  
*kaart zieke(n)*

*groeps- en werkvorm:*  
*allen rondom de jarige, die op een stoel staat*  
*activiteit:*  
*aansteken kaarsjes, liedjes, uitblazen kaarsjes, geschenk*

### 2. liedje

“die in mij is is sterker”

*liedboekje:*  
*Elly en Rikkert : Daar gaan we dan.*

### 3. gebed

Lieve Vader in de hemel. Wees met ons hier op aarde. Wij vragen u hier in de kindersabbatschool dicht bij ons te blijven. Wij bidden u om van ons te houden en alle kleuters en kinderen hier te zegenen, terwijl wij naar uw bijbelverhaal luisteren. Amen.

*groeps- en werkvorm:*  
*in een kring (op de knieën), leid(st)er bidt hardop*

### 4. zending

#### a. verhaal

Vertel het verhaal dat deze dag wordt aangeboden in de bundel van zendingsberichten van dit kwartaal. Houd er een kort gesprekje over en laat het collectegeld ophalen.

*groeps- en werkvorm:*  
*in een kring, leid(st)er vertelt*  
*materiaal:*  
*zendingsbericht en - trein*

#### b. collecte en liedje

“Een trein rijdt puffend naar het zendingsland, rijd maar, rijd maar, zendingstrein.  
Het brengt de Bijbels naar de kind'ren daar,  
rijd maar, rijd maar zendingstrein.”

*liedboekje:*  
*Sabbatliedjes I, nr. 29*



## B. LESBEHANDELING



### 1. terugblik: God geeft brood

#### a. kringgesprek

Vorige week hebben we een bijbelverhaal verteld en er samen over gepraat. Laten we eens kijken wat jullie er nog van weten.

- waarom moppert het volk op dit plaatje (3.4.3)?
- hadden ze genoeg te drinken?
- wilden ze liever in Egypte wonen?
- aan wie vraagt Mozes om hulp?
- wat belooft God aan Mozes?
  
- wat doet het volk op dit plaatje (3.4.4)?
- wie heeft hen dit brood gegeven?
- moeten ze elke ochtend brood rapen?
- waarom rapen ze op vrijdag twee keer zoveel op?
- wie zorgt er als een vader voor het volk?

kijk naar de leertekstcirkel (3.3.1)

- wat zie je in de cirkel?
- zeg de leertekst om beurten op.

#### b. liedje

“leg je hand maar in de hand van Jezus”

*groeps- en werkvorm:*

*in een kring, leid(st)er vertelt*

*materiaal:*  
3.4.3, 3.4.4 en 3.3.1 (van vorige les)

*liedjesboek:*

*Timotheüs Kinderliedjes nr. 64*



### 2. inleiding: een eigen plek

#### a. vertelling

Het hondje dat Freddy en Betty gevonden hebben is in de keuken. Hij slaapt op een krant. Freddy en Betty zitten aan tafel. Kleine Robert zit in de kinderstoel. “Zijn jullie klaar met eten?” vraagt vader. Dan gaan we naar het politiebureau om te zeggen dat we een hond hebben gevonden. Misschien weet de politie al van wie het dier is.” Vader ruimt de tafel af. “Robert heeft geknoeid met eten,” zegt vader. “Freddy, wil jij de rommel onder de kinderstoel opvegen met een stoffer en blik?” Freddy schiet in de lach. “We hebben een stofzuiger op vier pootjes!” roept Freddy. Hij eet alle kruimels op. “Alsjemenu!” zegt moeder, “Ik hoef niet meer te stofzuigen!” “Kom, we gaan naar het politiebureau,” zegt vader. Freddy en Betty vertellen de politieagent dat ze het hondje uit het water hebben gered. De agent schrijft hun adres en telefoonnummer op. “Als we weten van wie het hondje is, bellen we u op meneer,” zegt de politieagent. “Wilt u tot dan voor het dier zorgen?” “Als mijn vrouw het ook goed vindt, dan wel. Tot we weten waar het diertje woont. Dan moet hij terug” “Jippie ...!” roepen Freddy en Betty. Ze dansen in de gang van het politiebureau. Het hondje rent achter hen aan. Hij springt tegen Betty op. “Ik wil dat je bij ons blijft!” zegt Betty tegen het hondje. “Woef, waf!” blaft het hondje. Samen gaan ze naar huis, met z'n viertjes.

*groeps- en werkvorm:*

*in een kring, leid(st)er vertelt*

*materiaal:*

*geen*

*activiteit:*

*kringgesprek:*

*Freddy en Betty willen wel voor*

*het hondje zorgen.*

*- wat zouden ze dan moeten*

*doen?*

*- wie zorgen er thuis voor jou?*

*in de les hoor je dat het volk Israël niet alleen in de woestijn kan wonen. God is bij hen en zorgt voor hen.*

#### b. liedje

“zeg, waarom pieker jij toch?”

*liedjesboek*

*Timotheüs Kinderliedjes 113*



### 3. bijbelverhaal: Israël zit zonder water

#### a. van plaats naar plaats

Het volk Israël verlaat na een tijdje de plaats waar ze voor het eerst het manna (brood) uit de hemel hebben gekregen. Ze trekken nu van de ene plaats naar de andere plaats. Meestal is er genoeg water voor de mensen en de dieren. De ene keer staan er veel bomen en is er veel gras. Dan kunnen de dieren veel eten en drinken. Een andere keer is er maar weinig gras en zijn er bijna geen bomen. Als de zon dan schijnt, is het erg heet. Dan is er bijna geen schaduw.

*groeps- en werkvorm:  
in een kring tijdens het hele verhaal, leid(st)er vertelt  
materiaal:  
zandbakfiguren: bomen, gras,  
waterbronnen.*

#### b. geen water

Elke avond zetten ze de tenten op. Elke morgen breken ze de tenten af totdat ze op een plaats komen, waar ze langer blijven. Het volk heeft al weer een lange tijd gereisd. Het wordt tijd om een poosje op dezelfde plaats te blijven. Als ze een plaats hebben gevonden, merken ze, dat er geen water is. Er is geen enkele waterbron en geen enkel klein slootje te zien. Ook niet in de buurt. De mensen zijn moe. Ze beginnen te mopperen.

*materiaal:  
zandbakfiguren: bomen, gras.*

#### c. gemopper op Mozes

De mensen gaan naar Mozes toe. “Geef ons water te drinken!” zeggen ze. Maar Mozes zegt tegen hen: “Waarom mopperen jullie zo op mij? Waarom vertrouwen jullie niet op de Here God?”  
Toch blijven de mensen mopperen. Ze zeggen lelijke dingen tegen Mozes. “Je hebt ons uit Egypte gehaald en nu zitten we zonder water en wij hebben zo’n dorst!”

*materiaal:  
zandbakfiguren: bomen, gras.*

#### d. Mozes praat met God

Mozes gaat met God praten: “Wat moet ik toch doen met het volk? Ze zijn zo vreselijk boos op mij!” God zegt tegen hem: “Neem een paar mannen van het volk mee en ga samen naar de rots. Ik zal voor je staan. Als je met je stok op de rots slaat zal er water komen, zodat iedereen zal kunnen drinken”.

*materiaal:  
B.I.V. 43a zonder 101, 191, 260, 283  
(S6, 14, 51, 74, 89, 106, 127, 173, 185, 197a)*

#### e. water uit de rots

Mozes doet precies wat God hem heeft gezegd. Met een paar mannen gaat hij naar de rots. Als hij met zijn stok op de rots slaat, komt er water uit, precies zoals God heeft gezegd. Nu kan iedereen komen en drinken, zoveel hij wil. Het volk hoeft niet meer te mopperen.

*materiaal:  
B.I.V. 43a  
(S6, 14, 51, 74, 89, 101, 106, 127, 173, 185, 191, 197a, 260, 283)*



#### 4. bespreking

##### a. werkboekje

we nemen ons werkboekje en kijken naar de plaatjes en of jullie bij de vraagjes de goede antwoorden hebben.

*groeps- en werkvorm  
leergesprek rond de tafel  
materiaal:  
werkboekje*

aan Kleuters:

- waar lopen de mensen op dit plaatje (zo)?
- waarom zweten ze zo?
- blijft het volk Israël op één plaats?

aan Kinderen:

- trekt het volk van de ene naar de andere plaats?
- wijst de Farao hen de weg?
- wie dan wel?
- staan er veel bomen in de woestijn?

aan Kleuters:

- zijn de mensen nu weer boos op Mozes (ma)?
- waar stopt het volk bij?

aan Kinderen:

- wat heeft het volk nu het water op is?
- naar wie gaat het volk toe als ze boos zijn?

aan Kleuters:

- zijn de mensen erg boos volgens dit plaatje (di)?

aan Kinderen:

- heeft het volk grote honger?
- zal het volk van dorst doodgaan?
- zal God voor water zorgen?

aan Kleuters:

- wat doet Mozes op dit plaatje (wo)?
- wat vraagt Mozes aan God?

aan Kinderen:

- waar moet Mozes naar toe gaan?
- wie moet hij meenemen?
- wat moet hij ook meenemen?
- wat zegt God als Mozes bij de rots is?

aan Kleuters:

- met wat slaat Mozes op de rots (do)?
- wat komt er uit de rots?

aan Kinderen:

- wie hebben het allemaal gezien?
- heeft God het volk nu in de steek gelaten?
- leert het volk steeds meer op God te vertrouwen?

##### b. leertekst

- wat zie je in deze cirkel (3.4.1)?
- wat staat daarover in de Bijbel?
- laten we het even lezen in Exodus 17:6.
- zeg nu ieder om de beurt de leertekst op
- wie heeft z'n werkje gemaakt?
- hoe is jullie verhaaltje geworden?
- hoe heb je de tekeningen op je werkblad geplakt?
- bij welke oefening hoort welk antwoord?

*groeps- en werkvorm:  
leergesprek met instructies rond  
de tafel  
materiaal:  
werkboek, 3.4.1, voorgeknijpte  
3.4.2, voor allen, Bijbel, lijm  
activiteit:  
leertekst laten opzeggen, 3.4.1  
ophangen, 3.4.2 uitdelen en op  
plakken*

##### c. liedje

“zeg, waarom pieker jij toch?”

*liedjesboek:  
Timotheüs Kinderliedjes 113*



## 5. toepassing: zonder lucht is er niets!

### a. activiteit

- wie heeft er al eens in een auto gezeten waar het ruitje geopend was? Wat gebeurde er?
- wat voelde je?

We doen vandaag een paar proefjes met lucht!

1. wapper maar eens met je hand(en) dicht langs je gezicht.
2. blaas een ballon op, eventueel met hulp van de pomp.
3. blaas zachtjes in het gezicht van je buurman/vrouw.
4. laat een steentje/kraal op een lege en een opgeblazen ballon vallen.
5. blaas met een rietje (dun en dikke) in een glas water.
6. hou je adem een paar minuten in.
7. leid(st)er zet de twee waxinelichtjes bijvoorbeeld op de tafel. De leid(st)er steekt ze aan. Doet de twee glazen tegelijk over de lichtjes. Wat gebeurt er?

*groeps- en werkvorm  
leid(st)er vertelt en doet voor,  
kleuters/kinderen luisteren en  
voeren uit*

*materiaal:  
ballonnen, pompje, dunne en  
dikke rietjes, twee waxinelichtjes,  
één groot en één kleiner glas,  
steentje, kraaltje, water.*

### b. kringgesprek

- komt lucht overal voor? (ja, in de kast, in een fietsband, in ons lichaam.)
- kun je lucht voelen. (proefje 1,2,3 en op de fiets)
- kun je lucht ruiken? (nee, je ruikt wat er in zit, bijvoorbeeld de bus die weg rijdt. Wat ruik je dan? Uitlaatgassen.)
- kun je lucht proeven? (nee, je kunt het ook niet vastpakken)
- is lucht sterk? (Ja, steentje op ballon. Proefje 4 en 5. Denk aan een opgepompte fietsband).
- kunnen wij zonder lucht leven. (Proefje 6 en 7)

Je ziet dat het waxinelichtje uit gaat, als er een glas over heen is. Er kan geen nieuwe lucht (eigenlijk zuurstof) bijkomen.

- zo is het ook met ons en God! Net zoals we geen lucht kunnen missen, zo kunnen wij ook niet zonder God leven, hij zorgt iedere dag voor ons.

*groeps- en werkvorm  
leergesprek rond de tafel  
materiaal:  
geen*



## C.SLUITING

### 1. liedje

“zeg, waarom pieker jij toch?”

*liedjesboek:  
Timotheüs Kinderliedjes 113*

### 2. gebed

Lieve Vader, soms denken we dat we heel groot en heel sterk zijn, dat we heel veel weten en dat we alles kunnen. We moeten maar even ziek worden en dan is dat al niet meer zo. Opeens gebeurt er een ongelukje en dan voelen we ons plotseling heel klein. Lieve Heer wij zijn blij dat u zo'n grote en sterke God bent. Wij hebben u nodig en wij willen u nooit missen. Wij houden van u. Amen.

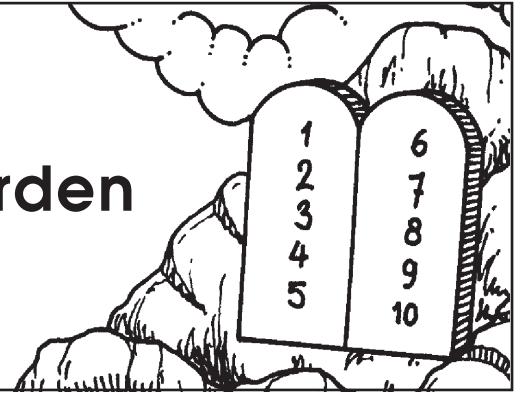
*groeps- en werkvorm  
staan in een kring, leid(st)er bidt  
hardop.*

### 3. afscheid

Neem van elk kind afzonderlijk afscheid. Wens het een fijne dag en spoor het aan om volgende week terug te komen.



# 5. God geeft de tien woorden op de Sinaï



## EXODUS 19:1-25 EN 20:1-18

Lees één of meerdere keren aandachtig dit bijbelgedeelte. Denk erover na en probeer u zelf erdoor te verrijken, zodat U een beter instrument kunt zijn om de kleuters/kinderen te onderrichten. Vraag aan de Here God om u te helpen bij de studie van de informatie (I), de voorbereiding (II) en het programma in de sabbatschool (III).

### I. INFORMATIE - UITLEG - VORMING



Met hoofdstuk 19 in het boek Exodus krijgen men met een zeer belangrijk onderdeel van de vijf boeken van Mozes te maken. De hoofdstukken 19 - 24 worden wel eens het “Verbondsboek” genoemd, omdat daar het verbond tussen God en Israël wordt beschreven. Na een korte beschrijving van het laatste stuk van de tocht van de aankomst bij de Sinaï vertelt de schrijver meteen over de ontmoeting tussen Mozes en God.

De woorden zijn plechtig. God herinnert eraan dat hij diegene is, die Israël uit Egypte heeft gehaald en naar zijn berg heeft gebracht, net als een arend dat met zijn jongen zou hebben gedaan. Het verbond, dat God wil aangaan met dit volk houdt geen dwang in: “Indien ... dan ...” (19:4). God stelt Israël een hoge roeping voor ogen: een heilige natie, Gods eigendom en een koninkrijk van priesters. Aanvaardt Israël Gods aanbod, dan zullen ze partners zijn en zullen de verplichtingen moeten worden nagekomen. Deze worden in de Tien Geboden verwoord. Het geven aan de wet gaat gepaard met een Gods-manifestatie (theofanie). Vooraleer God zich manifesteert in de natuurelementen, dient het volk zich op de ontmoeting met God voor te bereiden. Zij moeten zich wassen en zich onthouden van geslachtsgemeenschap. “Geheiligd” moeten zij het gebeuren tegemoet zien. Donderslagen, bliksem, aardbeving, rook, zeer sterk geluid en vuur zijn de elementen, die God aanwendt om zijn neerdalen op de berg Sinaï aan het volk duidelijk te maken. De stem van God moet overweldigend hebben geklonken: “God antwoordde hem in de donder” (19:19). God daalt neer op de berg. Mozes moet de berg beklimmen zodat de ontmoeting tussen hemel en aarde plaatsvindt.

De schrijver noemt God in het hele verhaal bijna voortdurend **HERE** en slechts enkele keren God. De God (Elohim, in het Hebreeuws) duidt in de verhalen op de God van hemel en aarde; met andere woorden de Schepper van de wereld.

In dit verhaal wordt diezelfde God, Here genoemd omdat dat de naam is van de God van de vaders Abraham, Isaak en Jakob. Hij is de Verlosser uit Egypte. Men doet er goed aan om op dit verschil te letten. Wanneer God zegt: “Ik ben de Here, uw God”, dan is daarmee duidelijk, dat de God, die hen uit Egypte heeft gehaald, niet zomaar één van de vele goden van de oud-oosterse wereld is, maar de God van hemel en aarde (zo wordt in het scheppingsverhaal - Genesis 1:1-2:4a - uitsluitend de naam “God” gebruikt). Op basis van zijn Schepper en Verlosser zijn, kan hij met recht Israël wetten aanbieden.

De Tien Geboden zijn niet zomaar een verzameling van richtlijnen, maar juist zeer goed uitgebalanceerd om de mens te leren menswaardig te leven. “De hoogste roeping van de mens is om mens te zijn” heeft Multatuli eens geschreven en dat werkelijk mens zijn kan men uit de tien regels duidelijk aflezen. In de eerste vijf geboden gaat het om het **LIEFHEBBEN VAN GOD** (Deuteronomium 6:5; Matteüs 22:37). Daar in zijn de volgende richtlijnen bevat:

1. wie men lief moet hebben = God als Schepper en Verlosser (1e gebod)
2. de manier van liefhebben en aanbidden (2e gebod)
3. in welke geest dit liefhebben en aanbidden dient te geschieden (3e gebod)
4. het tijdstip van liefhebben en aanbidden (4e gebod)
5. het liefhebben van hen (de ouders) die God vertegenwoordigen (5e gebod). Zij geven, net als God, het leven door.

De volgende vijf geboden hebben te maken met het **LIEFHEBBEN VAN DE MEDEMENS** (Leviticus 19:18; Matteüs 22:39) en wordt als volgt omschreven:

6. het liefhebben van datgene wat de naaste het meest dierbare is; zijn leven (6e gebod)
7. eerbied voor het verbond dat de naaste is aangegaan ten aanzien van zijn huwelijkspartner (7e gebod)

8. eerbied voor het bezit van de naaste (8e gebod)
  9. eerbied en liefde tot de naaste in woorden (9e gebod)
  10. eerbied en liefde tot de naaste in gedachten (10e gebod).
- Het doel van de wet of beter gezegd: “onderwijzing voor het leven” wordt op verschillende plaatsen in de bijbelboeken onder woorden gebracht:

Deuteronomium 3:29-33	1. om te leven
	2. om gelukkig te leven
	3. om lang te leven
Spreuken 3:1-3	4. om in vrede te leven
Psalmen 119:88	5. om in wijsheid te leven

Men merkt dus, dat de God van Israël niet uit is op een blinde gehoorzaamheid aan wetten, die de mens tot knechtschap brengt, maar eerder om hem tot een gelukkig wezen te maken. Dat de meeste geboden eigenlijk verboden zijn, vindt daarin zijn uitleg, dat als wordt gezegd: “Gij zult niet...” er open wordt gelaten aan de mens hoe hij zelf de van hem verwachte positieve houding zal invullen. God geeft dus niet aan hoeveel goed men moet doen, maar dat hij het kwade moet laten. Zo laat hij aan de creativiteit van de mens over in welke mate en op welke wijze hij goed zal doen en liefhebben. De mens is dan geen robot, maar een hoogstaand en zelfstandig wezen, geschapen naar het beeld van God.

## II. VOORBEREIDING



### A. DOEL

Het doen kennen, begrijpen en toepassen van het thema: God geeft de tien woorden om gelukkig te worden.



### B. WERKBOEKJE

- antwoorden  
zo Sinai  
ma Here, doen  
di spreken, horen, wassen.  
wo bliksem, rook, donder, ramshoorn,  
  
do ik ben de Here uw God  
vr 2. Mozes, God, Mozes
- leertekst  
Exodus 20:2 - "ik ben de Here uw God"



### C. MATERIAAL

- terugblik  
twee ingekleurde tekeningen uit het werkboekje (3.5.3, 3.5.4) en de ingekleurde leertekstcirkel van de vorige les (3.4.1)
- inleiding  
geen
- bijbelverhaal  
viltmateriaal uitgave 1980!  
achtergronden: S6  
figuren: 14, 15, 87, 89, 106, 109, 171, 173, 184, 197, 208  
illustratie 3.5.5, 3.5.6, 3.5.7, 3.5.8, 3.5.9, 3.5.10, groot vel papier, lijm
- bespreking  
werkboekje les 5 ingekleurde leertekstcirkel (3.5.1), voor elk kind één (al dan niet gekleurde) leertekstcirkel (3.5.2)
- toepassing  
stuur, auto's en motor van karton, bal, zebraad: 10 witte A4 vellen, twee aan elkaar geplakt vormen zebraad.
- liedboekjes  
Bijbelse Liedjes voor kleuters, nr. 11  
Elly en Rikkert : Daar gaan we dan.  
Sabbatliedjes I, nr. 29  
Timotheüs Kinderliedjes nr. 11



### D. VERTELLING

- de tien geboden: het lijken op het eerste gezicht allemaal verboden: dit niet doen, dat niet doen. Probeer dit positief over te brengen. We willen dit of dat niet doen, omdat ... anderen en wijzelf ook daardoor ongelukkig worden. De eerste vijf geboden zijn simpel samengevat met: het dienen van de Here God en zijn vertegenwoordigers. Het niet maken van beelden, het niet "ijdel" gebruiken van zijn naam, ligt buiten het echte begrijpen van de kleuters/kinderen. Wel wordt er aandacht besteed aan de aspecten van de naastenliefde. Houdt het vooral binnen de belevings sfeer van de kleuter/het kind: thuis, op school, in de sabbatschool.
- het is belangrijk, dat we vertellen, dat het volk zich gereed maakte om God te ontmoeten. Zij moeten zich helemaal op God instellen. Ook wij moeten ons steeds instellen op de ontmoeting met hem. Het rein worden door middel van wassen en schone kleren aantrekken is een symbool van de innerlijke reiniging, die ook plaats moet vinden, alvorens we echt met God kunnen spreken en hem horen! Het is daarom, dat daar in deze les ook op in wordt gegaan.



### E. ADVIEZEN

- zorg dat u tenminste een kwartier voor de aanvang van het programma aanwezig bent. Breng het lokaal in orde, leg het materiaal klaar en vang vroege kinderen op.
- stel voor u zelf een strak tijdschema op of volg het voorgestelde schema op de voet (met een horloge). Houd u er ook aan.
- bereid uw materiaal tot in de puntjes voor. U kunt jongelui of oudere leden inschakelen voor het inkleuren van de tekeningen en leertekstcirkels.

# III. PROGRAMMA

Kinderen ontvangen, jaszjes ophangen en een plaats aanwijzen. Vertel aan de kleuters/kinderen, dat ze even rustig op de stoeltjes in het lokaal naar het materiaal mogen kijken. Ze kunnen met elkaar praten. Probeer in ieder geval een rustige sfeer te scheppen.



## A. OPENING

### 1. welkom

- a. zijn er bezoekers? Geef hen een sticker, kaartje of bloem.
- b. zijn er zieken? Gedenk hen in uw gebed. Stuur een kleuter/kind dat al wat langer afwezig is een mooie kaart. Laat alle kleuters/kinderen hun naam op de kaart schrijven.
- c. zijn er jarigen? Feliciteer hen even. Knoop even een gesprekje aan met de jarige en informeer of er thuis al een feestje is gehouden; of hij of zij mooie cadeaus heeft gekregen.

*groeps- en werkvorm:*  
*allen in een kring, leid(st)er verwelkomt*

*materiaal:*  
*zie voorwoord*

*materiaal:*  
*kaart zieke(n)*

*groeps- en werkvorm:*  
*allen rondom de jarige, die op een stoel staat*  
*activiteit:*  
*aansteken kaarsjes, liedjes, uitblazen kaarsjes, geschenk*

### 2. liedje

“die in mij is is sterker”

*liedboekje:*  
*Elly en Rikkert: Daar gaan we dan.*

### 3. gebed

Lieve God, wees goed voor ons en zegen ons vanochtend in de kindersabbatschool. Toon ons uw wil en help ons aandachtig te zijn als het bijbelverhaal wordt verteld. Wij willen er veel van leren. In Jezus' naam vragen wij u dit. Amen.

*groeps- en werkvorm:*  
*in een kring (op de knieën), leid(st)er bidt hardop*

### 4. zending

- a. verhaal  
Vertel het verhaal dat deze dag wordt aangeboden in de bundel van zendingsberichten van dit kwartaal. Houd er een kort gesprekje over en laat het collectegeld ophalen.
- b. collecte en liedje  
“Een trein rijdt puffend naar het zendingsland, rijd maar, rijd maar, zendingstrein.  
Het brengt de Bijbels naar de kind'ren daar,  
rijd maar, rijd maar zendingstrein.”

*groeps- en werkvorm:*  
*in een kring, leid(st)er vertelt*  
*materiaal:*  
*zendingsbericht en - trein*

*liedboekje:*  
*Sabbatliedjes I, nr. 29*



## B. LESBEHANDELING



### 1. terugblik: Israël zit zonder water

#### a. kringgesprek

Vorige week hebben we een bijbelverhaal verteld en er samen over gepraat. Laten we eens kijken wat jullie er nog van weten.

- waarom moppert het volk op dit plaatje (3.5.3)?
- is het volk erg boos op Mozes?
- wie roept Mozes om hulp?
- wat moet Mozes van God doen?
  
- wat zie je op dit plaatje (3.5.4)?
- hoe kan er water uit de rots komen?
- hebben de leiders gezien wat er gebeurde?
- heeft het volk het ook gezien?
- heeft het volk God nodig?
- zal God het volk in de steek laten?

kijk naar de leertekstcirkel (3.4.1)

- wat zie je in de cirkel?
- zeg de leertekst om beurten op.

#### b. liedje

“zeg, waarom pieker jij toch?”

*groeps- en werkvorm:*

*in een kring, leid(st)er vertelt*

*materiaal:*  
3.5.3, 3.5.4 en 3.4.1 (van vorige les)

*liedjesboek:*

*Timotheüs Kinderliedjes 113*



### 2. inleiding: het hondje krijgt een naam

#### a. vertelling

Vader, Betty en Freddy komen van het politiebureau met het hondje. “Het hondje is vast van iemand,” zei de politieagent. “We bellen u op als we weten van wie het is. Wilt u er zolang voor zorgen, meneer?” In de gang staat mama met kleine Robert op de arm. “Wat zijn jullie snel terug. En, van wie is de hond?” “Weten we nog niet,” zegt vader. De politieagent zegt het wel, als hij het weet. En zolang willen Freddy en Betty er wel voor zorgen. Wat vind jij ervan?” vraagt vader aan moeder. “Tja ..., wat ik ervan vind? Ik weet het niet.” “Pondje” roept Robert hard! Freddy en Betty liggen dubbel van het lachen. “Nu moeten we een naam bedenken voor onze hond,” zegt vader. Maar waar zit-ie eigenlijk? Ze kijken overal. Maar opeens ... daar vlak bij de deur zit het hondje. Op de vloer ligt een grote natte plek. “Bah ..., hij heeft op de grond geplast,” roept moeder. “Bah, wat een vieze boel!” “Boel ..., boelie!” roept kleine Robert. “Hé, zullen we het hondje ‘Boelie’ noemen?” vraagt Fred. “Vinden jullie dat ook een leuke naam?” vraagt vader. “Ja? goed dan noemen we hem Boelie”. “Dan moet Boelie nog wel leren geen plasjes in huis te doen.” “Mama, we gaan hem alles leren.” belooft Betty.

#### b. liedje

“het grootste gebod”

*groeps- en werkvorm:*

*in een kring, leid(st)er vertelt*

*materiaal:*

*geen*

*activiteit:*

*kringgesprek:*

*- wat mag Boelie niet in huis?*

*- waarom niet?*

*- wat mogen jullie niet in huis?*

*(bijv. met lucifers spelen)*

*- waarom niet?*

*God vertelt wat we moeten doen om het samen fijn te hebben. Dat hoor je in de les.*

*liedjesboek*

*Bijbelse liedjes voor kleuters*  
*nr. 11*



### 3. bijbelverhaal: Mozes en het volk krijgen de tien woorden van God

#### a. naar de berg Sinai

Het volk gaat weer op reis. Alles wordt weer ingepakt. Daar gaan ze weer, die hele lange stoet van mensen en dieren. Ze gaan naar een berg, de berg Sinai. Daar zullen ze een hele tijd blijven.

*groeps- en werkvorm:  
in een kring tijdens het hele verhaal, leid(st)er vertelt  
materiaal:*

*B.I.V. 44a zonder 208  
(S6, 15, 87, 89, 106, 109, 173, 197)*

#### b. God spreekt

Ze zijn vlakbij de berg Sinai aangekomen. Ze zetten de tenten op. Het zijn er een heleboel. Het lijkt haast een dorp! Mozes gaat de berg op. God praat met hem. Hij zegt: "Zeg tegen de mensen, dat ze zich moeten wassen en zich klaar maken. Over drie dagen zal ik mij in een donkere wolk laten zien aan het volk. Zij zullen mijn stem horen als ik met je praat".

*materiaal:  
B.I.V. 44 a  
(S6, 15, 87, 89, 106, 109, 173, 197, 208)*

#### c. het volk maakt zich gereed om God te zien

Mozes vertelt het volk wat God hem heeft gezegd. Iedereen begint zich nu klaar te maken. Ze wassen zich en ook hun kleren worden gewassen. Door al dat reizen in de woestijn is alles erg vies en stoffig geworden. Nu is alles weer schoon. Iedereen is vol verlangen om God te horen en te zien in de donkere wolk.

*materiaal:  
B.I.V. 44 a  
(S6, 15, 87, 89, 106, 109, 173, 197, 208)*

#### d. God roept Mozes

's Morgens vroeg, als het hele volk Israël klaar is, komt er opeens donder en bliksem van de berg af en boven de berg is een donkere wolk. Het volk Israël schrikt. Niemand durft dichtbij de berg te komen. Het lijkt wel of de berg helemaal in de rook staat. Mozes roept tot God en God geeft hem antwoord. Iedereen hoort Gods stem. Iedereen weet nu hoe Gods stem is en dat God heel dichtbij hen is. Mozes gaat naar boven. Helemaal alleen beklimt hij de berg.

*materiaal:  
B.I.V. 44b (neem tijdens vertelling 14 weg)  
(S6, 14, 87, 89, 106, 109, 171, 184, 197, 208)*

#### e. Gods tien woorden

Op de berg vertelt God aan Mozes hoe het volk moet leven. Ze moeten proberen om de Here God te dienen en de mensen om hen heen lief te hebben. Om dat te kunnen, geeft God enkele regels aan Mozes. Dat moet hij het volk vertellen.

*materiaal:  
illustratie 3.5.5, 3.5.6, 3.5.7, 3.5.8, 3.5.9, 3.5.10, groot vel papier, lijm  
activiteit:  
laat kleuters/kinderen zelf bedenken op welke manier de mensen anderen kunnen liefhebben.  
- wat zou men niet moeten doen?  
- wat zou men wel moeten doen?  
Kleuters/kinderen kunnen illustraties opplakken van genoemde onderwerpen op het grote vel papier.  
Als we nu naar de plaatjes kijken op het grote vel, kun je dan ook zeggen welke dingen we nu ook niet moeten doen?  
- waarom niet?*



#### 4. bespreking

##### a. werkboekje

we nemen ons werkboekje en kijken naar de plaatjes en of jullie bij de vraagjes de goede antwoorden hebben.

*groeps- en werkvorm  
leergesprek rond de tafel  
materiaal:  
werkboekje*

aan Kleuters:

- wie lopen er in de woestijn (zo)?
- is het een lange stoet?

aan Kinderen:

- wie wijst hen de weg?
- naar welke hoge berg gaan ze?

aan Kleuters:

- wie is hier boven op de berg (ma)?
- met wie is Mozes in gesprek?

aan Kinderen:

- wat zegt God tegen Mozes?
- wat zegt het volk?

aan Kleuters:

- wat doet het volk op dit plaatje (di)?
- wie zal er na drie dagen tegen Mozes spreken?

aan Kinderen:

- wie zal dat horen?
- wat moet iedereen nu doen?

aan Kleuters:

- wat gebeurt er op dit plaatje (wo)?

aan Kinderen:

- wat zien de mensen allemaal?
- wat horen ze?
- is God nu dichtbij het volk?

aan Kleuters:

- wie mag alleen de berg op (do)?
- waar moet het volk wachten?

aan Kinderen:

- wat geeft God aan Mozes?
- waarom geeft God tien regels aan het volk?
- wordt het volk gelukkig als ze doen wat God zegt?
- wat staat er in Exodus 20:2?

##### b. leertekst

- wat zie je in deze cirkel (3.5.1)?
- wat staat daarover in de Bijbel?
- laten we het even lezen in Exodus 20:2?
- zeg nu ieder om de beurt de leertekst op
- wie heeft z'n werkje gemaakt?
- laat eens zien hoe hij geworden is?
- hoe heb je de woorden bij oefening 1 ingevuld?
- welke antwoorden heb je bij oefening 2 gegeven?

*groeps- en werkvorm:  
leergesprek met instructies rond  
de tafel  
materiaal:  
werkboek, 3.5.1, voorgeknippte  
3.5.2, voor allen, Bijbel, lijm  
activiteit:  
leertekst laten opzeggen, 3.5.1  
ophangen, 3.5.2 uitdelen en op  
plakken*

##### c. liedje

“het grootste gebod”

*liedjesboek:  
Bijbelse liedjes voor kleuters  
nr. 11*



## 5. toepassing: als je je aan de regels houdt, gaat alles goed

### a. kringgesprek

- wat voor spelletjes kun je buiten spelen?
- waar moeten we opletten als we buitenspelen?
- waarom moeten we opletten?
- waar kun je spelen zonder dat het gevaarlijk is?
- hoe komt dat?
- waar speel jij?

*groeps- en werkvorm  
leergesprek rond de tafel  
materiaal:  
geen*

### b. activiteit

Wanneer we de straat oversteken, moeten we ook op bepaalde regels/dingen letten! We gaan dat vandaag eens naspelen.

Adviezen met betrekking tot oversteken:

1. Eerst naar links en dan naar rechts kijken. Nog één keer naar links kijken en oversteken als er geen verkeer nadert. Halverwege de straat nog eens naar rechts kijken en doorlopen.
2. Bij het zebrapad óók bij groen licht eerst naar rechts kijken of het verkeer wel stopt, dan pas oversteken.
3. Bij het voetgangerslicht óók bij groen licht eerst naar rechts kijken of het verkeer wel stopt, dan pas oversteken.
4. Recht in plaats van schuin oversteken is sneller. Je bent sneller van de weg vandaan.

*groeps- en werkvorm  
leid(st)er vertelt, kleuters/kinderen  
voeren uit  
materiaal:  
stuur, auto's en motor van karton,  
bal, zebrapad: 10 witte A4 vellen,  
twee aan elkaar geplakt vormen  
zebratrede.*

Verdeel de groep kleuters/kinderen in:

- 1 à 2 kinderen als automobilist
- 1 à 2 kinderen als bromfiets/motorrijder
- 1 kind dat zomaar de straat oprent.

De rest van de kinderen kijken voor ze oversteken.

Na te spelen situaties (eventueel zelf uitbreiden)

1. bal rolt over de straat, kind rent bal achterna, automobilist komt er aan.
2. kleuters/kinderen staan bij zebrapad, auto stopt netjes, maar andere auto/bromfietser rijdt door.
3. recht en schuin oversteken.

Speel ze goed maar ook eventueel fout na en laat kleuters/kinderen hierover vertellen!

Zo gaat het ook met God regels! Houd je je aan de regels dan gaat alles goed. Houd je je niet aan de regels, dan ...



## C.SLUITING

### 1. liedje

“het grootste gebod”

*liedjesboek:  
Bijbelse liedjes voor kleuters nr.  
11*

### 2. gebed

Dank u lieve God voor de Tien Woorden. Zij helpen ons om te leren hoe we van u kunnen houden en hoe we van onze papa's en mama's, onze meesters en juffen en onze vriendjes kunnen houden. Zij leren ons om geen verkeerde dingen te doen die anderen of u pijn doen. Wij willen altijd graag de Tien Woorden doen, net zoals u dat graag wil. Want wij houden immers van u. Amen.

*groeps- en werkvorm  
staan in een kring, leid(st)er bidt  
hardop.*

### 3. afscheid

Neem van elk kind afzonderlijk afscheid. Wens het een fijne dag en spoor het aan om volgende week terug te komen.





## 6. Israël maakt een gouden kalf

### EXODUS 32:1-35

Lees één of meerdere keren aandachtig dit bijbelgedeelte. Denk erover na en probeer u zelf erdoor te verrijken, zodat U een beter instrument kunt zijn om de kleuters/kinderen te onderrichten. Vraag aan de Here God om u te helpen bij de studie van de informatie (I), de voorbereiding (II) en het programma in de sabbatschool (III).

## I. INFORMATIE - UITLEG - VORMING



Het verhaal van het gouden kalf is als volgt opgebouwd:

1-6 de afgoderij van het volk

7-14 het besluit van God het volk te verdelgen met Mozes' pleidooi voor haar levensbehoud

15-18 Mozes' afdaling en stukgooien van de stenen tafelen

19-29 Mozes vernietigt het beeld, laat het volk het vloekwater drinken, Aäron wordt ter verantwoording geroepen en het volk gestraft

30-35 Mozes vraagt God om vergiffenis terwille van het volk. God is terughoudend en wil persoonlijk niet met het volk meetrekken.

Door de afwezigheid van Mozes is het volk zich gaan afvragen, wat er met haar leidsman is gebeurd. Het voelt zich blijkbaar erg onzeker en wil dat er goden voor haar uitgaan. Eerst ging - althans in de ogen van het volk - Mozes voorop, nu moeten er tastbare goden het volk verder in de woestijn begeleiden. De stier als god is een symbool voor kracht en vruchtbaarheid.

Aäron maakt in het verhaal een slappe indruk: hij geeft zonder tegenstand te bieden, meteen toe aan de eis van het volk en voert hun wens uit. Hij probeert nog te redden wat er te redden valt door een altaar te maken en uit te roepen: "Morgen is er feest voor de Here!" Ook in zijn verdediging van zijn daden tegenover Mozes slaat hij een slecht figuur: "... gij weet zelf dat dit volk in het boze ligt" (32:22). Verder laat hij het volk de vrije teugel (32:25).

Hij schuift de schuld op het volk en neemt daarbij een tegenovergestelde houding aan als Mozes, die bereid is te sterven voor het volk. Mozes vervult hier in dit verhaal een duidelijke middelaarsfunctie: hij probeert God van zijn plannen af te brengen en dit lukt hem ook grotendeels:

1. hij komt op voor de Naam van God ten overstaan van de Egyptenaren (32:11,12)
2. hij herinnert God aan zijn belofte en eed die hij aan de vaders heeft gedaan (32:13)
3. hij is zelf bereid tot het uiterste te gaan en zijn leven op te offeren voor het volk (32:32).

Mozes vervult hier onbetwist een daad, een werk en een instelling, Christus waardig. Het volk komt er in dit hoofdstuk niet goed af.

- a. het moet het vloekwater drinken, waarschijnlijk
  - 1) om te laten zien, dat goden die vernietigd kunnen worden en waarvan het stof te drinken valt, geen 'echte' goden zijn of
  - 2) om de levieten in staat te stellen de echte schuldigen te kunnen onderscheiden bij de uitoefening van het oordeel en
  - 3) om aan te geven, dat alle schuldig waren).
- b. het wordt een hardnekkig volk genoemd (32:9), dat in het boze ligt (32:22) en dat zwaar heeft gezondigd (let op de woorden zonde en zondigen in 32:10-34). Het gaat hier om een grove misser en overtreding.

De lessen uit dit verhaal zijn zeer diepgaand en veelvoudig:

1. zonde doet God verwijderen van de mens
2. zonde wordt bestraft, maar kan ook worden verzoend en vergeven
3. afgodsbeelden mogen niet worden gemaakt, noch worden aanbeden
4. Gods Naam, eer en belofte zijn onvergankelijk en zeer belangrijk
5. een leidende figuur kan zowel (Aäron) tot ondergang van velen als (Mozes) tot behoud van velen aanleiding geven.

## II. VOORBEREIDING



### A.DOEL

Het doen kennen, begrijpen en toepassen van het thema: kies voor de ene echte God.



### B.WERKBOEKJE

- antwoorden  
zo spreekt met God, wacht.  
ma gegoten kalf, niet  
di het volk een andere god heeft  
wo het volk doet verkeerde dingen  
do is voor de Here?  
vr 1. wolk, leven;  
2. ongerust, helpen,  
3. ring, kalf, zien,  
4. stenen, regels  
plaatjes: 1=4; 2=1; 3=2; 4=3
- leertekst  
Exodus 32:26 - "wie is voor de Here?"



### C.MATERIAAL

- terugblik  
twee ingekleurde tekeningen uit het werkboekje (3.6.3, 3.6.4) en de ingekleurde leertekstcirkel van de vorige les (3.5.1)
- inleiding  
dierentuindieren van plastic en platen/foto's van diertuindieren
- bijbelverhaal  
viltmateriaal uitgave 1980!  
achtergronden: S7,  
figuren: 15, 35, 59, 63, 88, 89, 95, 97, 102, 106, 108, 109, 114, 171, 184, 197, 208, 219, 282.  
mal in de vorm van een beest (liefst kalf), klei.
- bespreking  
werkboekje les 6 ingekleurde leertekstcirkel (3.6.1), voor elk kind één (al dan niet gekleurde) leertekstcirkel (3.6.2)
- toepassing  
verkleedspullen zoals lakens, riemen, sjaals.
- liedboekjes  
Bijbelse liedjes voor kleuters nr. 11  
Elly en Rikkert: Daar gaan we dan.  
Sabbatliedjes I, nr. 29  
Timotheüs Kinderliedjes nr. 137



### D.VERTELLING

- steeds werd het volk geleid door Mozes. Hij was een sterke persoonlijkheid en onder zijn leiding was het volk min of meer een eenheid geworden. Nu gaat Mozes de berg op en blijft daar zo lang, dat niemand meer in zijn terugkeer gelooft.  
Wie is nu hun leider? Aäron, die altijd samen met Mozes het volk heeft geleid, is alleen te zwak. Als het volk druk op hem uitoefent, kan hij niets anders doen dan in te stemmen. Wel probeert hij aan het feest een godsdienstig tintje te geven: "Morgen is er een feest voor de Here!" Het volk had echter al een andere god verkoren, een god, die zichtbaar voor hen was.
- in de tekst komen we verschillende keren het uitleiden van het volk uit Egypte tegen. Enkele malen is het Mozes en enkele malen is het God (driemaal: getal van de nadruk!). Het is duidelijk het grote teken van de God, die zich bekend wil maken: hij, de God, de Heer, die zijn volk uit het land Egypte heeft uitgeleid (Denk nog even terug aan de aanhef van de Tien geboden). Het doel van de les is dan ook: kies voor de ene echte God. (die het volk Israël uit het land Egypte heeft uitgeleid).



### E.ADVIEZEN

- zorg dat u tenminste een kwartier voor de aanvang van het programma aanwezig bent. Breng het lokaal in orde, leg het materiaal klaar en vang vroege kinderen op.
- stel voor u zelf een strak tijdschema op of volg het voorgestelde schema op de voet (met een horloge). Houd u er ook aan.
- bereid uw materiaal tot in de puntjes voor. U kunt jongelui of oudere leden inschakelen voor het inkleuren van de tekeningen en leertekstcirkels.

# III. PROGRAMMA

Kinderen ontvangen, jaszjes ophangen en een plaats aanwijzen. Vertel aan de kleuters/kinderen, dat ze even rustig op de stoeltjes in het lokaal naar het materiaal mogen kijken. Ze kunnen met elkaar praten. Probeer in ieder geval een rustige sfeer te scheppen.



## A. OPENING

### 1. welkom

- a. zijn er bezoekers? Geef hen een sticker, kaartje of bloem.
- b. zijn er zieken? Gedenk hen in uw gebed. Stuur een kleuter/kind dat al wat langer afwezig is een mooie kaart. Laat alle kleuters/kinderen hun naam op de kaart schrijven.
- c. zijn er jarigen? Feliciteer hen even. Knoop even een gesprekje aan met de jarige en informeer of er thuis al een feestje is gehouden; of hij of zij mooie cadeaus heeft gekregen.

*groeps- en werkvorm:*  
*allen in een kring, leid(st)er verwelkomt*

*materiaal:*  
*zie voorwoord*

*materiaal:*  
*kaart zieke(n)*

*groeps- en werkvorm:*  
*allen rondom de jarige, die op een stoel staat*  
*activiteit:*  
*aansteken kaarsjes, liedjes, uitblazen kaarsjes, geschenk*

### 2. liedje

“die in mij is is sterker”

*liedboekje:*  
*“Elly en Rikkert: Daar gaan we dan.*

### 3. gebed

Lieve Vader in de hemel. Wat is het fijn om hier met z'n allen in de kindersabbatschool te zijn. Wij komen om er te zingen, te bidden en te luisteren. Wij willen heel graag veel over u en over Israël leren. Help ons daarbij. Amen!

*groeps- en werkvorm:*  
*in een kring (op de knieën), leid(st)er bidt hardop*

### 4. zending

#### a. verhaal

Vertel het verhaal dat deze dag wordt aangeboden in de bundel van zendingsberichten van dit kwartaal. Houd er een kort gesprekje over en laat het collectegeld ophalen.

*groeps- en werkvorm:*  
*in een kring, leid(st)er vertelt*  
*materiaal:*  
*zendingsbericht en - trein*

#### b. collecte en liedje

“Een trein rijdt puffend naar het zendingsland, rijd maar, rijd maar, zendingstrein.  
Het brengt de Bijbels naar de kind'ren daar,  
rijd maar, rijd maar zendingstrein.”

*liedboekje:*  
*Sabbatliedjes I, nr. 29*



## B. LESBEHANDELING



### 1. terugblik: Mozes en het volk krijgen de tien woorden van God

#### a. kringgesprek

Vorige week hebben we een bijbelverhaal verteld en er samen over gepraat. Laten we eens kijken wat jullie er nog van weten.

- met wie is Mozes in gesprek op dit plaatje (3.6.3)?
- waar is het volk nu?
- vertelt Mozes precies aan het volk wat God heeft gezegd?
- wil het volk altijd naar God luisteren?

- waarom gaat Mozes nu alleen de berg op (3.6.4)?
- wat geeft God aan Mozes?
- waar schrijft God de tien regels op?
- wordt het volk gelukkig als ze doen wat God zegt?

kijk naar de leertekstcirkel (3.5.1)

- wat zie je in de cirkel?
- zeg de leertekst om beurten op.

#### b. liedje

“het grootste gebod”

*groeps- en werkvorm:*

*in een kring, leid(st)er vertelt*

*materiaal:*

*3.6.3, 3.6.4 en 3.5.1 (van vorige les)*

*liedjesboek:*

*Bijbelse liedjes voor kleuters nr. 11*



### 2. inleiding: echt of namaak

#### a. vertelling

Freddy en Betty zijn op school. “Kinderen,” zegt de juf, “we gaan een dier van klei maken. Jullie zijn allemaal wel eens in de dierentuin geweest. Welke dieren zie je daar?” “Een olifant, juf,” zegt een meisje, “met heel grote oren en een lange slurf.” “Een kameel met twee bulten op zijn rug!” zegt een jongen. “Een leeuw met manen op z’n kop,” zegt Freddy. “Ja, dat is goed”, zegt de juf. Nu laat de juf mooie platen zien van allerlei wilde dieren. “Jullie krijgen een stuk klei,” zegt de juf. “Je mag zelf een dier kiezen en dat van klei maken.” Freddy maakt van klei een grote aap en Betty maakt een wolf. Nu moeten de dieren drogen. Na een paar dagen zijn ze droog. “Vandaag gaan we de dieren verven,” zegt de juf. “En dan zetten we alle dieren hier op deze tafel, dan wordt het een echte dierentuin. We maken er ook een hek omheen, dan kan er geen dier ontsnappen. Stel je voor dat er een gevaarlijke tijger of een leeuw zomaar de klas inwandelt! “ Betty lacht. “Dat kan toch niet, juf! zegt ze. “Nee ...? Kan dat niet ...?” vraagt de juf lachend. “Kunnen straks de dieren die jullie van klei hebben gemaakt, uit de dierentuin ontsnappen?” Een heleboel vingers gaan omhoog. “Nee juf, dat kan niet. Want een stuk klei kan niks doen,” zegt een jongen. “Jullie hebben groot gelijk,” zegt de juf.

#### b. liedje

“mopperlied”

*groeps- en werkvorm:*

*in een kring, leid(st)er vertelt*

*materiaal:*

*dierentuindieren van plastic en platen/foto's van dierentuindieren*

*activiteit:*

*kringgesprek:*

*- naar welke dierentuin wil je gaan?*

*- ga je liever naar een dierentuin met namaak dieren of met echte, levende dieren?*

*- waarom?*

*in de les wordt straks verteld over een namaak god.*

*liedjesboek*

*Timotheüs Kinderliedjes nr. 137*



### 3. bijbelverhaal: het volk maakt en aanbidt een gouden kalf

#### a. Mozes op de berg

Mozes praat met God. Hij is heel lang op de berg. Het volk denkt, dat hij niet meer terug zal komen. Hij is immers al zo lang weg. Wie moet hen nu leiden?

*groeps- en werkvorm:  
in een kring tijdens het hele verhaal, leid(st)er vertelt*

*materiaal:*

*B.I.V. 45a zonder 35, 219 met 208 (S7, 59, 89, 102, 106, 171, 184, 197, 208)*

#### b. het gouden kalf

Het volk wil iets hebben wat ze kunnen zien, nu Mozes er niet meer is. God kunnen ze niet zien, daarom willen ze een beeld hebben. Aäron zegt tegen hen, dat ze alle gouden ringen moeten geven. Dat doen ze. Ze brengen al hun ringen naar Aäron. Hij maakt van al dat goud een prachtig kalf. Dan zegt het volk: "Dit is de god, die ons uit het land Egypte heeft weggehaald!"

*materiaal:*

*B.I.V. 45a,  
(S7, 35, 59, 89, 102, 106, 171, 184, 197, 219)*

*mal in de vorm van een beest (liefst kalf), klei.*

*activiteit:*

*leid(st)er laat zien, hoe een dier gemaakt wordt (klei in de mal en dan eruit drukken), evenzo werd een gemal gemaakt voor het gieten van het gouden kalf.*

#### c. een groot feest

Aäron ziet, dat de mensen het beeld hun god noemen. Hij bouwt een altaar (= een stapel stenen). "Morgen is er een feest voor de Here!" roept hij. Op het altaar kunnen ze dan hun offers brengen. De volgende morgen komen de mensen met hun offers. Ze zijn allemaal vrolijk. Ze gaan samen eten en drinken en vieren feest. Zij zijn God de Heer en Mozes helemaal vergeten ...?

*materiaal:*

*B.I.V. 45b zonder 15, 282  
(35, 63, 88, 95, 97, 106, 108, 109, 114, 171, 184, 197, 219)*

#### d. Mozes weer terug

Mozes is nog op de berg, terwijl het volk Israël feest viert om het gouden kalf. Dan zegt God tegen Mozes: "Ga naar beneden. Het volk luistert niet naar mij. Zij hebben een beeld gemaakt. Ik denk, dat ik hen maar zal straffen. Zij willen mijn volk niet zijn". Mozes vraagt God om nog een keer geduld met het volk te hebben. Dan gaat Mozes de berg af. Zijn knecht Jozua zegt tegen hem: "Het lijkt wel of ze oorlog voeren daar beneden". Mozes vertelt hem, wat God hem heeft verteld. Dan gaan ze samen verder naar beneden.

*materiaal:*

*B.I.V. 45b zonder 15, 282  
(35, 63, 88, 95, 97, 106, 108, 109, 114, 171, 184, 197, 219)*

#### e. het gouden kalf vernietigd - de straf

Mozes en Jozua zien het volk vrolijk dansen rondom hun "god": het gouden kalf. Mozes werpt de stenen tafels, waarop God de Tien Geboden heeft geschreven, op de grond. Ze gaan kapot. Mozes neemt het kalf en verbrandt het. De resten maalt hij helemaal fijn. Al het goud is nu zo fijn als stof. Het wordt in het water gestrooid en iedereen moet van het water drinken. Het volk wordt gestraft, omdat het niet God, de Heer is trouw gebleven.

*materiaal:*

*B.I.V. 45b  
(15, 35, 63, 88, 95, 97, 106, 108, 109, 114, 171, 184, 197, 219, 282)*



#### 4. bespreking

##### a. werkboekje

we nemen ons werkboekje en kijken naar de plaatjes en of jullie bij de vraagjes de goede antwoorden hebben.

*groeps- en werkvorm  
leergesprek rond de tafel  
materiaal:  
werkboekje*

aan Kleuters:

- waar is het volk op dit plaatje (zo)?
- wat doet Mozes boven op de berg?

aan Kinderen:

- wat vertelt God aan Mozes?
- wat doet het volk?
- hoe lang wacht het volk al?
- wordt het volk onrustig?

aan Kleuters:

- is het volk nu weer boos (ma)?
- wat zeggen ze tegen Aäron?

aan Kinderen:

- wat moet Aäron voor hen maken?
- wat moet het volk aan Aäron geven?
- wat maakt Aäron van alle gouden sieraden?
- heeft dit beeld het volk uit Egypte gehaald?

aan Kleuters:

- wat doet het volk op dit plaatje (di)?
- welk beest heeft Aäron voor hen gemaakt?

aan Kinderen:

- waarom vieren de mensen feest?
- hoe reageert Aäron als hij dit ziet?

aan Kleuters:

- weet God wat er beneden aan de berg gebeurd (wo)?
- wat zegt Mozes als God het volk wil straffen?

aan Kinderen:

- wat gaat Mozes nu doen?
- welke zin heb je in de puzzel gevonden?

aan Kleuters:

- waarom gooit Mozes de stenen tafelen kapot op dit plaatje (do)?

aan Kinderen:

- wat zegt Mozes tegen het volk?

##### b. leertekst

- wat zie je in deze cirkel (3.6.1)?
- wat staat daarover in de Bijbel?
- laten we het even lezen in Exodus 32:26.
- zeg nu ieder om de beurt de leertekst op
- wie heeft z'n werkje gemaakt?
- wie heeft de stenen platen weer kunnen maken?
- in welke volgorde horen de tekeningen van je werkblad?
- welke woorden heb je ingevuld bij de oefeningen?

*groeps- en werkvorm:  
leergesprek met instructies rond  
de tafel  
materiaal:  
werkboek, 3.6.1, voorgeknippte  
3.6.2, voor allen, Bijbel, lijm  
activiteit:  
leertekst laten opzeggen, 3.6.1  
ophangen, 3.6.2 uitdelen en op  
plakken*

##### c. liedje

“mopperlied”

*liedjesboek:  
Timotheüs Kinderliedjes nr. 137*



## 5. toepassing: je geduld wordt altijd beloond

### a. activiteit

We gaan vandaag het verhaal van Mozes naspelen. Eén kind is Mozes. Eén kind is Jozua. Eén kind is Aäron en de andere kinderen zijn het volk.

- \* Je kunt de kinderen ondersteunen door tijdens het spelen het verhaal te vertellen, mochten ze eventueel tijdens hun spel vastlopen.
- \* Laat tijdens het spelen ook de emoties naar voren komen, zoals bijvoorbeeld het mopperen, het boos worden, verdriet tonen.
- \* Neem en verdeel verkleedspullen uit aan kinderen. Zo zullen ze zich sneller in hun “rol” inleven.

*groeps- en werkvorm*

*leid(st)er vertelt, kleuters/kinderen voeren uit*

*materiaal:*

*verkleedspullen zoals lakens, riemen, sjaals.*

*activiteit:*

*verhaal naspelen.*

### b. kringgesprek

- vind jij het moeilijk om te wachten als de juf/meester op school met andere kinderen bezig is en even geen tijd voor jou heeft?
- wat doe je dan?
- wat zegt de juf/meester als zij/hij merkt dat jij niet rustig wacht of zolang met wat anders bezig bent, maar merkt dat jij juist herrie staat te maken?
- wat vond jij van het verhaal?
- wat kunnen wij leren uit dit verhaal?

*groeps- en werkvorm*

*leergesprek rond de tafel*

*materiaal:*

*geen*



## C.SLUITING

### 1. **liedje**

“mopperlied”

*liedjesboek:*

*Timotheüs Kinderliedjes nr. 137*

### 2. **gebed**

Lieve Vader in de hemel, soms is het wel eens moeilijk om aan u te denken. Soms zitten we op school of zijn we aan het spelen of kijken we televisie. Soms vergeten we u ook wel eens. Wilt u ons daarvoor vergeven en ons helpen om heel veel aan u te denken en met u te praten? Amen!

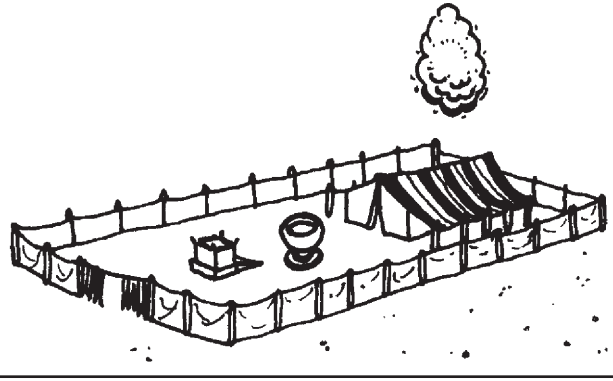
*groeps- en werkvorm*

*staan in een kring, leid(st)er bidt hardop.*

### 3. **afscheid**

Neem van elk kind afzonderlijk afscheid. Wens het een fijne dag en spoor het aan om volgende week terug te komen.

# 7. God woont in een tent bij Israël



EXODUS 25:1-9; 35:1 T/M 36:7 EN 40:16-38

Lees één of meerdere keren aandachtig dit bijbelgedeelte. Denk erover na en probeer u zelf erdoor te verrijken, zodat U een beter instrument kunt zijn om de kleuters/kinderen te onderrichten. Vraag aan de Here God om u te helpen bij de studie van de informatie (I), de voorbereiding (II) en het programma in de sabbatschool (III).

## I. INFORMATIE - UITLEG - VORMING



Na een lange reeks van paragrafen, gewijd aan de plannen en de constructie van de mogelijke onderdelen en voorwerpen voor de tabernakel, krijgt de lezer in het 40ste hoofdstuk van Exodus een samenvatting en een overzicht van het geheel der tabernakel. De schrijver geeft eerst zoals gewoonlijk, de opdracht van God woord voor woord aan de lezer (40:1-16) met de algemene opmerking: “En Mozes DEED dit overeenkomstig ALLES wat de Here hem GEBODEN had, zo DEED hij.” De schrijver wil er de lezer dus van doordringen, dat de tabernakel zijn oorsprong niet bij de plannen van mensen heeft, maar rechtstreeks door God is opgedragen. Daarbij onderstreept hij zeer duidelijk dat Mozes een getrouw uitvoerder van Gods plannen is. Net zoals van Noach enkele malen wordt gezegd: “En Noach DEED het; GEHEEL zoals God het hem GEBODEN had, DEED hij”, zo klinkt nu bij herha-

ling, dat Mozes eveneens een betrouwbaar uitvoerder is van Gods geboden (40:19, 21, 23, 25, 27, 29, 32).

Dit eerste gedeelte wordt met die opmerking van vers 16 afgerond, waarna in het tweede gedeelte van de tekst de bijzondere handelingen van Mozes worden beschreven. Elk onderdeel voerde Mozes volgens plan uit ...

De schrijver kan er niet genoeg van krijgen dit op te merken. De nauwkeurige lezer zal dan ook ontdekken, dat dit 7 x als een refrein in de tekst doorklinkt. Men zou geneigd zijn aan het scheppingsverhaal te denken, waar eveneens 7 x het scheppen en 7 x het maken door God wordt vermeld. En terecht, want er zijn nog meer overeenkomsten met het verhaal van de schepping van hemel en aarde. Let maar eens op de volgorde en de betekenis van de verschillende voorwerpen, die Mozes in de tent der samenkomst plaatst. We zetten hier twee series van werken naast elkaar.

A. schepping van hemel en aarde

B. de serie werken

1. licht
2. scheiding hemelkoper en het water der zeeën
3. droge aarde
4. plantenwereld
5. lichtpunten
6. vogels en vissen
7. dieren
8. mens

C. Voltooiing van de schepping

A. maken van de tabernakel

B. de serie werken

1. getuigenis in de ark
2. scheiding heilige en heilige der heiligen
3. de tafel
4. het brood
5. de kandelaar met lampen
6. het reukwerk (vloeistof en verdamping)
7. brandoffers en spijsoffers
8. Aäron en zijn zonen

C. Voleindinging van

de tabernakel (In het Hebreeuws zelfde woord als voltooiing in Genesis 2:1)



De overeenkomsten en parallellen zijn meer dan duidelijk. Daarbij komt dat de schepping door “Gods Woord” tot stand kwam en dat hier Mozes alles naar “Gods Woord” uitvoert. De goedkeuring, die in het scheppingsverhaal klinkt, wordt hier bezegeld met het neerdalen van de wolk Gods op de tabernakel en de heerlijkheid van de Heer, die de tabernakel vulde. Dit leert de lezer de volgende dingen:

1. de tabernakel is de kosmos in het klein. De schepping is als het ware erin afgebeeld: God is van de mensen door het voorhangsel gescheiden. Hij woont in het heilige der heiligen, zoals hij in de hemel woont. De mens leeft op aarde en is van hem gescheiden; mag slechts in het heilige in de persoon van een priester komen.
2. de mens dient de wereld te zien als een tabernakel, waarin hij dienst doet voor het aangezicht van God. Met andere woorden dient het totale leven van de mens een godsdienst te zijn. Zoals God in de hoge regeert, zo heeft de mens de opdracht gekregen als beeld Gods op de aarde te regeren.
3. dat God een tabernakel laat bouwen en erin komt verblijven, houdt in, dat God eigenlijk niet van de mens gescheiden wil leven. Zijn innigste verlangen is het leven met de mensen te delen, zodat zij zijn volk genoemd en hij hun God genoemd kan worden.
4. het verlossingsplan wordt hierdoor aanschouwelijk gemaakt.
  - a. de wet bevindt zich in de ark onder de verzoendeksel, zoals de wet als de wil van God bij God zelf is en de verzoening en vergeving slechts door God kunnen gebeuren. De hogepriester is de middelaar en kan als enige voor Gods aangezicht verschijnen, zoals in het Nieuwe Testament van Christus gezegd wordt, dat hij bij God is om de mensen met God te verzoenen.
  - b. het reukofferaltaar, de tafel met de toonbroden en de kandelaar symboliseren verschillende relaties tussen God en de mens. Net zoals God het licht aan de mens heeft gegeven, zo moet de priester het licht in de tent ontsteken. De toonbroden symboliseren het Woord van God, dat de mens tot zich dient te nemen en het reukofferaltaar geeft de aanbidding van de mens weer.
  - c. het brandoffer dient voor de verzoeking en schuldbelijdenis van zonden. Het dier speelt daarin een voorname rol.
  - d. de priesters moeten drie rituele handelingen ondergaan:
    - 1) zij moeten naar de tent worden gebracht en zich wassen,
    - 2) zij worden met priesterlijke kleding bekleed,
    - 3) zij worden voor hun taak gezalfd.

## II. VOORBEREIDING



### A. DOEL

Het doen kennen, begrijpen en toepassen van het thema: God wil altijd bij je zijn.



### B. WERKBOEKJE

- antwoorden  
zo tabernakel  
ma het volk mag iets geven;  
ze maken een tent voor God  
di teveel  
wo juist; fout; juist  
do ik zal in hun midden wonen  
vr 1. priesters  
2. volk, tent, helpen, nodig, zilver, wol, ark, engelen
- leertekst  
Exodus 25: 8 - "ik zal in hun midden wonen"



### C. MATERIAAL

- terugblik  
twee ingekleurde tekeningen uit het werkboekje (3.7.3, 3.7.4) en de ingekleurde leertekstcirkel van de vorige les (3.6.1)
- inleiding  
geen
- bijbelverhaal  
viltmateriaal uitgave 1980!  
achtergronden: S6  
figuren: 15, 35, 51, 59, 74, 87, 89, 90, 102, 104, 106, 109, 173, 173a, 197, 209, 209a, 209b, 209c, 210, 210a, 210b, 210c, 210d, 210e, 272, 273  
blauwdruk/plattegrond van een bouwtekening van een huis bijv.  
zandbak, zandbakfiguren: mensen, bomen.  
stukjes stof, sieraden, hout, kaarsen e.d. de schatkist.  
boekje: Huis van Goud (Uitgeverij Stichting Evangelie Lektuur, Kinderdijk)
- bespreking  
werkboekje les 7 ingekleurde leertekstcirkel (3.7.1), voor elk kind één (al dan niet gekleurde) leertekstcirkel (3.7.2)
- toepassing
  - groot vel papier, kleurpotloden
  - karton, schaar, lijm
  - duplo/lego blokken

### 6. liedboekjes

Elly en Rikkert: Daar gaan we dan.  
Elly en Rikkert I, nr. 32  
Sabbatliedjes I, nr. 29  
Timotheüs Kinderliedjes nr. 137



### D. VERTELLING

- bij het vertellen aan de kleuters/kinderen proberen we duidelijk te maken, dat het een werk ter ere Gods is, op bevel van God en volgens Gods aanwijzingen, zijn "bouwplan".
- bent u erg creatief, dan is het ontzettend leerzaam voor de kleuters en kinderen, als u de voorwerpen die in de tabernakel stonden, hebt na gemaakt, bij voorbeeld van klei of brooddeeg. Zet deze daarna in de goudverf en u hebt prachtige voorwerpen om te laten zien!
- God wilde bij zijn volk zijn. De mensen hebben altijd de behoefte gevoeld om hun God te zien. God kwam aan die wens tegemoet door hen zijn huis te geven. Kleuters en kinderen weten ook, dat als zij naar de kerk gaan, zij andere verhalen zullen horen dan bijvoorbeeld op school. Het is een speciale sfeer, die we hen proberen mee te geven.



### E. ADVIEZEN

- zorg dat u tenminste een kwartier voor de aanvang van het programma aanwezig bent. Breng het lokaal in orde, leg het materiaal klaar en vang vroege kinderen op.
- stel voor u zelf een strak tijdschema op of volg het voorgestelde schema op de voet (met een horloge). Houd u er ook aan.
- bereid uw materiaal tot in de puntjes voor. U kunt jongelui of oudere leden inschakelen voor het inkleuren van de tekeningen en leertekstcirkels.

# III. PROGRAMMA

Kinderen ontvangen, jasjes ophangen en een plaats aanwijzen. Vertel aan de kleuters/kinderen, dat ze even rustig op de stoeltjes in het lokaal naar het materiaal mogen kijken. Ze kunnen met elkaar praten. Probeer in ieder geval een rustige sfeer te scheppen.



## A. OPENING

### 1. welkom

- a. zijn er bezoekers? Geef hen een sticker, kaartje of bloem.
- b. zijn er zieken? Gedenk hen in uw gebed. Stuur een kleuter/kind dat al wat langer afwezig is een mooie kaart. Laat alle kleuters/kinderen hun naam op de kaart schrijven.
- c. zijn er jarigen? Feliciteer hen even. Knoop even een gesprekje aan met de jarige en informeer of er thuis al een feestje is gehouden; of hij of zij mooie cadeaus heeft gekregen.

*groeps- en werkvorm:*  
*allen in een kring, leid(st)er ver-*  
*welkomt*

*materiaal:*  
*zie voorwoord*

*materiaal:*  
*kaart zieke(n)*

*groeps- en werkvorm:*  
*allen rondom de jarige, die op*  
*een stoel staat*  
*activiteit:*  
*aansteken kaarsjes, liedjes, uitbla-*  
*zen kaarsjes, geschenk*

### 2. liedje

“die in mij is is sterker”

*liedboekje:*  
*“Elly en Rikkert : Daar gaan we*  
*dan.*

### 3. gebed

Here onze God. Wij danken u voor de sabbat en voor de kerk. Wij zijn blij met de kindersabbatschool en met ons werkboekje. Help ons om er vanochtend een fijn uur samen met u van te maken. Amen!

*groeps- en werkvorm:*  
*in een kring (op de knieën), leid(st)*  
*er bidt hardop*

### 4. zending

#### a. verhaal

Vertel het verhaal dat deze dag wordt aangeboden in de bundel van zendingsberichten van dit kwartaal. Houd er een kort gesprekje over en laat het collectegeld ophalen.

*groeps- en werkvorm:*  
*in een kring, leid(st)er vertelt*  
*materiaal:*  
*zendingsbericht en - kerk*

#### b. collecte en liedje

“Een trein rijdt puffend naar het zendingsland, rijd maar, rijd maar, zendingstrein.  
Het brengt de Bijbels naar de kind’ren daar,  
rijd maar, rijd maar zendingstrein.”

*liedboekje:*  
*Sabbatliedjes I, nr. 29*



## B. LESBEHANDELING



### 1. terugblik: het volk maakt en aanbidt een gouden kalf

#### a. kringgesprek

Vorige week hebben we een bijbelverhaal verteld en er samen over gepraat. Laten we eens kijken wat jullie er nog van weten.

- waarom vieren de mensen feest op dit plaatje (3.7.3)?
- wie heeft het gouden kalf voor het volk gemaakt?
- is Aäron nu blij als hij het volk ziet feesten?
  
- waarom is Mozes zo boos op dit plaatje (3.7.4)?
- wist God dat het volk ongehoorzaam was toen Mozes op de berg was?
- wilde Mozes dat het volk werd gestraft of dat God nog een keer geduld had?
- wat vraagt Mozes aan het volk?

kijk naar de leertekstcirkel (3.6.1)

- wat zie je in de cirkel?
- zeg de leertekst om beurten op.

#### b. liedje

“mopperlied”

*groeps- en werkvorm:*

*in een kring, leid(st)er vertelt*

*materiaal:*

*3.7.3, 3.7.4 en 3.6.1 (van vorige les)*

*liedjesboek:*

*Timotheüs Kinderliedjes nr. 137*



### 2. inleiding: een nieuwe bewoner

#### a. vertelling

In de straat waar Freddy en Betty wonen, staat een huis leeg. “Wie gaat daar wonen, papa?” vraagt Betty. “Dat weet ik niet,” zegt vader. Even later wandelen vader, moeder, Robert, Freddy en Betty langs het huis. Het is een klein huis met witte muren. Freddy gluurt naar binnen. Hij ziet een lege kamer en een lege gang. Er is een ruit gebroken. Het gras in de tuin staat heel hoog. “Je ziet zo dat hier niemand woont,” zegt vader. “Misschien kan opa hier komen wonen.” Dat is een goed idee,” zegt moeder. “Dan wonen we dicht bij elkaar.” En zo gebeurt het. Opa wil graag in het huis komen wonen. Maar het huis moet eerst mooi worden gemaakt. “Zullen we opa allemaal helpen om het huisje mooi te maken?” vraagt moeder. “Ik kan het gras maaien,” zegt Freddy. “En ik kan het gras in een zak doen,” zegt Betty. “Ik kan schoonmaken,” zegt moeder, “en nieuwe gordijnen naaien.” “Dan ga ik opa helpen met verhuizen,” zegt vader. “En de kapotte ruit? Wie moet die repareren?” “Woef, waf...!” zegt Boelie. Freddy en Betty schieten in de lach. “Die Boelie! Hij wil de ruit repareren!” Na een tijdje ziet het huis er prachtig uit. Op het bankje in de zon zitten opa, Freddy en Betty. “Opa, wat fijn dat je nu vlak bij ons woont. Nu kunnen we iedere dag jou komen opzoeken. Vind jij dat ook fijn, opa?” vraagt Betty. “Kinderen,” zegt opa, “het is iedere dag feest, nu we zo dicht bij elkaar wonen!”

#### b. liedje

“in het huis van de vader”

*groeps- en werkvorm:*

*in een kring, leid(st)er vertelt*

*materiaal:*

*geen*

*activiteit:*

*kringgesprek:*

*- waarom is het fijn dat opa vlak-bij Freddy en Betty komt wonen? in de les hoor je over de Here God die dicht bij de mensen komt wonen.*

*liedjesboek*

*Elly en Rikkert I, nr. 32*



### 3. bijbelverhaal: iedereen helpt mee om de tabernakel te bouwen

#### a. een bouwplan voor Gods huis

Op de berg heeft Mozes met God gepraat over een huis voor God. God wil bij hen wonen. Dan weet iedereen, dat God in hun midden is. Mozes krijgt van God een bouwplan. Nu weet hij precies hoe God zijn huis wil hebben.

*groeps- en werkvorm:  
in een kring tijdens het hele verhaal, leid(st)er vertelt*

*materiaal:*

*blauwdruk/plattegrond van een bouwtekening van een huis bijv. B.I.V. 46a.*

*(S6, 15, 35, 51, 59, 74, 89, 106, 109, 173, 197, 272, 273)*

*zandbak, zandbakfiguren: mensen, bomen.*

#### b. het bouw materiaal bijeengebracht

Mozes roept het volk bij elkaar. Hij vertelt hen van Gods huis. Iedereen mag nu spullen geven om het huis te kunnen maken. Natuurlijk wordt het huis niet van steen. Elke keer als ze vertrekken naar een andere plaats zal het huis mee moeten. Daarom zal Gods huis een grote tent moeten worden.

*materiaal:*

*B.I.V. 46a*

*(S6, 15, 35, 51, 59, 74, 89, 106, 109, 173, 197, 272, 273)*

*stukjes stof, sieraden, hout, kaarsen e.d. de schatkist.*

#### c. iedereen brengt wat hij geven wil

Iedereen kan meehelpen met het maken van Gods huis. Er is zoveel nodig: tentzeilen van allerlei stoffen; goud, zilver, koper, olie, hout en nog veel meer. Er zijn vrouwen, die heel erg mooie gordijnen kunnen weven. Zij gaan eerst de wol spinnen en dan verven en dan weven. Er zijn mensen, die nog gouden sieraden hebben. Zij geven het voor Gods huis. Daar kunnen allerlei dingen van gemaakt worden. Er moeten meubels gemaakt worden en kandelaars. Er moeten kaarsen worden gemaakt en lampen. Het is een drukte van jewelste. Elke morgen staan de mensen in de rij om alles te brengen. Iedereen wil graag, dat Gods huis mooi wordt!

*materiaal:*

*B.I.V. 46b zonder 209a, 209b, 210, 210a, 210b, 210c, 210d, 210e.*

*(S6, 51, 59, 87, 89, 90, 102, 104, 106, 173a, 209, 209c)*

*boekje: Huis van Goud (Uitgeverij Stichting Evangelie Lektuur, Kinderdijk)*

#### d. het bouwen van Gods huis

Overal liggen de materialen bij elkaar. Alles moet worden uitgezocht. Dan moeten er goede vakmensen komen, mensen die alles goed kunnen maken. Mensen, die mooie dingen kunnen maken van goud, zilver en koper. Mensen, die mooie kleden kunnen weven. Mensen, die mooie meubels kunnen maken. Er worden nu prachtige tentkleden gemaakt van verschillende soorten stof. Er worden mooie engelen ingeweven. De kleden zijn prachtig van kleur: paars, lichtpaars, donkerpaars. Ook worden er dierenvellen aan elkaar genaaid, zodat er geen regen doorheen kan. Overal komen koperen haken aan, zodat de kleden aan elkaar en aan de tentstokken vastgemaakt kunnen worden.

*materiaal:*

*B.I.V. 46b*

*(S6, 51, 59, 87, 89, 90, 102, 104, 106, 173a, 209, 209a, 209b, 209c, 210, 210a, 210b, 210c, 210d, 210e)*

*boekje: Huis van Goud (Uitgeverij Stichting Evangelie Lektuur, Kinderdijk)*



#### 4. bespreking

a. werkboekje

we nemen ons werkboekje en kijken naar de plaatjes en of jullie bij de vraagjes de goede antwoorden hebben.

aan Kleuters:

- wat heeft Mozes in zijn handen op dit plaatje (zo)?
- wat staat er op die twee stenen platen?

aan Kinderen:

- voor wie moet Mozes een tent maken?
- hoe heet dit huis van God?
- hoe weet Mozes hoe hij de tabernakel moet bouwen?

aan Kleuters:

- waarom brengen de mensen materialen naar Mozes (ma)?
- wat heeft Mozes allemaal nodig voor de tabernakel?

aan Kinderen:

- mag of moet het volk iets geven voor de tabernakel?
- maakt het volk een huis of een tent voor God?

aan Kleuters:

- ligt nu alles klaar voor Gods tent (di)?

aan Kinderen:

- is er teveel of te weinig materiaal?
- wat doen de mensen allemaal?

aan Kleuters:

- wat hebben de mensen allemaal gemaakt. kijk maar op de tekening (wo)?
- is het huis van God een tent?

aan Kinderen:

- is de ark in de tent een boot?
- liggen er in de ark stenen met tien regels?

aan Kleuters:

- is de tent van God nu klaar (do)?
- wie zorgen er voor de tent?

aan Kinderen:

- blijft de wolk van God boven de tent hangen?
- wat heeft God tot Mozes gezegd?

b. leertekst

- wat zie je in deze cirkel (3.7.1)?
- wat staat daarover in de Bijbel?
- laten we het even lezen in Exodus 25:8?
- zeg nu ieder om de beurt de leertekst op
- wie heeft z'n werkje gemaakt?
- laat eens zien hoe jouw tabernakel eruit ziet?
- welke mensen werken in het huis van God?
- welke woorden heb je ingevuld bij oefening 2 op je werkblad?

c. liedje

“in het huis van de vader”

*groeps- en werkvorm  
leergesprek rond de tafel  
materiaal:  
werkboekje*

*groeps- en werkvorm:  
leergesprek met instructies rond  
de tafel  
materiaal:  
werkboek, 3.7.1, voorgeknippte  
3.7.2, voor allen, Bijbel, lijm  
activiteit:  
leertekst laten opzeggen, 3.7.1  
ophangen, 3.7.2 uitdelen en op  
plakken*

*liedjesboek:  
Elly en Rikkert I, nr. 32*



## 5. toepassing: God woont het liefst dicht bij ons (in ons hart en in ons hoofd)

### a. activiteit

Je hebt gehoord en gezien dat iedereen mee hielp om de tempel/kerk van God te bouwen. We gaan vandaag ook een kerk maken. Eén groepje gaat met duplo/lego blokjes een kerk bouwen, de tweede groep maakt er één van karton en de derde groep tekent en kleurt er één.

*groeps- en werkvorm  
leid(st)er vertelt, kleuters/kinderen  
voeren uit. Alle kleuters/kinderen  
zitten in drie groepjes aan tafel.*

*materiaal:*

- 1. papier, kleurpotloden*
- 2. karton, schaar, lijm*
- 3. duplo/lego blokken*

*activiteit:*

*Splits de groep op d.m.v. lootjes  
trekken met plaatjes of kleurtjes.  
Op deze manier kunnen ze niet  
kiezen in welke groep ze komen.  
Elke groep krijgt de opdracht:  
maak een kerk van het materiaal  
dat je gekregen hebt.*

### b. kringgesprek

- vonden jullie het leuk om een kerk te bouwen?
- was het moeilijk om samen een kerk te bouwen?
- vind je het mooi geworden?
- waarom gingen de mensen een kerk bouwen?
- waar zou God zijn, als er geen kerk (gebouw) was?
- waarom kom jij naar de kerk?
- waar kan God bij jou wonen?

*groeps- en werkvorm  
leergesprek rond de tafel*

*materiaal:*

*geen*



## C.SLUITING

### 1. liedje

“in het huis van de vader”

*liedjesboek:*

*Elly en Rikkert I, nr. 32*

### 2. gebed

Here onze God, wat moet dat geweldig zijn geweest, dat u zomaar in een tent woonde tussen alle tenten van de mensen in. Wij willen u ook zo dicht bij ons hebben. U hebt beloofd dat als we erom vragen, dat u dan bij ons bent en blijft. Dat vragen we u dan nu met heel ons hart. En laat ons dan vandaag niet alleen. En morgen ook niet. Amen!

*groeps- en werkvorm*

*staan in een kring, leid(st)er bidt  
hardop.*

### 3. afscheid

Neem van elk kind afzonderlijk afscheid. Wens het een fijne dag en spoor het aan om volgende week terug te komen.

# 8. Israël gaat naar het beloofde land



## NUMERI 9:15-23 EN 10:1-36

Lees één of meerdere keren aandachtig dit bijbelgedeelte. Denk erover na en probeer u zelf erdoor te verrijken, zodat U een beter instrument kunt zijn om de kleuters/kinderen te onderrichten. Vraag aan de Here God om u te helpen bij de studie van de informatie (I), de voorbereiding (II) en het programma in de sabbatschool (III).

### I. INFORMATIE - UITLEG - VORMING



In Numeri 9:15-23 wordt nogal wat aandacht besteed aan de manier van reizen van het volk door de woestijn. De schrijver wil de lezer inprenten dat het volk precies zo ging als de Here God het wilde: “Zo was het voortdurend...” (9:16) en “Zo vaak als...” duiden daar zonder meer op. De uitdrukking: “Op het bevel des Heren” (letterlijk: naar de mond ...) komt in dit vrij korte tekstgedeelte 7 x voor. Het klinkt misschien vervelend in de oren van de hedendaagse lezer, maar voor de hoorders van toen was het noodzaak. Hoe meer ze dezelfde uitdrukkingen, werkwoorden en woorden hoorden, hoe meer ze ervan werden doordrongen, dat het om wezenlijke dingen ging en dat men die niet zo maar naast zich neer moest leggen. De meesten lazen de teksten niet, maar hoorden ze voorlezen en deden hun best de gegevens ervan woordelijk te onthouden en aan hun kinderen door te geven. Dus: “Op het bevel van des Heren, braken de Israëlieten op; op het bevel des Heren legerden zij zich”.

De veelheid en de verscheidenheid waarop dit ritme van oorzaak (het bewegen van de kolom van de Here) en gevolg (het bewegen van het volk) wordt gepresenteerd, wil ervan overtuigen dat het volk in geen enkel opzicht naar eigen inzichten handelde.

De trompetten (10:1-10) vervullen bij dit opzetten en afbreken een belangrijke rol. Een grote menigte komt slechts zeer langzaam op gang en de communicatie tussen de verschillende geleederten kan veel te wensen over laten; daarom krijgt Mozes het bevel twee trompetten te (laten) maken. Zij worden door priesters (als dienaren van God) bespeeld, zodat men uit de lengte van de trompetstoten en aan de verschillende soorten van signalen kan begrijpen wat

de bedoeling is. Zo wordt Gods wil op een zeer efficiënte en didactische wijze aan het volk doorgeseind. Het vertrekken of opbreken (10:11-28) geschiedt ook bij dit grote volk met orde en op volgorde. De verschillende stammen kennen hun plaats in de lange rij van reizigers en kennen eveneens hun plaats wanneer de tenten moeten worden opgezet. De volgorde is als volgt:

1. Juda
2. Issachar
3. Zebulon met Gersonieten en Merarieten met de tabernakel achter zich.
4. Ruben
5. Simeon
6. Gad met Kehathieten met het heilige achter zich
7. Efraïm
8. Manasse
9. Benjamin
10. Dan
11. Aser
12. Naftali

De tabernakel wordt in twee delen meegenomen, zodat het eerste deel al staat als het tweede deel eraan komt. Een efficiënte manier van werken.

Bij het vertrek van het volk (10:29-36) verzoekt Mozes aan Hobab, de broer van zijn vrouw of hij hen wil vergezellen en hem en zijn familie in het goede van God te laten delen. Deze heeft echter andere plannen. Mozes dringt erop aan bij Hobab en zegt dat hij hem als gids (“gij kunt ons tot ogen dienen” 10:31) nodig heeft. Naast Gods leiding heeft de mens blijkbaar ook eigen initiatieven te nemen en alle mogelijkheden te benutten die hij maar vindt.



## II. VOORBEREIDING



### A. DOEL

Het doen kennen, begrijpen en toepassen van het thema: wijs de mensen steeds de juiste weg om hen te helpen.



### B. WERKBOEKJE

- antwoorden  
zo dicht, licht, wolk, tent.  
ma de wolk beweegt;  
de wolk stil staat.  
di goed= 2, goud, de priester,  
het volk  
wo braken, woestijn, voorgeschreven.  
do kunt, ogen  
vr 1. zij gaan naar het beloofde land.  
2. volk, lange, verdwalen, wijst,  
door, licht.
- leertekst  
Numeri 10:31 - "gij kunt ons tot ogen dienen"



### C. MATERIAAL

- terugblik  
twee ingekleurde tekeningen uit het werkboekje (3.8.3, 3.8.4) en de ingekleurde leertekstcirkel van de vorige les (3.7.1)
- inleiding  
geen
- bijbelverhaal  
viltmateriaal uitgave 1980!  
achtergronden: S6  
figuren: 14, 31, 51, 59, 87, 89, 90, 102, 104, 106, 119, 127, 133, 155, 173, 173a, 209, 209a, 209b, 209c, 210, 210a, 210b, 210c, 210d, 210e, 283.  
twee "trompetten" (eventueel gemaakt van closetrollen overtrokken met zilverpapier)
- bespreking  
werkboekje les 8 ingekleurde leertekstcirkel (3.8.1), voor elk kind één (al dan niet gekleurde) leertekstcirkel (3.8.2)
- toepassing  
zoveel mogelijk materiaal, landkaart, wereldatlas, kompas, plattegrond (pretpark?), lijm, karton, illustratie 3.8.5 op stevig karton plakken en inkleuren

### 6. liedboekjes

Alles Wordt Nieuw II, nr. 6  
Elly en Rikkert I, nr. 32  
Elly en Rikkert: Daar gaan we dan.  
Sabbatliedjes I, nr. 29



### D. VERTELLING

- in de tekst van Numeri 9:15-23 komen we aan de kern van het steeds weer in- en uitpakken van het volk Israël. Op 't bevel van de Here braken zij op en legerden zij zich. Hier wordt duidelijk gezegd, dat dit volk een heilig doel nastreefde. Het was niet zomaar een volk van nomaden. Dit bevel van de Here wordt zichtbaar in de wolk. Aan de kleuters/kinderen laten we steeds zien: de wolk staat stil - het volk staat stil; de wolk gaat verder - het volk gaat verder.
- Mozes is een verstandig man. Hij weet, dat goede hulp altijd welkom is. Je moet niet alleen op God vertrouwen, maar ook je eigen verstand laten werken. Als daarom zijn zwager weer terug wil naar zijn land, vraagt Mozes hem, hun gids te zijn: "gij kunt ons tot ogen dienen".
- de stamhoofden worden hier "belangrijke mannen" genoemd. Omdat het begrip hier niet meer geldt, is het erg moeilijk er een ander woord voor te nemen.
- leg goed aan de kleuters en kinderen uit, wat er moet gebeuren bij het blazen van de trompetten. Laat zien hoe moeilijk 't geweest moet zijn voor zo'n groot volk om goed te luisteren naar de trompetten en te begrijpen wat de bedoeling was. Zorg er wel voor, dat alles ordelijk verloopt. Laat de kleuters/kinderen rustig lopen, niet hollen. Laat hen in de rol van het volk inleven. Gebruik des gewenst lappen om hen te voorzien van een hoofddoek of iets dergelijks.



### E. ADVIEZEN

- zorg dat u tenminste een kwartier voor de aanvang van het programma aanwezig bent. Breng het lokaal in orde, leg het materiaal klaar en vang vroege kinderen op.
- stel voor u zelf een strak tijdschema op of volg het voorgestelde schema op de voet (met een horloge). Houd u er ook aan.
- bereid uw materiaal tot in de puntjes voor. U kunt jongelui of oudere leden inschakelen voor het inkleuren van de tekeningen en leertekstcirkels.

# III. PROGRAMMA

Kinderen ontvangen, jasjes ophangen en een plaats aanwijzen. Vertel aan de kleuters/kinderen, dat ze even rustig op de stoeltjes in het lokaal naar het materiaal mogen kijken. Ze kunnen met elkaar praten. Probeer in ieder geval een rustige sfeer te scheppen.



## A. OPENING

### 1. welkom

- a. zijn er bezoekers? Geef hen een sticker, kaartje of bloem.

*groeps- en werkvorm:*  
*allen in een kring, leid(st)er verwelkomt*

- b. zijn er zieken? Gedenk hen in uw gebed. Stuur een kleuter/kind dat al wat langer afwezig is een mooie kaart. Laat alle kleuters/kinderen hun naam op de kaart schrijven.

*materiaal:*  
*zie voorwoord*

- c. zijn er jarigen? Feliciteer hen even. Knoop even een gesprekje aan met de jarige en informeer of er thuis al een feestje is gehouden; of hij of zij mooie cadeaus heeft gekregen.

*materiaal:*  
*kaart zieke(n)*

*groeps- en werkvorm:*  
*allen rondom de jarige, die op een stoel staat*  
*activiteit:*  
*aansteken kaarsjes, liedjes, uitblazen kaarsjes, geschenk*

### 2. liedje

“die in mij is is sterker”

*liedboekje:*  
*Elly en Rikkert: Daar gaan we dan.*

### 3. gebed

Lieve Heer, wij vragen u God of u met uw liefde in onze kindersabbatschool wilt wonen. Help ons om goed te luisteren, te zingen en te bidden. Help ons om Jezus altijd als voorbeeld na te volgen. Amen!

*groeps- en werkvorm:*  
*in een kring (op de knieën), leid(st)er bidt hardop*

### 4. zending

#### a. verhaal

Vertel het verhaal dat deze dag wordt aangeboden in de bundel van zendingsberichten van dit kwartaal. Houd er een kort gesprekje over en laat het collectegeld ophalen.

*groeps- en werkvorm:*  
*in een kring, leid(st)er vertelt*  
*materiaal:*  
*zendingsbericht en - trein*

#### b. collecte en liedje

“Een trein rijdt puffend naar het zendingsland, rijd maar, rijd maar, zendingstrein.  
Het brengt de Bijbels naar de kind'ren daar,  
rijd maar, rijd maar zendingstrein.”

*liedboekje:*  
*Sabbatliedjes I, nr. 29*



## B. LESBEHANDELING



### 1. terugblik: iedereen helpt mee om de tabernakel te bouwen

*groeps- en werkvorm:  
in een kring, leid(st)er vertelt  
materiaal:*

*3.8.3, 3.8.4 en 3.7.1 (van vorige les)*

#### a. kringgesprek

Vorige week hebben we een bijbelverhaal verteld en er samen over gepraat. Laten we eens kijken wat jullie er nog van weten.

- wat heeft Mozes hier in zijn handen (3.8.3)?
- waarom geeft Mozes tien regels aan het volk?
- waarvoor kreeg Mozes een bouwplan?
- hoe heet de tent van God?
- wie geven er allemaal materialen aan Mozes voor de tabernakel?
- kreeg Mozes voldoende materialen?
- werkt iedereen hard aan Gods tent?
  
- is de tent nu klaar (3.8.4)?
- wie zorgen er voor de tent?
- wonen de mensen ook in tenten?
- woont God nu tussen de mensen?
- is dat wat God wil?

kijk naar de leertekstcirkel (3.7.1)

- wat zie je in de cirkel?
- zeg de leertekst om beurten op.

#### b. liedje

“in het huis van de Vader”

*liedjesboek:*

*Elly en Rikkert I, nr. 32*



### 2. inleiding: iemand de weg wijzen

#### a. vertelling

Moeder, Betty en Freddy zijn op de markt. Samen dragen ze zware tassen naar de auto. “Stap maar in kinderen. Dan gaan we weer naar huis.” Moeder rijdt de straat uit. Maar wat is dat? Ze kan niet verder rijden. Er staat een groot bord. “We kunnen hier niet verder. Deze straat is opengeboken. We moeten een andere kant uit”. Moeder rijdt door. Maar alweer moet ze stoppen. “Die kant uit!” wijst een ander bord. “Nu weet ik het echt niet meer”, roept moeder boos. Er komt een mevrouw op een fiets aan. “Mevrouw ...” roept moeder. “Kunt u mij de weg wijzen? Ik moet naar de Langestraat”. “Ik fiets wel voor u uit. “Rijdt u maar achter mij aan,” zegt de vrouw. Na een tijdje is moeder op de goede weg. “Dank u wel mevrouw,” zegt moeder door het autoraampje. “Die mevrouw heeft ons goed de weg gewezen, hè mam?” zegt Betty. “Zeg dan wel,” knikt moeder. “Als ze ons niet de weg had gewezen, zou ik nu nog door de straten rijden. “Dan zouden we altijd maar rondjes rijden,” bedenkt Freddy. “En we zouden nooit, nooit meer thuiskomen,” zegt Betty.

*groeps- en werkvorm:  
in een kring, leid(st)er vertelt  
materiaal:*

*geen*

*activiteit:*

*kringgesprek:*

*- wanneer vraag je aan iemand de weg?*

*- wanneer wijs je iemand de weg?  
in de les hoor je hoe het volk Israël de weg vindt.*

#### b. liedje

“zo maar te gaan”

*liedjesboek*

*Alles Wordt Nieuw II, nr. 6*



### 3. bijbelverhaal: de reis van het volk door de woestijn

#### a. de wolk en de vuurwolk

Elke dag zien de mensen de wolk boven het huis van God hangen. Als het donker wordt, wordt de wolk een vuurwolk. Zolang de wolk boven het huis hangt, weten de mensen, dat ze op dezelfde plaats blijven. Dan kunnen ze rustig blijven kamperen en hun was doen en uitrusten.

*groeps- en werkvorm:  
in een kring tijdens het hele verhaal, leid(st)er vertelt*

*materiaal:*

*B.I.V. 46b*

*(S6, 51, 59, 87, 89, 90, 102, 104, 106, 173a, 209, 209a, 209b, 209c, 210, 210a, 210b, 210c, 210d, 210e)*

#### b. de wolk gaat weer verder

Op een dag zien de mensen, dat de wolk omhoog gaat. Het lijkt wel of hij hen roept. Snel, roepen de mensen naar elkaar. We gaan vertrekken. Alles wordt weer ingepakt. Nu hebben ze nog een extra pak bij zich: het huis van God. Daar zorgen de priesters voor. Alle tenten van de mensen moeten mee, maar de tent van God moet ook mee, want God wil altijd bij hen kamperen.

*materiaal:*

*B.I.V. 41a*

*(S6, 14, 31, 51, 87, 89, 102, 119, 127, 133, 155, 173, 283)*

#### c. de priesters blazen op de trompetten

Het volk wil vertrekken, maar wanneer mogen ze weggaan? De wolk komt in beweging, maar hoe moet dat nu? Wie mag eerst, wie moet er laatst? Welke stam gaat voorop? Mozes vertelt precies in welke volgorde ze moeten gaan. Maar op welk moment moeten ze beginnen te stappen? Daar zorgen twee priesters voor. Die hebben twee trompetten en daar blazen ze heel hard op. Zo kan iedereen het goed horen of ze vertrekken of moeten stoppen.

*materiaal:*

*twee "trompetten" (eventueel gemaakt van closetrollen overtrokken met zilverpapier)*

*activiteit: de groep verdelen in een grote en een kleine groep.*

*De kleine groep stelt de groep van stamhoofden (de belangrijke mannen) voor.*

*De tweede groep stelt het volk voor. Twee kleuters/kinderen hebben een 'trompet'.*

*Bij één stoot op beide trompetten: volk loopt naar de tabernakel. (bijv. kleeft in een hoek)*

*Bij één stoot op één trompet: stamhoofden lopen naar de tabernakel.*

*Bij eerste signaal (bijv. 3 tonen achter elkaar): "legerafdeling" aan oostzijde breekt op; bij tweede signaal: "legerafdeling" aan zuidzijde breekt op.*

*Eén stoot: op feestdagen.*

*Na elke beweging moeten de groepen weer in de oorspronkelijke positie terug.*

#### d. weer op een rustplaats

Elke dag klinken nu de trompetten. Ze trekken weer verder, met de wolk voorop. Drie dagen lang gaan ze verder, weg van de berg waar ze Gods geboden kregen. Nu slaan ze weer hun tenten op. Voorlopig zullen ze hier weer blijven.

*materiaal:*

*B.I.V. 46b zonder 51, 59, 87, 89, 90, 102, 104, 106.*

*(S6, 173a, 209, 209a, 209b, 209c, 210, 210a, 210b, 210c, 210d, 210e)*

#### e. een goede gids

Het is niet zo gemakkelijk om de beste weg te vinden in de woestijn. Als ze onderweg zijn, vraagt Mozes aan de broer van zijn vrouw, of hij bij hen wil blijven. De man zegt: "Nee, ik ga maar weer terug naar mijn eigen land." Maar Mozes vraagt hem hen te helpen op de reis. Hij weet precies hoe de woestijn is, waar ze doorheen zullen trekken. Hij kan zien welke weg ze wel of welke weg ze niet moeten nemen. Alsjeblief Chobab

*materiaal:*

*B.I.V. 41a*

*(S6, 14, 31, 51, 87, 89, 102, 119, 127, 133, 155, 173, 283)*

kijk jij voor ons en help ons. Jij moet ons er doorheen leiden, tot we in het land komen, dat God ons heeft beloofd. Accoord, ik zal jullie helpen, zegt Chobab. Wat is Mozes blij dat hij dat wil doen.



#### 4. bespreking

##### a. werkboekje

we nemen ons werkboekje en kijken naar de plaatjes en of jullie bij de vraagjes de goede antwoorden hebben.

aan Kleuters:

- wat zie je op dit plaatje (zo)?
- is het nu nacht?

aan Kinderen:

- is God dicht bij het volk?
- wat geeft de vuurwolk?
- wat ziet het volk overdag?
- waar is de wolk van God?

aan Kleuters:

- is het volk nu weer op reis (ma)?
- hoe weten ze de weg in de woestijn?

aan Kinderen:

- wanneer gaat het volk verder?
- wanneer stopt het volk?

aan Kleuters:

- waarom blaast deze man op een trompet (di)?
- hoeft er nu niet meer te worden geschreeuwd?

aan Kinderen:

- hoeveel trompetten moet het volk maken?
- worden de trompetten van goud of zilver gemaakt?
- blaast Mozes of de priester op de trompet?
- wie wordt er door de trompet gewaarschuwd?

aan Kleuters:

- hoeveel stammen zijn er (wo) ?
- als het volk verder gaat vertrekken alle mensen dan tegelijk?
- hoe wordt dit geregeld?

aan Kinderen:

- welke tekst heb je gevonden in Numeri 10 vers 12?

aan Kleuters:

- met wie praat Mozes op dit plaatje (do)?
- heeft Mozes hulp nodig om op de weg te letten?

aan Kinderen:

- wat vraagt Mozes aan Chobab?
- wat zegt hij tegen hem?

##### b. leertekst

- wat zie je in deze cirkel (3.8.1)?
- wat staat daarover in de Bijbel?
- laten we het even lezen in Numeri 10:31.
- zeg nu ieder om de beurt de leertekst op
- wie heeft z'n werkje gemaakt?
- laat eens zien hoe hij geworden is?
- welke zin heb je in het doolhof gevonden?
- welke woordjes heb je ingevuld bij oefening 2?

##### c. liedje

“zo maar te gaan”

*groeps- en werkvorm  
leergesprek rond de tafel  
materiaal:  
werkboekje*

*groeps- en werkvorm:  
leergesprek met instructies rond  
de tafel  
materiaal:  
werkboek, 3.8.1, voorgeknippte  
3.8.2, voor allen, Bijbel, lijm  
activiteit:  
leertekst laten opzeggen, 3.8.1  
ophangen, 3.8.2 uitdelen en op  
plakken*

*liedjesboek:  
Alles Wordt Nieuw II, nr. 6*



## 5. toepassing: als we luisteren en goed kijken vinden we de goede weg

### a. activiteit

Jongens en meisjes, ik heb wat spulletjes op een aantal tafels/ in hoekjes neergelegd. Je mag straks in groepjes naar de tafels/hoekjes. Na een tijdje ga je naar een andere tafel/hoek. Dit wisselen doen we tegelijk en op mijn teken. Iedere groep komt overal, dus je hoeft niet te gaan dringen. Kijk goed wat het is, pak het maar vast, voel er maar aan. Probeer samen met je groepje er achter te komen wat het is. Als iedereen overal is geweest, gaan we erover praten.

*groeps- en werkvorm  
leid(st)er vertelt, kleuters/kinderen  
voeren uit  
materiaal:  
zoveel mogelijk materiaal, land-  
kaart, wereldatlas, kompas, plat-  
tegrond (pretpark?), lijm, karton,  
illustratie 3.8.5 op stevig karton  
plakken en inkleuren*

### b. kringgesprek

- weet je waar al die spulletjes voor zijn/worden gebruikt?
- wat ligt er bij tafel één? Waarvoor dient het? Wat kun je er mee?
- wat ligt er bij tafel twee? Waarvoor dient het? Wat kun je er mee?
- hoe hielp God zijn volk de goede weg te vinden?
- wie kan jou helpen om de goede weg te gaan?

*groeps- en werkvorm  
leergesprek rond de tafel  
materiaal:  
de onderzochte materialen*



## C.SLUITING

### 1. liedje

“zo maar te gaan”

*liedjesboek:  
Alles Wordt Nieuw II, nr. 6*

### 2. gebed

Lieve Heer, wij zijn vanochtend goed in de kindersabbatschool aangekomen omdat we de weg goed weten. Soms kunnen de mensen de weg niet vinden naar de kerk. Soms kunnen blinde mensen niet goed oversteken. Soms kunnen mensen een straat niet vinden, die wij wel weten. Wij willen altijd graag helpen. Helpt u ons er op te letten dat we andere mensen en kinderen helpen met het zoeken van de weg? Amen!

*groeps- en werkvorm  
staan in een kring, leid(st)er bidt  
hardop.*

### 3. afscheid

Neem van elk kind afzonderlijk afscheid. Wens het een fijne dag en spoor het aan om volgende week terug te komen.



## 9. Israël wil ander eten

### NUMERI 11:4-35

Lees één of meerdere keren aandachtig dit bijbelgedeelte. Denk erover na en probeer u zelf erdoor te verrijken, zodat U een beter instrument kunt zijn om de kleuters/kinderen te onderrichten. Vraag aan de Here God om u te helpen bij de studie van de informatie (I), de voorbereiding (II) en het programma in de sabbatschool (III).

## I. INFORMATIE - UITLEG - VORMING



In het verhaal over de kwakkels komen twee verschillende thema's aan de orde:

1. de ontevredenheid van het volk over het eten.
2. de ontevredenheid van Mozes over zijn zware taak in de leiding van het volk.

Het tweede wordt in verbinding met het eerste gebracht omdat Mozes er tegenop ziet in zijn eentje het volk tot kalmte, rust en bezinning te brengen.

Blijkbaar is Mozes moe van het steeds weer ontevreden zijn, het mopperen en jammeren van het volk. De schrijver geeft nauwkeurig aan, dat het eigenlijk de vreemdelingen en de mensen van allerlei slag zijn, die met de Israëlieten uit Egypte zijn gekomen, als het eerst met klagen beginnen (Numeri 11:4). De reden wordt ook verstrekt: "Zij werden vervuld met gulzig begeren" (11:4). Dit is aanleiding tot het klagen van het hele volk. Het erge van de klacht is dat ook hier weer de toestand van in de woestijn wordt vergeleken met de situatie in Egypte.

Hoewel ze daar zuchtten, steunden, kermden en om hulp schreeuwden, vanwege de onderdrukking, verkiezen zij het leven in Egypte vanwege het eten daar. In de verzen 4 en 5 wordt een verscheidenheid van voedsel aangegeven in vergelijking met het voor hen "eentonige" manna. Toch klinkt het verlangen naar vlees in het bijzonder als een rode draad door het verhaal heen.

Hun woorden:

1. "Wie geeft ons vlees te eten?" 11:4
2. "Geef ons vlees te eten". 11:4
3. "Wie zal ons vlees te eten geven?" 11:18

Mozes' woorden:

4. "Vanwaar zou ik vlees halen om aan dit gehele volk te geven?" 11:13
5. "De Here zal jullie vlees geven en gij zult eten" 11:18.

Gods woorden:

6. "...dan zult gij vlees eten". 11:18
7. "Vlees zal ik hun geven" 11:21

Dat het niet maar om een voorbijgaand verlangen gaat, blijkt uit het jammeren (11:4, 18, 20) en wenen (11:10). Dit alles laat God niet onberoerd. Hij wordt toornig omdat zijn verlossingsdaad niet op blijheid, vreugde en tevredenheid uitdraait, maar op bijna constante ontevredenheid. Niet alleen God heeft het er kwaad mee, ook Mozes kan het bijna niet meer aan. Zijn taak lijkt hem te zwaar en zijn klachten gaan sterk in de richting van verwijten (11:10-15).

God is niet kwaad op zijn dienstknecht en geeft gehoor aan diens werkelijke probleem. Mozes krijgt 70 mannen ter assistentie: de beroemde 70 oudsten, die ook al in Exodus 24 aan de orde kwamen. Zij krijgen een deel van Mozes' geest. Hierdoor vermindert Mozes' geest niet, maar deze vermenigvuldigt zich over deze mannen. In het Oosten sprak men van de geest Gods die OP iemand rustte, zoals men in nieuw testamentische tijden (onder invloed van het Grieks) sprak van de geest Gods IN iemand. Beiden uitdrukkingen willen aangeven dat men deel heeft aan Gods geest.

Dat 70 mannen profeteerden betekent dat zij namens God spraken ten aanhoren van het volk; dus datgene wat Mozes ook deed. De geest die Mozes beheerste had nu ook macht over hen. Dat er in het kamp nog twee anderen waren, die ook profeteerden, wil zeggen dat het spreken van godswege niet gebonden is aan de plaats van de tabernakel. Ook los van het heiligdom laat God zijn invloed en uitwerking door middel van mensen merken. Wat de oudsten zeiden aan het volk wordt door de schrijver niet vermeld, maar zal waarschijnlijk dezelfde boodschap hebben ingehouden, als die Mozes namens God aan het volk moest brengen (11:18).

De kwakkels of kwartels kwamen aanvliegen op ruim een halve meter boven de grond zodat het volk ze met alle gemak kon beetpakken. In de lente gebeurde wel meer dat ze uit het centrale gedeelte van Afrika of uit Arabië kwamen aanvliegen en dan vermoeid neerstreken. Deze logge trekvogels vliegen bij vermoeidheid zeer laag. Voor Wereldoorlog II werden zij bij duizenden gevangen genomen en met treinen naar Palestina en Syrië gevoerd ter bevoorrading. Het wonder ligt

dus in het feit dat juist op het ogenblik dat het geklaag en gejammer van het volk opsteeg de kwartels neerstreken. De naam Kibroth-Taäva (11:34) betekent letterlijk “graven der gulzigheid”, wat zeer van toepassing was, omdat groepen mensen zich vol gulzigheid aan het vlees te goed deden en erdoor stierven. De schrijver beschrijft het zeer realistisch wanneer hij opmerkt: “Terwijl het vlees nog tussen hun tanden was, ...”



## II. VOORBEREIDING



### A. DOEL

Het doen kennen, begrijpen en toepassen van het thema: wees tevreden met wat je hebt.



### B. WERKBOEKJE

- antwoorden  
zo vlees  
ma manna, vlees  
di 70  
wo neemt zoveel kwakkels als maar kan.  
do jullie zullen vlees eten een hele maand lang  
vr 1. eten, manna, koeken, twee keer, sabbat, mensen, anders  
2. goed = Egypte, woestijn, mopperen, gezeur, Mozes, vlees, kwakkels, pakken.
- leertekst  
Numeri 11:19,20 - "jullie zullen vlees eten, een hele maand lang"



### C. MATERIAAL

- terugblik  
twee ingekleurde tekeningen uit het werkboekje (3.9.3, 3.9.4) en de ingekleurde leertekstcirkel van de vorige les (3.8.1)
- inleiding  
vogelkooi, vogelzand, bakje met water en vogelvoer.
- bijbelverhaal  
viltmateriaal uitgave 1980!  
achtergronden: S6  
figuren: 15, 18, 35, 51, 59, 74, 87, 88, 89, 101, 106, 107, 108, 109, 144, 171, 173, 197, 207, 252.  
vlees, vis, komkommer, meloen, ui, knoflook e.d. (eventueel foto's uit tijdschrift)  
70 kralen, knopen, lucifers o.i.d. om aan te geven hoeveel 70 is.
- bespreking  
werkboekje les 9 ingekleurde leertekstcirkel (3.9.1), voor elk kind één (al dan niet gekleurde) leertekstcirkel (3.9.2)
- toepassing  
geen

### 6. liedboekjes

Alles Wordt Nieuw II, nr. 6  
Elly en Rikkert: Daar gaan we dan.  
Elly en Rikkert II, nr. 44  
Sabbatliedjes I, nr. 29



### D. VERTELLING

- de inleiding gaat in op 't aspect van gevarieerd eten. God maakt allerlei soorten vruchten en groenten. Het is daarom heel begrijpelijk, dat 't volk Israël gaat klagen: elke dag weer manna; dat gaat op den duur toch vervelen!  
Desalniettemin: ondankbaar blijft 't wel tegenover God!
- Laat zien hoeveel 70 is. Leg groepjes van 10 neer of laat de kleuters/kinderen zelf tot 70 tellen door zelf groepjes van 10 te maken.  
Mozes heeft nu toch hulp genoeg!



### E. ADVIEZEN

- zorg dat u tenminste een kwartier voor de aanvang van het programma aanwezig bent. Breng het lokaal in orde, leg het materiaal klaar en vang vroege kinderen op.
- stel voor u zelf een strak tijdschema op of volg het voorgestelde schema op de voet (met een horloge). Houd u er ook aan.
- bereid uw materiaal tot in de puntjes voor. U kunt jongelui of oudere leden inschakelen voor het inkleuren van de tekeningen en leertekstcirkels.

# III. PROGRAMMA

Kinderen ontvangen, jasjes ophangen en een plaats aanwijzen. Vertel aan de kleuters/kinderen, dat ze even rustig op de stoeltjes in het lokaal naar het materiaal mogen kijken. Ze kunnen met elkaar praten. Probeer in ieder geval een rustige sfeer te scheppen.



## A. OPENING

### 1. welkom

- a. zijn er bezoekers? Geef hen een sticker, kaartje of bloem.

*groeps- en werkvorm:  
allen in een kring, leid(st)er ver-  
welkomt*

- b. zijn er zieken? Gedenk hen in uw gebed. Stuur een kleuter/kind dat al wat langer afwezig is een mooie kaart. Laat alle kleuters/kinderen hun naam op de kaart schrijven.

*materiaal:  
zie voorwoord*

- c. zijn er jarigen? Feliciteer hen even. Knoop even een gesprekje aan met de jarige en informeer of er thuis al een feestje is gehouden; of hij of zij mooie cadeaus heeft gekregen.

*materiaal:  
kaart zieke(n)*

*groeps- en werkvorm:  
allen rondom de jarige, die op  
een stoel staat  
activiteit:  
aansteken kaarsjes, liedjes, uitbla-  
zen kaarsjes, geschenk*

### 2. liedje

“die in mij is is sterker”

*liedboekje:  
“Elly en Rikkert : Daar gaan we  
dan.*

### 3. gebed

Lieve Vader, sla op ons acht en houd gij in onze kindersabbatschool de wacht. Wees onze koning, wees onze meester die ons wijst wat we moeten doen. We doen ons hart voor u open. Spreek tot ons hart om ons te helpen goed naar het bijbelverhaal te luisteren! In Jezus' naam. Amen!

*groeps- en werkvorm:  
in een kring (op de knieën), leid(st)  
er bidt hardop*

### 4. zending

#### a. verhaal

Vertel het verhaal dat deze dag wordt aangeboden in de bundel van zendingsberichten van dit kwartaal. Houd er een kort gesprekje over en laat het collectegeld ophalen.

*groeps- en werkvorm:  
in een kring, leid(st)er vertelt  
materiaal:  
zendingsbericht en - trein*

#### b. collecte en liedje

“Een trein rijdt puffend naar het zendingsland, rijd maar, rijd maar, zendingstrein.  
Het brengt de Bijbels naar de kind'ren daar,  
rijd maar, rijd maar zendingstrein.”

*liedboekje:  
Sabbatliedjes I, nr. 29*



## B. LESBEHANDELING



### 1. terugblik: de reis van het volk door de woestijn

#### a. kringgesprek

Vorige week hebben we een bijbelverhaal verteld en er samen over gepraat. Laten we eens kijken wat jullie er nog van weten.

- wat zie je op dit plaatje (3.9.3)?
- hoe heet de tent van God?
- wil God dicht bij het volk wonen?
- hoe weet het volk dat God overdag bij hen is?
- en wat zien ze 's nachts?
- reist God met het volk mee?
  
- heeft Mozes hulp nodig om op de weg te letten (3.9.4) ?
- wie vraagt hij als gids?
- helpen Mozes en Chobab de mensen de juiste weg te vinden?

kijk naar de leertekstcirkel (3.8.1)

- wat zie je in de cirkel?
- zeg de leertekst om beurten op.

#### b. liedje

“zo maar te gaan”

*groeps- en werkvorm:*

*in een kring, leid(st)er vertelt*

*materiaal:*

*3.9.3, 3.9.4 en 3.8.1 (van vorige les)*

*liedjesboek:*

*Alles Wordt Nieuw II, nr. 6*



### 2. inleiding: opa's vogeltje

#### a. vertelling

Freddy en Betty gaan bij opa op bezoek. Op de keukentafel staat een kooi met een vogeltje. “Wat is dat voor een vogel, opa?” vraagt Betty. “Het is een kanarie,” zegt opa. “Wat een mooie gele veren heeft hij,” zegt Freddy. “Ik moet de kooi schoonmaken”, zegt opa. Op de bodem van de kooi ligt zand met vogelpoepjes. Dat gooit hij in de vuilnisbak. Dan strooit hij schoon zand op de bodem. En daarna doet hij vers water in het waterbakje. Dan kan de kanarie weer lekker drinken.” “Nu ben ik nog één ding vergeten. Weten jullie wat dat is?” Betty en Freddy kijken naar de kooi. Er ligt schoon zand op de bodem. In het bakje is schoon water. Freddy krijgt een idee. “U moet hem nog kruimeltjes geven,” zegt Freddy. “Je hebt gelijk”, zegt opa. “Ik moet nog vogelvoer geven” Opa doet nieuw vogelvoer in het bakje. Het vogeltje begint direct zaadjes te pikken. “Lust hij vogelvoer opa?” vraagt Betty. “Wil hij nooit eens een ijsje of chocola?” “Nee, het vogeltje heeft dit eten nodig,” zegt opa. En wat lusten jullie graag? Een ijsje of een bakje vogelvoer?” vraagt opa. “Graag een bakje ... uuh ... ijs, opa!” lacht Betty.

#### b. liedje

“nooit tevreden welvaartskind”

*groeps- en werkvorm:*

*in een kring, leid(st)er vertelt*

*materiaal:*

*vogelkooi, vogelzand, bakje met water en vogelvoer.*

*activiteit:*

*kringgesprek:*

- wat eet een kanarie?
  - geeft opa het vogeltje verkeerde dingen te eten?
- in de les hoor je wat het volk Israël wil eten.*

*liedjesboek*

*Elly en Rikkert II, nr. 44*



### 3. bijbelverhaal: het volk Israël wil vlees eten

#### a. het volk Israël klaagt

Elke dag valt het manna op de grond. Het volk raapt het op en maakt er koeken van. Het smaakt een beetje naar oliebolletjes. Op de zesde dag valt er twee keer zoveel! Dan moeten ze ook voor de zevende dag 't manna oprapen. Dan hoeven ze niet te werken op de zevende dag. Nu eten de mensen elke dag manna. Dat vinden ze toch vervelend worden. Ze willen wel eens wat anders!

#### b. Mozes praat met God

Mozes hoort ook hoe de mensen aan 't klagen zijn. Ze willen wel eens wat anders eten dan dat manna! Ze denken weer terug aan Egypte. Daar was vlees, vis, komkommers, meloenen, uien en nog veel meer! Maar ze denken vooral aan het vlees en verlangen er erg naar! Mozes gaat met God praten. God belooft hem dat hij ervoor zal zorgen, dat er vlees komt.

#### c. Mozes krijgt helpers

Het is erg moeilijk voor Mozes om helemaal alleen voor 't volk te zorgen. God zegt: "Je moet 70 mensen uitzoeken. Het moeten mensen zijn, die je goed zullen kunnen helpen. Dan hoef je niet meer alleen over de problemen na te denken". En dat doet Mozes. Zeventig mannen worden uitgekozen. Zij zullen voortaan zijn helpers zijn.

#### d. de kwakkels: het beloofde vlees

Terwijl het volk nog moppert, begint er een wind te waaien. Met de wind komen vogels mee. De vogels heten kwakkels. Ze zijn heel makkelijk te vangen. Er zijn er verschrikkelijk veel, zoveel, dat iedereen er veel te veel heeft. De mensen leggen de vogels neer om te drogen. Er zijn ook mensen, die zo'n zin hebben in vlees, dat ze blijven eten, achter elkaar door. Het lijkt wel of ze niet meer kunnen stoppen.

#### e. gulzigheid gestraft

Domme mensen! Ze blijven maar eten. Sommigen zijn zo gulzig, dat ze al weer een nieuwe hap nemen, terwijl ze nog een mond vol hebben! Er zijn een heleboel mensen, die veel te veel eten. Ze worden er heel, heel erg ziek van. De anderen schrikken. Neen, met hun gemopper en gulzigheid zijn ze niet gelukkiger geworden.

*groeps- en werkvorm:  
in een kring tijdens het hele verhaal, leid(st)er vertelt*

*materiaal:*

*B.I.V. 42b*

*(18, 74, 101, 107, 108, 171, 173, 207, 252)*

*materiaal:*

*vlees, vis, komkommer, meloen, ui, knoflook e.d. (eventueel foto's uit tijdschrift)*

*activiteit:*

*ledi(st)er laat materiaal zien, kleuters/kinderen benoemen de diverse soorten voedsel.*

*materiaal:*

*B.I.V. 46 a zonder 35, 51, 59, 74, 106, 109, 272, 273*

*Voeg later na de vertelling links onder groepen mannen toe:*

*87,88, 89 toe.*

*(S6, 15, 87, 88, 89, 173, 197)*

*70 kralen, knopen, lucifers o.i.d. om aan te geven hoeveel 70 is.*

*materiaal:*

*B.I.V. 46 a met 87, 88, 144.*

*zonder 272, 273*

*(S6, 15, 35, 51, 59, 74, 87, 88, 89, 106, 109, 144, 173, 197)*

*materiaal:*

*B.I.V. 46 a met 87, 88, 144.*

*zonder 272, 273*

*(S6, 15, 35, 51, 59, 74, 87, 88, 89, 106, 109, 144, 173, 197)*



#### 4. bespreking

##### a. werkboekje

we nemen ons werkboekje en kijken naar de plaatjes en of jullie bij de vraagjes de goede antwoorden hebben.

*groeps- en werkvorm  
leergesprek rond de tafel  
materiaal:  
werkboekje*

aan Kleuters:

- wat wil het volk op dit plaatje (zo)?
- wat geeft God elke dag voor eten aan het volk?

aan Kinderen:

- wat maakt het volk van het manna?
- waarom moppert het volk op het manna?
- wat willen de mensen dan eten?

aan Kleuters:

- wat voor eten kreeg het volk in Egypte (ma)?
- is Mozes blij met dat gezeur?

aan Kinderen:

- met wie praat Mozes over het volk?
- wat lust het volk niet meer?
- wat willen ze graag eten?

aan Kleuters:

- hoeveel helpers krijgt Mozes van God (di)?
- blijft God Mozes ook helpen?

aan Kinderen:

- wat zegt Mozes tegen het volk?
- hoeveel dagen krijgt het volk vlees?
- zullen ze nu niet meer mopperen?

aan Kleuters:

- wat doet de man op dit plaatje (wo)?
- waar komen al die vogels vandaan?

aan Kinderen:

- welke vogels zijn het?
- wat doet iedereen met de kwakkels?
- kan het volk zoveel vlees op?

aan Kleuters:

- wat doet het volk met de kwakkels op dit plaatje (do)?

aan Kinderen:

- hoe kunnen ze het vlees lang bewaren?
- welke tekst heb je gevonden?

##### b. leertekst

- wat zie je in deze cirkel (3.9.1)?
- wat staat daarover in de Bijbel?
- laten we het even lezen in Numeri 11:19,20.
- zeg nu ieder om de beurt de leertekst op
- wie heeft z'n werkje gemaakt?
- laat eens zien hoe hij geworden is?
- hoe is jouw tekening op je werkblad geworden?
- hoe heb je de zinnen afgemaakt bij oefening 1?
- welke woorden zijn fout bij oefening 2? Lees de zin met de juiste woorden voor.

*groeps- en werkvorm:  
leergesprek met instructies rond  
de tafel  
materiaal:  
werkboek, 3.9.1, voorgeknijpte  
3.9.2, voor allen, Bijbel, lijm  
activiteit:  
leertekst laten opzeggen, 3.9.1  
ophangen, 3.9.2 uitdelen en op  
plakken*

##### c. liedje

“nooit tevreden welvaartskind”

*liedjesboek:  
Elly en Rikkert II, nr. 44*



## 5. toepassing: je hoeft niet alles te krijgen wat je ziet

### a. activiteit

Jongens en meisjes, wij gaan in de kring staan en we gaan verschillende gezichten/dingen naspelen/ uitbeelden. Op mijn teken beginnen en ook op mijn teken weer stoppen. Spreek van tevoren even af wat voor teken jullie gebruiken, bijvoorbeeld in de handen klappen. Je hebt zin in dat lekkere gebakje dat je in de koelkast hebt gezien, maar je moet eerst nog eten. Je gaat zeuren/mopperen om toch het gebakje te krijgen.

1. Kijk eens mopperig/zeurderig zonder te praten. Tekenen geven ... tekenen stoppen. Doe zelf ook mee, dat stimuleert de kleuters/kinderen. Geef ze complimentjes, wijs aan, laat zien wie goed bezig zijn. Kleuters/kinderen die niet mee willen doen, niet dwingen.
2. Doe eens mopperig/zeurderig met je hele lichaam zonder te praten. Tekenen geven ...
3. Praat eens mopperig/ zeurderig. Probeer op verschillende manieren: zachtjes, normale toonhoogte, hard.
4. Nu met alles (praten en hele lichaam) mopperen/zeuren. Tekenen ...

*groeps- en werkvorm*

*leid(st)er vertelt, kleuters/kinderen voeren uit*

*materiaal:*

*geen*

*activiteit:*

*stimuleer en motiveer en doe zelf mee.*

### b. kringgesprek

- vond je het moeilijk om te doen net alsof je moppert?
- mopper/ zeur jij weleens? Waarom?
- wat gebeurt er wanneer je moppert/zeurt?
- als je papa en mama hun best doen voor jou, mag je dan mopperen/zeuren?
- wat vonden jullie van dat gemopper van het volk?
- hoe hadden ze het ook anders kunnen doen?

*groeps- en werkvorm*

*leergesprek rond de tafel*

*materiaal:*

*geen*



## C.SLUITING

### 1. **liedje**

“nooit tevreden welvaartskind”

*liedjesboek:*

*Elly en Rikkert II, nr. 44*

### 2. **gebed**

Lieve Vader, we hebben zoveel kleren en zoveel speelgoed. Wij hebben nooit te kort aan eten en drinken en we hebben ook veel vriendjes op school en in de kerk. Wij hebben echt niets te kort. Er zijn veel kinderen en mensen die veel minder hebben dan wij. Help ons lieve Vader blij te zijn met wat we hebben. Laat ons niet jaloers zijn op andere kinderen of mensen die meer hebben dan wij. Help ons om altijd tevreden te zijn. Amen!

*groeps- en werkvorm*

*staan in een kring, leid(st)er bidt hardop.*

### 3. **afcheid**

Neem van elk kind afzonderlijk afscheid. Wens het een fijne dag en spoor het aan om volgende week terug te komen.

# 10. Israël durft het beloofde land niet in



## NUMERI 13:1 T/M 14:38

Lees één of meerdere keren aandachtig dit bijbelgedeelte. Denk erover na en probeer u zelf erdoor te verrijken, zodat U een beter instrument kunt zijn om de kleuters/kinderen te onderrichten. Vraag aan de Here God om u te helpen bij de studie van de informatie (I), de voorbereiding (II) en het programma in de sabbatschool (III).

## I. INFORMATIE - UITLEG - VORMING



Het verhaal van de twaalf verspieters heeft enkele sleutelwoorden die in een notepad aangeven waar het in het verhaal om te doen is. Het “verspieten van het land” komt 12

maal in het verhaal voor, als het ware om te zeggen dat elk van de 12 verspieters als vertegenwoordiger van de twaalf stammen zijn taak heeft volbracht. Ook klinkt erin door dat het hele land voor het hele volk van 12 stammen is bestemd. Hun opdracht bestond eruit verslag uit te brengen over twee dingen:

- a. de kwaliteit van het land
- b. de sterkte van het volk

Over beide punten luiden de berichten “uitstekend”. Met andere woorden: het land is van een uitzonderlijke kwaliteit:

1. het vloeit van melk en honig (13:27)
2. dat land is buitengewoon goed (14:7)
3. het vloeit van melk en honig (14:8)

en de inwoners zijn uitzonderlijk sterk:

1. het volk is sterk en de steden hebben zeer hoge muren (13:28)
2. alle mensen ... waren mannen van grote lengte (13:32)
3. ook zagen wij reuzen (13:33)

Het gebruikelijke gemor komt weer om de hoek kijken, maar de redenen worden scherper en indringender, deze keer zeggen de Israëlieten:

1. och, waren wij maar in het land Egypte gestorven (14:2)
2. zou het voor ons niet beter zijn om naar Egypte terug te keren? (14:3)
3. laat ons een hoofd aanstellen en naar Egypte terugkeren (14:4)

Nogmaals voor de zoveelste keer wordt de uittocht, de verlossing uit de slavernij gezien als een nutteloze zaak en daarmee wordt uiteraard de betekenis van Gods ingrijpen in de geschiedenis van het volk tot nul herleid. De Naam van God wordt hiermee beklad, beschimpt en belachelijk gemaakt. Men hoort hen als het ware zeggen dat dit geen God

is die heil en verlossing op het oog heeft voor zijn volk, maar juist dood en vernietiging. Alle bemoedigen van Kaleb en Jozua (13:30, 31; 14:6-10) mogen niet baten. Integendeel, zij riskeren te worden gestenigd. God verhindert het en maakt plannen het volk te vernietigen (14:11, 12). Weer is het Mozes die God er probeert van te overtuigen dat het geen goede zaak zou zijn voor zijn Naam. De volken zouden er het hunne van denken (14:15, 16), zegt Mozes en dat is niet terecht, want de God van Israël is niet zo'n God, redeneert hij verder. Met een machtig gebed looft hij eerst God:

“De Here is lankmoedig  
groot van goedertierenheid  
vergevende ongerechtigheid en overtreding  
hoewel hij zeker niet ongestraft laat  
maar de ongerechtigheid der vaders bezoekt aan het 3de  
en 4de geslacht”.

Daarna smeekt hij God in de volgende woorden:

“VERGEEF toch de ongerechtigheid van dit volk naar de  
grootheid uwer goedertierenheid, gelijk gij dit volk VER-  
GIFFENIS geschonken hebt van Egypte af tot hier toe”.

Wat Mozes hiermee wil zeggen is duidelijk: God is in staat de zonde te vergeven, maar geeft de consequenties ervan niet cadeau, die blijven hun invloed behouden. Als de mens iets doet, zij goed of kwaad, de gevolgen zijn naargelang. God laat zich vermurwen door Mozes hoewel het reeds tienmaal gebeurde dat het volk hem verzocht, op het vlak van zijn leiding geven, van zijn heerschappij over hen. Deze “tienmaal” dient men op te vatten als “veel” en niet als exact tien keer. In het Oude Midden Oosten was dit een veel voorkomende uitdrukking (zie ook Daniël 1:20).

“Op uw bede schenk ik vergeving: (14:20) is een prachtige uitspraak en zet voor de zoveelste maal de voortreffelijkheid van de karakters van Mozes en van God in het licht. Vergeving? Ja, maar ook een strafmaatregel. De Israëlieten moeten van hun overtredingen tegen God leren (14:22, 23). Kaleb en Jozua vormen een uitzondering vanwege hun

vertrouwen (hun geloof) in Gods bijstand. De straf is er één van lange duur “40 jaar”: voor elke dag van verspieding (40 dagen) wordt nu één jaar geteld dat extra in de woestijn moet worden doorgebracht. Het volk wordt door de schrijver een “boze”, “afbrekende” (dit is “slechte”, “kwade”, “kromme”) vergadering genoemd. Het gaat niet meer om een daad die op een vergissing neerkomt, maar om een afbrekende daad.

Wat God heeft opgebouwd en waarmee hij nog bezig was, werd kapot gemaakt, tot nul herleid, teniet gedaan door de drang en de beslissing weer naar het land Egypte terug te willen keren. Dit is niet zomaar een houding van zwakte of vergissing, integendeel, dit is een daad van doelbewust tegen de goedheid en het handelen van God ingaan. En zo'n houding verdient de omschrijving “afbreken”.



## II. VOORBEREIDING



### A. DOEL

Het doen kennen, begrijpen en toepassen van het thema: God helpt je graag, maar hij verplicht je nooit.



### B. WERKBOEKJE

1. antwoorden  
zo fout = weinig, zwakke, tenten  
ma druiventros  
di sprinkhanen  
wo terug, ga, woestijn  
do God vergeeft het volk  
vr volk, zegt, naar, gaan, veel, volk, rode,  
eten = vergeven
2. leertekst  
Numeri 14:25 (G.N.B.) - "keer morgen terug en ga de woestijn weer in"



### C. MATERIAAL

1. terugblik  
twee ingekleurde tekeningen uit het werkboekje (3.10.3, 3.10.4) en de ingekleurde leertekstcirkel van de vorige les (3.9.1)
2. inleiding  
geen
3. bijbelverhaal  
viltmateriaal uitgave 1980!  
achtergronden: S4, S6, S7, S16  
figuren: 14, 35, 51, 54, 59, 87, 89, 90, 102, 104, 106, 171, 173a, 209, 210, 210a, 210b, 210c, 210d249.  
kalender, liefst dag- weekkalender.
4. bespreking  
werkboekje les 10 ingekleurde leertekstcirkel (3.10.1), voor elk kind één (al dan niet gekleurde) leertekstcirkel (3.10.2)
5. toepassing  
tijdschriften, kranten, scharen, lijm, drie grote vellen (behang?)
6. liedboekjes  
Elly en Rikkert: Daar gaan we dan.  
Elly en Rikkert II, nr. 44  
Sabbatliedjes I, nr. 29  
Timotheüs Kinderliedjes nr. 82



### D. VERTELLING

1. het woord verspieders is niet gebruikt, hoewel het bij de 6 tot 7 jarigen misschien wel kan.
2. als God met Mozes spreekt, zegt hij 't volk te willen uitroeien en Mozes tot een volk maken. Dit is voor de kleuters/kinderen "vertaald" in minder sterke bewoordingen: "Zal ik me maar niet meer met hen bemoeien?"
3. eveneens is de straf ten aanzien van de verspieders niet in zoveel woorden gezegd. Zij zullen niet het land Kanaän in mogen gaan zoals Kaleb en Jozua wel mogen.



### E. ADVIEZEN

1. zorg dat u tenminste een kwartier voor de aanvang van het programma aanwezig bent. Breng het lokaal in orde, leg het materiaal klaar en vang vroege kinderen op.
2. stel voor u zelf een strak tijdschema op of volg het voorgestelde schema op de voet (met een horloge). Houd u er ook aan.
3. bereid uw materiaal tot in de puntjes voor. Ukunt jongelui of oudere leden inschakelen voor het inkleuren van de tekeningen en leertekstcirkels.

# III. PROGRAMMA

Kinderen ontvangen, jasjes ophangen en een plaats aanwijzen. Vertel aan de kleuters/kinderen, dat ze even rustig op de stoeltjes in het lokaal naar het materiaal mogen kijken. Ze kunnen met elkaar praten. Probeer in ieder geval een rustige sfeer te scheppen.



## A. OPENING

### 1. welkom

- a. zijn er bezoekers? Geef hen een sticker, kaartje of bloem.

*groeps- en werkvorm:  
allen in een kring, leid(st)er ver-  
welkomt*

- b. zijn er zieken? Gedenk hen in uw gebed. Stuur een kleuter/kind dat al wat langer afwezig is een mooie kaart. Laat alle kleuters/kinderen hun naam op de kaart schrijven.

*materiaal:  
zie voorwoord*

- c. zijn er jarigen? Feliciteer hen even. Knoop even een gesprekje aan met de jarige en informeer of er thuis al een feestje is gehouden; of hij of zij mooie cadeaus heeft gekregen.

*materiaal:  
kaart zieke(n)*

*groeps- en werkvorm:  
allen rondom de jarige, die op  
een stoel staat  
activiteit:  
aansteken kaarsjes, liedjes, uitbla-  
zen kaarsjes, geschenk*

### 2. liedje

“die in mij is is sterker”

*liedboekje:  
Elly en Rikkert : Daar gaan we  
dan.*

### 3. gebed

Lieve Vader in de hemel, wij zijn blij dat we hier allemaal samen zijn. Wij houden van u en dat willen we laten zien door voor u te zingen, tot u te bidden en goed naar het bijbelverhaal te luisteren. Nu vragen wij uw hulp om het verhaal goed te begrijpen! Blijf heel dicht bij ons alstublieft. Amen.

*groeps- en werkvorm:  
in een kring (op de knieën), leid(st)  
er bidt hardop*

### 4. zending

#### a. verhaal

Vertel het verhaal dat deze dag wordt aangeboden in de bundel van zendingsberichten van dit kwartaal. Houd er een kort gesprekje over en laat het collectegeld ophalen.

*groeps- en werkvorm:  
in een kring, leid(st)er vertelt  
materiaal:  
zendingsbericht en - trein*

#### b. collecte en liedje

“Een trein rijdt puffend naar het zendingsland, rijd maar, rijd maar, zendingstrein.  
Het brengt de Bijbels naar de kind'ren daar,  
rijd maar, rijd maar zendingstrein.”

*liedboekje:  
Sabbatliedjes I, nr. 29*



## B. LESBEHANDELING



### 1. terugblik: het volk Israël wil vlees eten

#### a. kringgesprek

Vorige week hebben we een bijbelverhaal verteld en er samen over gepraat. Laten we eens kijken wat jullie er nog van weten.

- met wie praat Mozes op dit plaatje (3.10.3)?
- is het volk weer ontevreden?
- waarom moppert het nu weer?
- wat willen ze graag eten?
  
- wat vindt het volk op dit plaatje (3.10.4)?
- zijn er genoeg kwakkels?
- raapt het volk alle kwakkels op?
- koken ze en bakken ze het vlees?
- waarom droogt het volk de kwakkels in de zon?
- hoelang kunnen ze het vlees eten?

kijk naar de leertekstcirkel (3.9.1)

- wat zie je in de cirkel?
- zeg de leertekst om beurten op.

#### b. liedje

“nooit tevreden welvaartskind”

*groeps- en werkvorm:*

*in een kring, leid(st)er vertelt*

*materiaal:*  
*3.10.3, 3.10.4 en 3.9.1 (van vorige les)*

*liedjesboek:*

*Elly en Rikkert II, nr. 44*



### 2. inleiding: wie heeft er vertrouwen?

#### a. vertelling

Freddy heeft zijn zwembroek aangetrokken. Hij loopt op zijn blote voeten naar het diepe bad. “Vandaag gaan we weer in het diepe bad zwemmen,” zegt de badjuffrouw. Freddy, Betty, Nura en Farid mogen zonder bandjes of kurken zwemmen. En Erica gaat het voor de eerste keer proberen in het diepe. “Ik houd de stok in het water, vlak voor je, Erica. Je kunt hem zo pakken. Springen jullie om de beurt in het water? Ja, Freddy ..., spring maar. Ja, de volgende ..., en de volgende ...” De badjuffrouw pakt de lange stok. “En nu Erica. Waar ben je?” De badjuffrouw kijkt rond. Vreemd, waar is Erica toch gebleven? In een hoekje bij de douches staat Erica te bibberen. “Wat is er?” vraagt de badjuffrouw. “Ik durf niet,” zegt Erica. “Ik vind het water te diep.” “Als ik met de stok vlak bij je ben, kun je die zo pakken. “Ik durf het nog niet,” zegt Erica. “Ga maar goed oefenen in het ondiepe bad. Misschien durf je het de volgende keer wèl,” zegt de badjuffrouw. En dat doet Erica.

#### b. liedje

“twaalf verspieders”

*groeps- en werkvorm:*

*in een kring, leid(st)er vertelt*

*materiaal:*

*geen*

*activiteit:*

*kringgesprek:*

- *waarom gaat Erica niet in het diepe zwembad zwemmen?*
- *hoe wil de badjuffrouw haar helpen?*
- *wat zou jij doen?*

*in de les hoor je dat God het volk wil helpen. Maar het volk durft iets toch niet.*

*liedjesboek*

*Timotheüs Kinderliedjes nr. 82*



### 3. bijbelverhaal: twaalf mannen verkennen het nieuwe land

#### a. de opdracht

Het volk staat nu vlak voor het beloofde land Kanaän. Ze zetten weer de tenten op. Twaalf mannen zullen gaan kijken in het land. Ze moeten goed opletten: of er veel mensen wonen; of de mensen sterk zijn; of 't land goed is. Ook moeten ze wat vruchten meenemen. De mannen gaan op weg. Hoe zal 't land er uitzien?

*groeps- en werkvorm:  
in een kring tijdens het hele verhaal, leid(st)er vertelt  
materiaal:  
B.I.V. 51a zonder 28, 46  
(S4, S7, 171)*

#### b. op verkenning

De mannen lopen dagen lang door 't land Kanaän. Ze kijken heel goed om zich heen. Wel 40 dagen blijven ze weg. Dan zijn ze weer terug bij 't volk Israël. Twee mannen dragen een tros druiven. Die is zo groot, dat ze hem aan een stok moeten dragen! Wat zullen ze te vertellen hebben?

*materiaal:  
B.I.V. 51a met 51, 54, 87, 89, 249.  
(S4, S7, 51, 54, 87, 89, 171, 249)  
kalender, liefst dag- weekkalender  
activiteit:  
leid(st)er laat aan de hand van kalender zien hoe lang 40 dagen is.*

#### c. het volk Israël wordt bang

De mannen vertellen hoe mooi het land eruit ziet; mooie bergen, prachtige bomen en bloemen. Er is genoeg land en genoeg eten voor iedereen! Maar dan zeggen ze, dat ze nooit het land binnen kunnen gaan: er wonen hele sterke mensen. En het zijn er veel en ze wonen niet in tenten maar in huizen. Ze hebben zelfs reuzen gezien! Wat wordt het volk Israël bang. Ze beginnen te huilen van bangheid. Wat moeten ze nu doen? Voor altijd in de woestijn blijven? Zullen ze maar teruggaan naar Egypte?

*materiaal:  
B.I.V. 47b  
(S4, S16, 14, 35, 51, 59, 89, 90, 106)*

#### d. God praat met Mozes

Mozes hoort, dat het volk zo bang is. Niemand denkt meer aan Gods belofte. Niemand vertrouwt meer op God. Mozes gaat met God praten. Dan zegt God tegen Mozes: "Zal ik me maar niet meer verder met hen bemoeien? Zal ik voortaan jouw kinderen en kleinkinderen leiden als mijn volk?" Maar Mozes wil dat niet. Nee, hij vraagt God om het volk toch maar weer te vergeven en hen te helpen.

*materiaal:  
B.I.V. 46 b  
(S6, 51, 59, 87, 89, 90, 102, 104, 106, 173a, 209, 210, 210a, 210b, 210c, 210d)*

#### e. de straf

God wil het volk vergeven, omdat Mozes het hem heeft gevraagd. Wel wordt het volk gestraft. Het hele volk zal weer de woestijn in moeten trekken. Pas als iedereen, die niet op God heeft vertrouwd, gestorven zal zijn, dan zal het volk Kanaän in mogen. Van de 12 mannen waren er twee, die wel op God hadden vertrouwd: Kaleb en Jozua. Zij zullen later wel Kanaän in mogen gaan. Wat verdrietig! Zo dichtbij en nu weer zo veraf. Wanneer zal 't volk leren op God te vertrouwen?

*materiaal:  
B.I.V. 46 b zonder 51, 59, 87, 89, 90, 102, 104, 106.  
(S6, 173a, 209, 210, 210a, 210b, 210c, 210d)  
activiteit:  
alle kleuters/kinderen staan in een hoek van het lokaal. Ze lopen met een blij gezicht naar het beloofde land; daarna keren allen zich om en bedroefd gaan zij terug.*



#### 4. bespreking

##### a. werkboekje

we nemen ons werkboekje en kijken naar de plaatjes en of jullie bij de vraagjes de goede antwoorden hebben.

*groeps- en werkvorm  
leergesprek rond de tafel  
materiaal:  
werkboekje*

aan Kleuters:

- is het volk Israël nog steeds op reis (zo)?
- is het volk nu dichtbij het beloofde land?

aan Kinderen:

- hoeveel mannen gaan het land verkennen?
- waar moeten de 12 verkenneren op letten?

aan Kleuters:

- komen de verkenneren weer terug op dit plaatje (ma)?
- hebben ze het land en de steden goed bekeken?

aan Kinderen:

- groeien er veel vruchten in dat land?
- wat dragen twee verkenneren bij zich?

aan Kleuters:

- welke vruchten groeien er allemaal in Kanaän (di)?
- vinden de verkenneren het een mooi land?

aan Kinderen:

- hoe vonden de andere verkenneren de steden en de muren?
- hoe groot voelden de verkenneren zich?
- willen zij nu terug naar Egypte?

aan Kleuters:

- moppert het volk nu weer op dit plaatje (wo)?
- denkt het volk dat ze nooit in Kanaän mogen wonen?
- willen zij een andere leider?

aan Kinderen:

- is het volk vergeten wat er allemaal in de woestijn is gebeurd?
- wat is er allemaal gebeurd?
- wat zegt God tegen het volk?

aan Kleuters:

- gaat het volk nu weer terug de woestijn in (do)?
- vertrouwt het volk nog op God?

aan Kinderen:

- hoe lang gaat het volk door de woestijn trekken?
- wie mogen er wel het beloofde land in?
- wat doet God?

##### b. leertekst

- wat zie je in deze cirkel (3.10.1)?
- wat staat daarover in de Bijbel?
- laten we het even lezen in Numeri 14:25?
- zeg nu ieder om de beurt de leertekst op
- wie heeft z'n werkje gemaakt?
- laat eens zien hoe hij geworden is?
- welke woorden heb je ingevuld op je werkblad?
- welk woord heb je gevonden in de rondjes?

*groeps- en werkvorm:  
leergesprek met instructies rond  
de tafel  
materiaal:  
werkboek, 3.10.1, voorgeknipte  
3.10.2, voor allen, Bijbel, lijm  
activiteit:  
leertekst laten opzeggen, 3.10.1  
ophangen, 3.10.2 uitdelen en op  
plakken*

##### c. liedje

“twaalf verspieders”

*liedjesboek:  
Timotheüs Kinderliedjes nr. 82*



## 5. toepassing: met God hoef je nooit bang te zijn

### a. activiteit

Jongens en meisjes, we gaan vandaag uit de tijdschriften en kranten voorwerpen, eten en dieren uitknippen:

1. die je kent/ lekker vindt/ lief, leuk vindt.
2. die je niet kent/ niet lekker vindt/ bang voor bent.

Maak drie groepjes:

- \* één groepje houdt zich bezig met voorwerpen.
- \* één groepje houdt zich bezig met eten
- \* één groepje houdt zich bezig met dieren.

De kleuters/kinderen mogen alles van één onderwerp door elkaar plakken.

*groeps- en werkvorm*

*leid(st)er vertelt, kleuters/kinderen voeren uit*

*materiaal:*

*tijdschriften, kranten, scharen, lijm, drie grote vellen (behang?)*

### b. kringgesprek

- wat heb je allemaal op geplakt?
- hoe komt het dat je wat je hebt opgeplakt bijvoorbeeld lekker vindt?
- waarom vinden jullie niet allemaal dezelfde dingen lekker?
- welke dingen hebben jullie opgeplakt waar je bang voor bent?
- waar ben je echt bang voor?
- waarom ben je er bang voor?
- waarom waren de Israëlieten bang?
- wat vinden jullie daarvan?
- waarom moeten zij niet bang zijn?
- waarom moeten wij niet bang zijn?

*groeps- en werkvorm*

*leergesprek rond de tafel*

*materiaal:*

*de collages*



## C.SLUITING

### 1. liedje

“twaalf verspieters”

*liedjesboek:*

*Timotheüs Kinderliedjes nr. 82*

### 2. gebed

Lieve Vader in de hemel, soms is het moeilijk om iets te doen, vooral als we iets nog nooit hebben gedaan. We zijn blij dat u ons de tijd geeft om het dan een andere keer opnieuw te proberen. Dank u dat u ons nooit tegen onze zin verplicht om iets te doen waar we bang voor zijn. Toch willen we u vragen om ons te helpen steeds meer te durven en te doen wat goed voor ons of voor anderen is. U bent een formidabele God. Dank u en nog eens dank u!. Amen.

*groeps- en werkvorm*

*staan in een kring, leid(st)er bidt hardop.*

### 3. afscheid

Neem van elk kind afzonderlijk afscheid. Wens het een fijne dag en spoor het aan om volgende week terug te komen.



# 11. Mozes spreekt niet tot de rots

## NUMERI 20:2-13

Lees één of meerdere keren aandachtig dit bijbelgedeelte. Denk erover na en probeer u zelf erdoor te verrijken, zodat U een beter instrument kunt zijn om de kleuters/kinderen te onderrichten. Vraag aan de Here God om u te helpen bij de studie van de informatie (I), de voorbereiding (II) en het programma in de sabbatschool (III).

### I. INFORMATIE - UITLEG - VORMING



Het verhaal van Numeri 20:2-13 lijkt zeer sterk op dat van Massa en Meriba (Exodus 17:1-7).

Er zijn veel overeenkomsten:

- het volk begon met haar leider(s) te twisten
- omdat er geen water aanwezig is
- het volk is verontwaardigd omdat Mozes hen uit Egypte heeft laten trekken
- haar leider(s) zoek(t)(en) raad bij God
- en krijg(t) de opdracht met de staf, waarmee de Nijl is geslagen, bij de rots te gaan staan
- de belofte van God dat er water uit de rots zou komen
- het volk kan het water uit de rots drinken
- de naam Meriba (twist) wordt aan het gebeuren verbonden vanwege de “twist” der Israëlieten.

Maar er zijn ook verschillen:

Exodus 17:1-7	Numeri 20:2-13
a. de plaats heet Rafidim	Kades
b. het volk wil Mozes stenigen	
c. Mozes moet met de oudsten verschijnen voor het volk	Mozes verschijnt met Aäron
d. God zal op de rots staan	
e. Mozes moet de rots slaan	moet tot de rots spreken
f. Mozes slaat éénmaal op de rots	slaat tweemaal op de rots
g. -	Mozes vraagt het volk: “Zullen wij”.
h. Israëlieten negatief beoordeeld door te vragen: “Is de Here in ons midden of niet?”	Mozes en Aäron negatief beoordeeld door ontbreken vertrouwen en het niet heiligen van God

Het drama is in Kades voor het volk hetzelfde als in Rafidim. De mensen kunnen er blijkbaar niet bij, dat hun God niet alles goed geregeld en verzorgd heeft. Een God hoort toch zijn volk in alles te voorzien? De God van Israël wil zijn volk opvoeden en dat wil zeggen: leren leven ook in moeilijke omstandigheden en leren op God te vertrouwen. Het volk van zijn kant wil liever alles op een gouden schofeltje aangeboden krijgen. Wanneer de dingen niet lopen zoals verwacht, wordt het meteen scherp en gaat twisten. Dit wil zeggen: een rechtsgeding aanspannen, verwijten en beschuldigen. Twisten met Mozes en Aäron staat gelijk aan het twisten met God. Het verwijt “Waarom hebt gij ...” (20:5) moet zowel Mozes als God pijnlijk in de oren hebben geklonken.

Dat in Kades (j) de schuld Mozes en Aäron treft wordt in 20:12 door God verwoord: Gebrek aan vertrouwen en het niet heiligen (in het Hebreeuws kadasj).

Er schuilt een woordspeling in de combinatie Kadesj - kadasj - kadosj. Met andere woorden in Kades hebben Mozes en Aäron de Here niet kadasj (geheiligd), maar heeft God zich de kadosj (Heilige) getoond. Daar draait het dus om: God niet de eerbied en de plaats toegekend die hem toekomt: Hij is de Heilige en wil ook als dusdanig behandeld worden.

Wat is er dan fout geweest in het optreden van Mozes en Aäron? Men kan er verschillende meningen op nahouden:

- Mozes moest tot de rots spreken in tegenwoordigheid van het volk, maar hij spreekt tot het volk in tegenwoordigheid van de rots (= teken van eigenzinnigheid?)
- Mozes slaat tweemaal op de rots (= teken van ongeduld?)
- Mozes spreekt in de vragende vorm: “... zullen wij uit deze rots voor u water te voorschijn doen komen? (= teken van twijfel?)

4. Mozes heeft het over “zullen wij...” (= teken van gebrek aan eerbied?)

Het is moeilijk om een keuze te maken uit deze interpretaties. Waarschijnlijk spelen alle vier redenen een rol. Een vergelijking met de ervaring in Rafidim leert dat daar Mozes wel correct handelde en Gods opdracht stipt uitvoerde. Hier in Kades gaat Mozes zijn eigen gang en handelt naar eigen goeddunken. Zijn eigen persoon met die van Aäron komen in het middelpunt van de belangstelling te staan. (met andere woorden zij heiligen zichzelf ten aanzien van het volk). De eer komt dan uiteraard hen beiden toe in plaats van aan God. Dit alles bij elkaar maakt de zware straf duidelijk en gerechtvaardigd: zij mogen het volk niet in het land brengen. Nog een laatste opmerking: er zijn nogal wat bijbelgeleerden die menen dat beide verhalen (Exodus 17:1-7 en Numeri 20:2-13) naar een zelfde voorval verwijzen. De verschillen in gegevens en de verschillende toespitsing van het verhaal maken deze veronderstelling onwaarschijnlijk.

In Rafidim wordt de plaats Massa (verzoeking) en Meriba

(twist) genoemd, in Kades is er sprake van het water van Meriba (der twist), dit is dus ook niet over één kam te scheren.

In beide gevallen veroorzaakt het gebrek aan water de twist (Meriba); de plaatsen zijn beslist verschillend. Rafidim (in de buurt van de Negeb woestijn). Verder dient niet uit het oog verloren te worden dat in Rafidim het waterwonder aan het begin van de 40 jaren durende tocht door de woestijn plaatsvindt en voordat God en Israël een verbond met elkaar zijn aangegaan. In Kades hebben we met het verbondsvolk te maken; een volk dat een verbintenis is aangegaan met haar Verlosser. Onze tekst in Numeri 20:2-13 maakt daar gewag van door het veelvuldig te hebben over de “vergadering”, het “samenkomen” en de “samenkomst” (12 x in het totaal) en dit zijn woorden die bij het verbondsvolk horen dat een bijzondere vergadering vormt (een vergaderen en een samenkomen in relatie met haar God).

Dat het volk dus in Kades met haar verbondsgod twist, is zwaarder aan te rekenen, dan dat het in Rafidim deed.



## II. VOORBEREIDING



### A. DOEL

Het doen kennen, begrijpen en toepassen van het thema: doe 'precies' wat God zegt.



### B. WERKBOEKJE

- antwoorden  
zo ze mopperen op Mozes  
ma spreek dan tot de rots  
di 1 - 3 - 2  
wo nee, nee, nee  
do Meriba  
vr 1. God geeft Mozes een opdracht.  
2. Mozes geeft een verkeerd voorbeeld.  
3. Mozes en Aäron hadden moeten luisteren naar God.
- leertekst  
Numeri 20:8 - "spreek dan tot de rots"



### C. MATERIAAL

- terugblik  
twee ingekleurde tekeningen uit het werkboekje (3.11.3, 3.11.4) en de ingekleurde leertekstcirkel van de vorige les (3.10.1)
- inleiding  
stoepkrijt
- bijbelverhaal  
viltmateriaal uitgave 1980!  
achtergronden: S6  
figuren: 15, 31, 35, 87, 90, 92, 106, 114, 127, 133, 155, 185, 191, 197a, 283  
zandbak, figuren van mensen, dieren, rotsgebergte
- bespreking  
werkboekje les 11 ingekleurde leertekstcirkel (3.11.1), voor elk kind één (al dan niet gekleurde) leertekstcirkel (3.11.2)
- toepassing  
voor ieder kind een schaar, een vel papier, illustratie 3.11.5, lijm, kleurpotloden.
- liedboekjes  
Elly en Rikkert: Daar gaan we dan.  
Elly en Rikkert II, nr. 42  
Sabbatliedjes I, nr. 29  
Timotheüs Kinderliedjes nr. 82



### D. VERTELLING

- in deze les komen twee facetten naar voren:
  - omdat gij niet op mij hebt vertrouwd.
  - omdat gij mij ten aanschouwen van de Israëlieten niet hebt geheiligd.  
Het blijkt zeer belangrijk te zijn, dat Mozes en Aaron als leiders God zo presenteren als vertrouwenspersoon en als heilig persoon. Voor de kleuters en kinderen vertellen we wat Mozes en Aaron precies moeten doen en wat het gevolg is als zij dat niet doen.



### E. ADVIEZEN

- zorg dat u tenminste een kwartier voor de aanvang van het programma aanwezig bent. Breng het lokaal in orde, leg het materiaal klaar en vang vroege kinderen op.
- stel voor u zelf een strak tijdschema op of volg het voorgestelde schema op de voet (met een horloge). Houd u er ook aan.
- bereid uw materiaal tot in de puntjes voor. Ukunt jongelui of oudere leden inschakelen voor het inkleuren van de tekeningen en leertekstcirkels.

# III. PROGRAMMA

Kinderen ontvangen, jaszjes ophangen en een plaats aanwijzen. Vertel aan de kleuters/kinderen, dat ze even rustig op de stoeltjes in het lokaal naar het materiaal mogen kijken. Ze kunnen met elkaar praten. Probeer in ieder geval een rustige sfeer te scheppen.



## A. OPENING

### 1. welkom

- a. zijn er bezoekers? Geef hen een sticker, kaartje of bloem.
- b. zijn er zieken? Gedenk hen in uw gebed. Stuur een kleuter/kind dat al wat langer afwezig is een mooie kaart. Laat alle kleuters/kinderen hun naam op de kaart schrijven.
- c. zijn er jarigen? Feliciteer hen even. Knoop even een gesprekje aan met de jarige en informeer of er thuis al een feestje is gehouden; of hij of zij mooie cadeaus heeft gekregen.

*groeps- en werkvorm:*  
*allen in een kring, leid(st)er verwelkomt*

*materiaal:*  
*zie voorwoord*

*materiaal:*  
*kaart zieke(n)*

*groeps- en werkvorm:*  
*allen rondom de jarige, die op een stoel staat*  
*activiteit:*  
*aansteken kaarsjes, liedjes, uitblazen kaarsjes, geschenk*

### 2. liedje

“die in mij is is sterker”

*liedboekje:*  
*Elly en Rikkert : Daar gaan we dan.*

### 3. gebed

O God, onze hemelse Vader, we zijn zo blij met allerlei dingen die we in de kindersabbatschool kunnen doen: we kleuren, we horen bijbelverhalen, we horen muziek, we zingen, we bidden, we doen spelletjes en we hebben vriendjes. Voor alles wat we doen en voor al onze leuke ogenblikken hier in de kindersabbatschool. Dank u hemelse Vader. Amen.

*groeps- en werkvorm:*  
*in een kring (op de knieën), leid(st)er bidt hardop*

### 4. zending

- a. verhaal  
Vertel het verhaal dat deze dag wordt aangeboden in de bundel van zendingsberichten van dit kwartaal. Houd er een kort gesprekje over en laat het collectegeld ophalen.
- b. collecte en liedje  
“Een trein rijdt puffend naar het zendingsland, rijd maar, rijd maar, zendingstrein.  
Het brengt de Bijbels naar de kind'ren daar,  
rijd maar, rijd maar zendingstrein.”

*groeps- en werkvorm:*  
*in een kring, leid(st)er vertelt*  
*materiaal:*  
*zendingsbericht en - trein*

*liedboekje:*  
*Sabbatliedjes I, nr. 29*



## B. LESBEHANDELING



### 1. terugblik: twaalf mannen verkennen het nieuwe land

#### a. kringgesprek

Vorige week hebben we een bijbelverhaal verteld en er samen over gepraat. Laten we eens kijken wat jullie er nog van weten.

- was het volk bijna bij het beloofde land (3.11.3)?
- hoeveel mannen gingen het land verkennen?
- wat hadden de twee mannen op dit plaatje bij zich?
- was er veel fruit in het beloofde land?
- hoe vonden de andere verkenners de steden?
- en hoe groot vonden ze de mensen?
- geloofden het volk dat ze in het beloofde land mochten wonen?
  
- waarom gaat het volk weer de woestijn in (3.11.4)?
- vertrouwde het volk op God?
- hoe lang moeten ze in de woestijn blijven?
- wie mogen er straks wel in het beloofde land wonen?
- vergeeft God het volk?

kijk naar de leertekstcirkel (3.10.1)

- wat zie je in de cirkel?
- zeg de leertekst om beurten op.

#### b. liedje

“twaalf verspieders”

*groeps- en werkvorm:*

*in een kring, leid(st)er vertelt*

*materiaal:*

*3.11.3, 3.11.4 en 3.10.1 (van vorige les)*

*liedjesboek:*

*Timotheüs Kinderliedjes nr. 82*



### 2. inleiding: precies de pijlen volgen

#### a. vertelling

“Zullen we spoorzoekertje doen?” vraagt Karen. “Martin en ik tekenen pijlen”. Freddy en Betty moeten de pijlen volgen. Karin en Martin vertrekken. Freddy en Betty wachten een hele tijd. “Nu hebben we lang genoeg gewacht,” zegt Betty. “We gaan het spoor volgen.” Daar staat de eerste pijl, die wijst naar links. Freddy en Betty gaan naar links. “Ho ..., hier moeten we oversteken. Ze volgen de pijlen door allerlei straten. Maar opeens zien ze geen pijlen meer. De kinderen wandelen een stukje terug. Ze zoeken goed. “Ja,” roept Freddy, “ik zie er één!” Ze gaan snel weer verder. Dan lezen ze op de stoep: “Zoek ons!” Freddy en Betty kijken rond. Waar zitten Martin en Karin toch? Freddy zoekt achter een glasbak. Dan hoort Betty gelach. “Ja,” roept Betty, “ik zie jullie achter het tuinmuurtje.” Martin en Karen komen tevoorschijn. “Nu moeten we weer naar onze straat. Weten jullie de weg terug?” “Dan moeten we terug ook de pijlen precies omgekeerd volgen,” zegt Freddy. “Dan komen we weer in onze straat.”

#### b. liedje

“Jezus zegt”

*groeps- en werkvorm:*

*in een kring, leid(st)er vertelt*

*materiaal:*

*stoepkrijt*

*activiteit:*

*kringgesprek:*

*- waarom volgen Freddy en Betty de pijlen?*

*- wat gebeurt er als ze het niet **precies** doen?*

*in de les hoor je dat Mozes niet **precies** doet wat God heeft gezegd.*

*liedjesboek*

*Elly en Rikkert II, nr. 42*



### 3. bijbelverhaal: Mozes moet tot de rots spreken

a. niet naar het beloofde land

Wat een teleurstelling voor het volk Israël. Ze mogen het beloofde land niet in. Ze hebben immers niet op God vertrouwd dat hij hen helpen kan. Maar hij verplicht niemand. Wie niet gelukkig wil leven in het beloofde land, moet dan maar ongelukkig leven in de woestijn.

*groeps- en werkvorm:  
in een kring tijdens het hele verhaal, leid(st)er vertelt  
materiaal:  
zandbak, figuren van mensen,  
rotsgebergte  
B.I.V. 47a zonder 185, 191, 197a, 283.  
(S6, 15, 31, 35, 87, 90, 92, 106, 114)*

b. weer de woestijn in

Dan moeten ze maar weer de woestijn in. Weer moeten ze van plaats naar plaats trekken. Na een tijdje hebben ze weer geen water. Ze maken ruzie met Mozes en Aaron. Ze geven hen de schuld.

*materiaal:  
zandbak, figuren van mensen,  
rotsgebergte  
B.I.V. 47a zonder 185, 191, 197a, 283.  
(S6, 15, 31, 35, 87, 90, 92, 106, 114)*

c. Gods opdracht

God zegt tegen Mozes: “Neem je stok, ga met Aaron naar de rots en laat iedereen daar bij elkaar komen. Praat dan tegen de rots en laat er dan water uit komen. Aaron en jij en dan zal er water komen. Iedereen zal het kunnen zien”. Mozes gaat zoals God het zegt met Aaron en het volk samen voor de rots staan.

*materiaal:  
zandbak, figuren van mensen,  
rotsgebergte  
B.I.V. 47a zonder 191, 283.  
(S6, 15, 31, 35, 87, 90, 92, 106, 114, 185, 197a)*

d. Gods opdracht niet goed uitgevoerd

Mozes en Aaron moeten tegen de rots praten. Dat heeft God gezegd. Maar ze praten niet tegen de rots. Mozes en Aaron zeggen tegen de mensen: “Wat zijn jullie toch mopperaars! Zullen wij water uit deze rots laten komen?” Dan slaat Mozes met zijn stok op de rots, wel twee keer. Opeens is er water, een heleboel. Iedereen kan drinken en ook de dieren hebben volop water.

*materiaal:  
zandbak, figuren van mensen,  
dieren, rotsgebergte  
B.I.V. 47a met 127, 133, 155  
(S6, 15, 31, 35, 87, 90, 92, 106, 114, 127, 133, 155, 185, 191, 197a, 283)*

d. het gevolg

God is niet tevreden. Mozes en Aaron hebben niet precies gedaan, wat God hen heeft gezegd. Het volk Israël denkt nu misschien wel, dat Mozes en Aaron hen water hebben gegeven. Maar het is God, die hen het water geeft. God wil het volk Israël leren om op hem te vertrouwen. Daarom moeten Mozes en Aaron het goede voorbeeld geven. Nu heeft het volk Israël geen goed voorbeeld gehad.

*materiaal:  
zandbak, figuren van mensen,  
dieren, rotsgebergte  
B.I.V. 47a met 127, 133, 155  
(S6, 15, 31, 35, 87, 90, 92, 106, 114, 127, 133, 155, 185, 191, 197a, 283)*



#### 4. bespreking

a. werkboekje

we nemen ons werkboekje en kijken naar de plaatjes en of jullie bij de vraagjes de goede antwoorden hebben.

*groeps- en werkvorm  
leergesprek rond de tafel  
materiaal:  
werkboekje*

aan Kleuters:

- waarom moppert het volk op dit plaatje (zo)?
- vindt het volk het fijn in de woestijn?

aan Kinderen:

- wat doen de mensen?
- wie hebben er allemaal dorst?

aan Kleuters:

- waar gaan Mozes en Aäron naar toe om met God te praten (ma)?
- welke opdracht geeft God aan Mozes?

aan Kinderen:

- wie moeten er allemaal bij de rots komen?
- wat moet Mozes bij die rots doen?

aan Kleuters:

- wie zijn er allemaal bij de rots (di)?

aan Kinderen:

- wat moet Mozes eerst pakken?
- en dan?
- en daarna?
- en wat als laatst?

aan Kleuters:

- en komt er water uit de rots (wo)?
- is iedereen nu weer blij?

aan Kinderen:

- spreekt Mozes tot de rots?
- slaat Mozes één keer op de rots?
- doet Mozes wat God zegt?

aan Kleuters:

- komt er genoeg water uit de rots (do)?
- welke tekst staat er in de rots?

aan Kinderen:

- waarom is God zo verdrietig?
- wat moet Mozes het volk leren?
- hoe heet de plaats bij de rots?

b. leertekst

- wat zie je in deze cirkel (3.11.1)?
- wat staat daarover in de Bijbel?
- laten we het even lezen in Numeri 20:8
- zeg nu ieder om de beurt de leertekst op
- wie heeft z'n werkje gemaakt?
- laat eens zien hoe hij geworden is?
- welke zinnen heb je op je werkblad gevonden?

*groeps- en werkvorm:  
leergesprek met instructies rond  
de tafel  
materiaal:  
werkboek, 3.11.1, voorgeknijpte  
3.11.2, voor allen, Bijbel, lijm  
activiteit:  
leertekst laten opzeggen, 3.11.1  
ophangen, 3.11.2 uitdelen en op  
plakken*

c. liedje

“Jezus zegt”

*liedjesboek:  
Elly en Rikkert II, nr. 42*



## 5. toepassing: doe wat er wordt gezegd en alles zal goed komen?!

### a. activiteit

Jongens en meisjes, jullie krijgen van mij plaatjes met het verhaal van deze week. Ik heb ze door elkaar gehaald. Kunnen jullie de plaatjes/ het verhaal weer in de goede volgorde leggen. (Ieder kleuter/kind krijgt een vel papier met de plaatjes uit het verhaal. De kleuters/ kinderen knippen ze uit. Leg de plaatjes eerst op volgorde en laat ze dan aan mij zien voor je ze gaat opplakken. Je kunt ze daarna inkleuren als er nog tijd over is.

*groeps- en werkvorm  
leid(st)er vertelt, kleuters/kinderen voeren uit  
materiaal:  
voor ieder kind een schaar, een vel papier, illustratie 3.11.5, lijm, kleurpotloden.*

### b. kringgesprek

- vonden jullie het een moeilijk werkje?
- waarom is het belangrijk om alles in de juiste/ goede volgorde te plakken?
- wat vond jij van Mozes in dit verhaal?
- waarom heeft hij niet alles zo precies gedaan/op de goede manier als God hem had gezegd?
- doe jij ook wel eens dingen niet op de goede manier?
- wat gebeurt er dan?

*groeps- en werkvorm  
leergesprek rond de tafel  
materiaal:  
geen*



## C.SLUITING

### 1. liedje

“Jezus zegt”

*liedjesboek:  
Elly en Rikkert II, nr. 42*

### 2. gebed

O God, soms doen we niet wat u van ons vraagt en dan maken we u verdrietig. Toch wilt u alleen maar dat we dingen doen om onszelf of anderen gelukkig te maken. Help ons, lieve Vader, om de dingen precies zó te doen, zoals u het fijn vindt. Dit willen we niet omdat u dan op ons boos zou worden, want dat doet u niet. U houdt van ons! En daarom, willen we het precies zo doen zoals u het zegt. Blijf nu bij ons als we naar de grote zaal gaan om naar de preek te luisteren. Amen!

*groeps- en werkvorm  
staan in een kring, leid(st)er bidt hardop.*

### 3. afscheid

Neem van elk kind afzonderlijk afscheid. Wens het een fijne dag en spoor het aan om volgende week terug te komen.



## 12. Jozua wordt de nieuwe leider



### DEUTERONOMIUM 31:1-9 EN 34:1-12

Lees één of meerdere keren aandachtig dit bijbelgedeelte. Denk erover na en probeer u zelf erdoor te verrijken, zodat U een beter instrument kunt zijn om de kleuters/kinderen te onderrichten. Vraag aan de Here God om u te helpen bij de studie van de informatie (I), de voorbereiding (II) en het programma in de sabbatschool (III).

## I. INFORMATIE - UITLEG - VORMING



De tekst over de taakoverdracht van Mozes op Jozua (Deuteronomium 31:1-8) is niet moeilijk te begrijpen. De tekst is duidelijk, maar riskeert toch verkeerde conclusies met zich mee te brengen. Zo betekent het “wees moedig...” niet alleen een bemoediging, maar betekent het een werkelijke en erkende machtigingsformule, Jozua wordt hiermee de taak op de schouders gelegd, de leiding van het volk op zich te nemen. Die taak bestaat niet precies uit dezelfde onderdelen als die van Mozes. Mozes was naast een aanvoerder ook een wetgever. Dit laatste hoort in eerste instantie niet tot de opdracht van Jozua, die ervoor te zorgen heeft dat hij:

- het beloofde land verovert als generaal
- het beloofde land verdeelt als magistraat

Wanneer men de tekst nauwkeurig leest, dan merkt men op dat God elke fase van Jozua's opdracht zal begeleiden en niet van zijn zijde zal wijken. Dit moet een bijzondere bemoediging zijn geweest voor hem, die dan wel in de loop van de vele jaren in de woestijn niet van de zijde van Mozes is geweken en naar alle waarschijnlijkheid zeer veel van deze bewonderenswaardige man zal hebben geleerd, maar aan de andere kant ook zijn taak niet zal hebben onderschat. De tekst is opgebouwd uit 2 delen:

- Mozes spreekt het volk toe (31:1-6)
- Mozes spreekt Jozua toe in aanwezigheid van het volk (31:7-8)

a) Hij begint te vermelden dat het hoog tijd is af te zwaaien. Zoals vele andere leiders na hem, vermeldt hij zijn hoge ouderdom, die menige lezer erg hoog lijkt : 120 jaar. Deze leeftijd kenmerkt hem als iemand die groter is dan de wijzen van Egypte, die de roep hadden 100 jaar oud te worden. Misschien kan het ook een periode van drie keer 40 jaar betekenen: de leeftijd van een oude man die zijn kleinkinderen tot de volle levensstaat heeft zien opgroeien.

Of het betekent, dat hij de periode van lijden, beproevingen en vorming beslist (3 maal) doorlopen heeft: 40 jaar in Egypte, 40 jaar alleen in de woestijn, 40 jaar met het volk in de woestijn. Hoe dan ook, Mozes kon zijn taak niet meer naar behoren uitvoeren: “Ik kan niet meer uitgaan of ingaan” (31:2). Zijn verdere woorden tot het volk geven aan dat God besloten heeft met het volk mee te gaan en niet van haar zijde te wijken:

- “de Here, uw God, zelf zal voor u uit trekken”.

Dit houdt in dat hij:

- de volken voor hen uit zal verdrijven
- ze zal verdelgen
- hen aan het volk Israël zal overleveren.

Dit houdt in dat Israël:

- Jozua voor zich uit zal zien trekken
- Israël moedig en sterk moet zijn (positief)
- niet moet vrezen en sidderen (negatief)

Met daarop nog eens herhaald en bevestigd:

- uw God zelf gaat met u
- hij zal u niet begeven
- hij zal u niet verlaten

b) In het 2e gedeelte richt Mozes zijn woorden tot Jozua:

- wees sterk en moedig (positief)
  - gij zult in het land komen
  - gij zult het hen doen beërven
  - en de Here zal
    - zelf voor u uittrekken
    - hij zal met u zijn
    - hij zal u niet begeven, noch verlaten
- Vrees niet en wordt niet verschrikt (negatief). De lezer kan dus opmerken dat wat tot het volk gezegd wordt ook aan Jozua wordt herhaald: Kortweg: “Israël en Jozua, .. op de tanden bijten, het komt allemaal best voor elkaar, want God lost het wel op”.

Het bericht over de dood van Mozes (34:1-12) is sober en zonder emotionele opsmuk, noch theatrale beschrijvingen verteld. Twee belangrijke dingen springen er in het oog:

- a. God begraaft Mozes zelf, waaruit de intieme relatie tussen beiden sterk uit de verf komt. Dit wordt van geen enkel ander mens in de Bijbel verteld.
- b. Mozes wordt geprezen voor zijn kwaliteiten “Zoals Mozes, die de Here gekend heeft van aangezicht tot aangezicht, is er in Israël geen profeet opgestaan, getuige al de tekenen .. die Mozes ten aanschouwen van geheel Israël gewrocht heeft.” (34:11,12).

Deze opmerking heeft een zeer belangrijke betekenis, en

wil eigenlijk zeggen, dat het gebeuren om Mozes nooit in de geschiedenis herhaald of overtroffen is en terecht.

De uittocht van Israël uit Egypte kent haar gelijke niet. Nooit heeft God in de geschiedenis zich zo ingezet en zich zo bemoeid met de verlossing van een volk, als dat met Israël het geval is geweest. De man die daarbij een onmisbaar instrument was, kent zijn gelijke niet. Jozua mag in zijn voetsporen treden “vol van de geest der wijsheid, want Mozes had hem de handen opgelegd”. (34:9)

Door deze gezagsoverdracht luisterden de Israëlieten naar hem en “deden zoals Mozes hen geboden had” (34:9).



## II. VOORBEREIDING



### A. DOEL

Het doen kennen, begrijpen en toepassen van het thema: God zelf gaat met je mee.



### B. WERKBOEKJE

1. antwoorden  
zo 120 jaar;  
zal samen met God het volk leiden  
na land, niet, wel, voorop  
di Kanaan  
wo dit is het land dat ik heb beloofd  
do profeet, God, leider, Israël,  
vr land.
  1. Jozua; 2. ik ben leider;
  3. de Here redt; 4. Nun;
  5. Kanaän
2. leertekst  
Deuteronomium 34:4 - "dit is het land dat ik beloofd heb"



### C. MATERIAAL

1. terugblik  
twee ingekleurde tekeningen uit het werkboekje (3.12.3, 3.12.4) en de ingekleurde leertekstcirkel van de vorige les (3.11.1)
2. inleiding  
geen
3. bijbelverhaal  
viltmateriaal uitgave 1980!  
achtergronden: S6  
figuren: 15, 28, 29, 54, 55, 88, 106, 106a, 108, 114, 173a, 185, 197a, 209  
120 knopen, kralen of iets dergelijks om leeftijd aanschouwelijk te maken.  
vellen papier, wascokrijt, lijm, plakband.
4. bespreking  
werkboekje les 12 ingekleurde leertekstcirkel (3.12.1), voor elk kind één (al dan niet gekleurde) leertekstcirkel (3.12.2)
5. toepassing  
foto's/plaatjes van koning(in), generaals, ministers etc. karton, lijm.  
N.B. Mogelijk één van prinses Juliana en één van koningin Beatrix  
verkleedspullen, (hoeden, wandelstok, jas(sen))

### 6. liedboekjes

Alles Wordt Nieuw IV, nr. 2  
Elly en Rikkert: Daar gaan we dan.  
Elly en Rikkert II, nr. 42  
Sabbatliedjes I, nr. 29



### D. VERTELLING

1. Gods belofte aan 't volk Israël houdt meer in, dan we de kleuters/kinderen vertellen. Immers God zal hen helpen bij 't verslaan van de vijanden. De belofte zoals we de kleuters/kinderen vertellen, houdt in: Wees sterk en dapper, wordt niet bang, want God zelf gaat met je mee. Dit is ook tevens het doel van de les.
2. bij het vertellen van het verhaal maken we gebruik van eigen gemaakte tekeningen. Zorgt u ervoor, dat de tekeningen op ooghoogte (voor de kleuters/kinderen) komen te hangen? Bewaar deze tekeningen om de eerstvolgende les nog mee te illustreren.



### E. ADVIEZEN

1. zorg dat u tenminste een kwartier voor de aanvang van het programma aanwezig bent. Breng het lokaal in orde, leg het materiaal klaar en vang vroege kinderen op.
2. stel voor u zelf een strak tijdschema op of volg het voorgestelde schema op de voet (met een horloge). Houd u er ook aan.
3. bereid uw materiaal tot in de puntjes voor. U kunt jongelui of oudere leden inschakelen voor het inkleuren van de tekeningen en leertekstcirkels.

# III. PROGRAMMA

Kinderen ontvangen, jasjes ophangen en een plaats aanwijzen. Vertel aan de kleuters/kinderen, dat ze even rustig op de stoeltjes in het lokaal naar het materiaal mogen kijken. Ze kunnen met elkaar praten. Probeer in ieder geval een rustige sfeer te scheppen.



## A. OPENING

### 1. welkom

- a. zijn er bezoekers? Geef hen een sticker, kaartje of bloem.
- b. zijn er zieken? Gedenk hen in uw gebed. Stuur een kleuter/kind dat al wat langer afwezig is een mooie kaart. Laat alle kleuters/kinderen hun naam op de kaart schrijven.
- c. zijn er jarigen? Feliciteer hen even. Knoop even een gesprekje aan met de jarige en informeer of er thuis al een feestje is gehouden; of hij of zij mooie cadeaus heeft gekregen.

*groeps- en werkvorm:*  
*allen in een kring, leid(st)er verwelkomt*

*materiaal:*  
*zie voorwoord*

*materiaal:*  
*kaart zieke(n)*

*groeps- en werkvorm:*  
*allen rondom de jarige, die op een stoel staat*  
*activiteit:*  
*aansteken kaarsjes, liedjes, uitblazen kaarsjes, geschenk*

### 2. liedje

“die in mij is is sterker”

*liedboekje:*  
*Elly en Rikkert : Daar gaan we dan.*

### 3. gebed

Dank u God voor alle juffrouwen en meesters die iedere sabbat komen lesgeven in de kindersabbatschool. En voor onze eigen juf (meester), die ons helpt met het werkboekje en de werkjes, die ons verhalen vertelt en die met ons zingt. Dank u God, voor alles wat zij (hij) doet om ons iets te leren. Zegen haar (hem) en haar (zijn) werk. Zegen alle juffen en meesters in onze kindersabbatschool. In de naam van Jezus. Amen.

*groeps- en werkvorm:*  
*in een kring (op de knieën), leid(st)er bidt hardop*

### 4. zending

- a. verhaal  
Vertel het verhaal dat deze dag wordt aangeboden in de bundel van zendingsberichten van dit kwartaal. Houd er een kort gesprekje over en laat het collectegeld ophalen.
- b. collecte en liedje  
“Een trein rijdt puffend naar het zendingsland, rijd maar, rijd maar, zendingstrein.  
Het brengt de Bijbels naar de kind'ren daar,  
rijd maar, rijd maar zendingstrein.”

*groeps- en werkvorm:*  
*in een kring, leid(st)er vertelt*  
*materiaal:*  
*zendingsbericht en - trein*

*liedboekje:*  
*Sabbatliedjes I, nr. 29*



## B. LESBEHANDELING



### 1. terugblik: Mozes moet tot de rots spreken

#### a. kringgesprek

Vorige week hebben we een bijbelverhaal verteld en er samen over gepraat. Laten we eens kijken wat jullie er nog van weten.

- weten jullie nog waarom het volk moppert op dit plaatje (3.12.3)?
- wie hebben er allemaal dorst?
- wie vraagt Mozes om hulp?
- vertelt God aan Mozes wat hij moet doen?
- moet hij de staf van voor de ark meenemen?
  
- moet hij het volk bij de rots verzamelen (3.12.4)?
- moet hij tegen de rots spreken?
- moet hij op de rots slaan?
- doet Mozes precies wat God heeft gezegd?
- waarom is God verdrietig?
- wat moet Mozes aan het volk leren?

kijk naar de leertekstcirkel (3.11.1)

- wat zie je in de cirkel?
- zeg de leertekst om beurten op.

#### b. liedje

“Jezus zegt”

*groeps- en werkvorm:*

*in een kring, leid(st)er vertelt*

*materiaal:*

*3.12.3, 3.12.4 en 3.11.1 (van vorige les)*

*liedjesboek:*

*Elly en Rikkert II, nr. 42*



### 2. inleiding: Freddy wil voor Boelie blijven zorgen

#### a. vertelling

Freddy en Betty hebben een hondje gevonden. Ze hebben hem Boelie genoemd. Op een dag gaat de telefoon. “Hallo,” zegt moeder en luistert. “Ja mevrouw, u kunt vanmiddag komen.” “Kinderen,” zegt moeder, “vanmiddag komt iemand kijken naar Boelie. Misschien moet Boelie weer terug naar zijn eigen baasje.” “Nee, niemand mag Boelie meenemen,” roept Freddy boos. “Hij woont al zo lang bij ons. Wij willen voor Boelie zorgen. Wij willen Boelie niet in de steek laten. Hij blijft bij ons en wij blijven bij hem.” “Dan hopen we maar dat Boelie niet van die mevrouw is,” zegt moeder.

‘s Middags gaat de bel. Moeder doet de deur open. “Goedemiddag,” zegt een mevrouw. “Ik kom voor Pluk, mijn hondje.” “Komt u maar binnen,” zegt moeder. “Gaat u maar mee.” De mevrouw buigt zich voorover en bekijkt Boelie. “Ja, hij lijkt op onze hond! Pluk, kom eens bij het vrouwtje,” zegt de mevrouw. “Ggrr ... grr ...,” gromt Boelie. “Wat doe dit dier raar. Zoiets deed Pluk nooit. Nee, deze hond is niet van mij.” Moeder brengt de mevrouw naar de voordeur. “Ik hoop dat u uw hondje vindt,” zegt moeder. “Ggrr, ggrr ...” gromt Boelie en hij kijkt heel tevreden!

#### b. liedje

“Mozes”

*groeps- en werkvorm:*

*in een kring, leid(st)er vertelt*

*materiaal:*

*geen*

*activiteit:*

*kringgesprek:*

*- zorgen Freddy en Betty goed voor het hondje?*

*- wil Freddy ook voor Boelie blijven zorgen?*

*In de les hoor je dat het volk Israël het beloofde land in gaat en dat God met hen mee gaat en hen niet in de steek laat.*

*liedjesboek*

*Alles Wordt Nieuw IV, nr. 2*



### 3. bijbelverhaal: Jozua wordt de nieuwe leider van het volk

#### a. Mozes is oud geworden

Weer is het volk Israël voor het land Kanaän gekomen. De kinderen, die uit Egypte zijn vertrokken zijn allemaal grote mensen. Ze hebben nu zelf kinderen. Mozes roept het hele volk bij elkaar. Mozes wil hen iets gaan zeggen. Hij is nu heel oud geworden: 120 jaar.

*groeps- en werkvorm:*

*in een kring tijdens het hele verhaal, leid(st)er vertelt*

*materiaal:*

*B.I.V. 49a*

*(S6, 15, 28, 54, 55, 88, 106a, 108, 114, 173a, 185, 197a, 209)*

*knopen, kralen of iets dergelijks om leeftijd aanschouwelijk te maken.*

*activiteit:*

*leid(st)er legt materiaal neer en laat kleuters/kinderen meetellen.*

*(leg groepjes van 10 neer; dit is gemakkelijker te overzien)*

#### b. Gods belofte

Mozes zegt: “Ik ben nu zo oud geworden. Ik zal jullie niet meer over de rivier kunnen brengen. God zelf zal voor jullie uitgaan. Hij zal bij jullie zijn. Jullie moeten dapper zijn en sterk. Wees niet bang, want God zelf gaat met jullie mee. Hij laat jullie niet in de steek. Hij zal goed voor jullie zorgen.”

*materiaal:*

*B.I.V. 49a*

*(S6, 15, 28, 54, 55, 88, 106a, 108, 114, 173a, 185, 197a, 209)*

#### c. Jozua wordt als nieuwe leider aangesteld

Dan roept Mozes Jozua. Hij zal de nieuwe leider zijn. Ook tegen Jozua zegt Mozes, dat hij sterk en dapper moet zijn. God zelf zal met Jozua zijn.

*materiaal:*

*B.I.V. 49a zet 28 voor 15*

*(S6, 15, 28, 54, 55, 88, 106a, 108, 114, 173a, 185, 197a, 209)*

#### d. Mozes gaat dood

Mozes beklimt de berg die God hem wijst. Dan laat God hem het land Kanaän zien. Overal kan Mozes de groene weilanden zien en de bomen. Het is een prachtig land. Hij heeft het volk Israël naar dit prachtige land mogen brengen. Dan wordt Mozes heel moe. Hij gaat dood. God zelf begraaft Mozes.

*materiaal:*

*B.I.V. 49b*

*(29, 54, 55, 88, 106, 114, 197a, 209)*

#### e. Jozua, opvolger van Mozes

Als Mozes niet meer terug komt, weet het volk, dat Mozes dood is. Iedereen is erg verdrietig. Jozua is nu de nieuwe leider. Hij is een verstandige man. De mensen luisteren naar hem, want hij is er voor hen. Ze weten, dat God zelf met Jozua is. Nu zal Jozua hen naar het beloofde land brengen. Dat zal niet lang meer duren!

*materiaal:*

*B.I.V. 49b*

*(29, 54, 55, 88, 106, 114, 197a, 209)*

*vellen papier, wascokrijt, lijm, plakband.*

*activiteit:*

*leid(st)er legt vellen papier naast elkaar en tekent de rivier de Jordaan op de vellen papier. Daarna mag elk kleuter/kind op een vel papier het beloofde land tekenen. Leid(st)er plakt daarna de vellen papier aan elkaar en hangt ze op. Daarna bekijken de kleuters/kinderen met elkaar het beloofde land.*



#### 4. bespreking

##### a. werkboekje

we nemen ons werkboekje en kijken naar de plaatjes en of jullie bij de vraagjes de goede antwoorden hebben.

*groeps- en werkvorm  
leergesprek rond de tafel  
materiaal:  
werkboekje*

aan Kleuters:

- waarom roept Mozes het volk bij elkaar (zo)?

aan Kinderen:

- hoe oud is Mozes nu?

- moet een ander nu het werk van Mozes gaan doen?

- zal de opvolger van Mozes alleen of samen met God het volk leiden?

aan Kleuters:

- staat het volk op dit plaatje nu weer voor het nieuwe land (ma)?

- gaat Mozes met hen mee?

aan Kinderen:

- wie gaat wel met hen mee?

- gaat God als laatste of voorop?

aan Kleuters:

- welke twee mannen zie je op dit plaatje (di)?

- wordt Jozua de nieuwe leider?

aan Kinderen:

- wie zal Jozua helpen?

- zal Jozua samen met God het volk naar het nieuwe land brengen?

- hoe heet het nieuwe land?

aan Kleuters:

- wat gaat Mozes doen op deze berg (wo)?

- wat laat God boven op de berg aan Mozes zien?

aan Kinderen:

- wat zei God tegen Mozes?

- wie begraaft Mozes op de berg?

- hoe heet deze berg?

aan Kleuters:

- is het volk verdrietig als Mozes niet meer terug komt (do)?

- wat heeft Mozes allemaal voor hun gedaan?

aan Kinderen:

- wat was Mozes van God?

- wat is Jozua van Israël?

- wie brengt het volk naar het nieuwe land?

##### b. leertekst

- wat zie je in deze cirkel (3.12.1)?

- wat staat daarover in de Bijbel?

- laten we het even lezen in Deuteronomium 34:4.

- zeg nu ieder om de beurt de leertekst op terwijl je naar de tekeningen kijkt.

- wie heeft z'n werkje gemaakt?

- laat eens zien hoe hij geworden is?

- hoe heb je het paspoort op je werkblad ingevuld?

*groeps- en werkvorm:  
leergesprek met instructies rond  
de tafel  
materiaal:  
werkboek, 3.12.1, voorgeknipte  
3.12.2, voor allen, Bijbel, lijm  
activiteit:  
leertekst laten opzeggen, 3.12.1  
ophangen, 3.12.2 uitdelen en op  
plakken*

##### c. liedje

“Mozes”

*liedjesboek:  
Alles Wordt Nieuw IV, nr. 2*



## 5. toepassing: God zorgt altijd voor jonge en oude mensen

### a. kringgesprek

Plak de foto's/plaatjes thuis op karton en hang ze op aan de muur.

Jullie zien hier wat plaatjes/foto's van mensen.

- wat voor mensen zijn het?
- wie zijn het?
- waar kun je dat aan zien?
- wat doen ze voor werk?
- wat gebeurt er als de mensen ouder worden?
- waarom hebben Mozes en God een nieuwe leider uitgezocht voor de Israëlieten?
- wat gebeurde er met Mozes?

*groeps- en werkvorm  
leergesprek rond de tafel  
materiaal:  
foto's/plaatjes van koning(in), generaals, ministers etc. karton, lijm.  
N.B. Mogelijk één van prinses Juliana en één van koningin Beatrix*

### b. activiteit

We hebben net gesproken over ouder worden en nu gaan we dat ook uitbeelden.

We gaan dadelijk allemaal op mijn teken wat uitbeelden en stoppen ook weer op mijn teken. Bijvoorbeeld klap in de handen.

- Laat steeds één kind voor doen, de rest volgt op het teken.

Probeer zoveel mogelijk positief te stimuleren.

Bijvoorbeeld: ja, prima met die kromme rug.

Doe zelf zoveel mogelijk mee.

Uitbeelden:

- \* oude man/vrouw.
- \* oude man/vrouw die last heeft van zijn/haar rug.
- \* oude man/vrouw die gaat zitten.
- \* oude man/vrouw die krant/ boek leest.
- \* oude man/vrouw helpen met uit de stoel opstaan.
- \* oude man/vrouw helpen met naar bed brengen.
- \* oude man/vrouw helpen met de straat over te steken.

*groeps- en werkvorm  
leid(st)er vertelt, kleuters/kinderen voeren uit  
materiaal:  
verkleedspullen, (hoeden, wandelstok, jas(sen))*



## C.SLUITING

### 1. liedje

“Mozes”

*liedjesboek:  
Alles Wordt Nieuw IV, nr. 2*

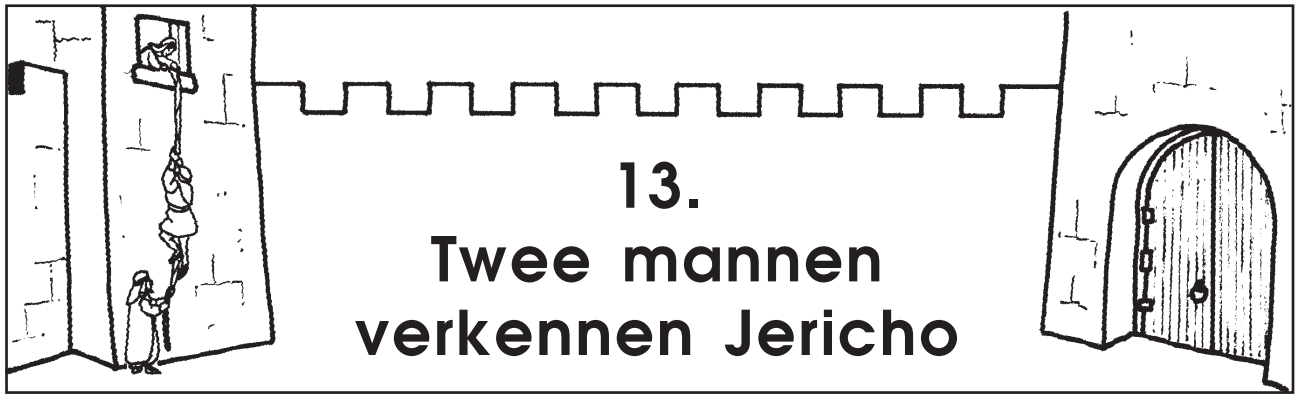
### 2. gebed

Dank u God voor alle mensen die ons helpen. Onze papa's en onze mama's helpen ons om veel te leren. Onze juffen en meesters in de kindersabbatschool helpen ons meer en meer van u te houden. Onze predikant vertelt ons over u. Al deze mensen zijn onze leiders, net zoals Jozua en Jezus dat waren. Dank u, lieve God dat u ons zo goed helpt en ons leiders geeft. Amen.

*groeps- en werkvorm  
staan in een kring, leid(st)er bidt hardop.*

### 3. afscheid

Neem van elk kind afzonderlijk afscheid. Wens het een fijne dag en spoor het aan om volgende week terug te komen.



## JOZUA 2:1-24

Lees één of meerdere keren aandachtig dit bijbelgedeelte. Denk erover na en probeer u zelf erdoor te verrijken, zodat U een beter instrument kunt zijn om de kleuters/kinderen te onderrichten. Vraag aan de Here God om u te helpen bij de studie van de informatie (I), de voorbereiding (II) en het programma in de sabbatschool (III).

### I. INFORMATIE - UITLEG - VORMING



Het verhaal van de twee verspieders te Jericho (Jozua 2:1; 3:1) is als volgt opgebouwd:

- a. de redding van de twee spionnen (1-7)
- b. de afspraak op het dak (8-14)
- c. het gesprek onder aan de muur (15-21)
- d. de terugkeer van de spionnen (23-3:1)

Israël is al enkele maanden lang gelegerd in de buurt van de Jordaan in Transjordanië (Moab, een deel van het huidige Jordanië) en treft zijn voorbereidingen op de inname van het land. Vanuit Sittim, dat op ± 10 km. van Jericho gelegen is, stuurt Jozua twee spionnen uit.

In de tekst staat “heimelijk” (2:1), waarschijnlijk omdat Jozua van de ervaring van de 12 verspieders heeft geleerd. Toen wist namelijk het hele volk van de expeditie met alle ellende van dien. In Jozua’s tijd was Jericho, naar onze begrippen, een zeer kleine maar zeer sterke vesting met een zware dubbele muur. De oppervlakte van de stad moet ongeveer 2 ha. hebben bedragen (4 voetbalvelden groot). Over de stad heerste een koning, één van de vele kleine vorsten die het land Kanaän kende in die tijd.

Waarom en hoe zij terecht kwamen in het huis van de prostituëe Rachab staat niet in de tekst en het is moeilijk correcte gissingen te maken. Ook over de eventuele betrekkingen tussen deze hoer en de twee vreemdelingen wordt niets gezegd. Hebben zij seksuele betrekkingen met haar gehad? Geen oneerbiedige vraag, want wat moeten mannen in het huis van een dergelijke vrouw? Toch is voorzichtigheid geboden, omdat nu eenmaal de feiten ontbreken. Het moet allemaal nogal snel zijn gegaan, want voor ze het weten, zijn ze gesignaleerd. Hoe kan het ook anders in zo’n klein stadje? Vanwaar die inzet van deze vrouw? Vanuit het verlangen niet door dit massale leger gedood te worden. Voor het kleine inwonerstal van de stad Jericho moet de aanwezigheid van de Israëlieten afschrikwekkend zijn geweest. Daarvan getuigt ook de reactie van Rachab:

“Wij hebben gehoord ... Toen wij dat hoorden versmolt ons hart (sidderde) en vanwege u bleef bij niemand meer enige moed over ...” (2:10, 11). Blijft dan toch het feit dat zij ten aanzien van haar eigen volk als een verraadster kan worden bestempeld. Moet er worden gesteld dat zij de enige is geweest, die in het gebeuren van de uittocht uit Egypte Gods hand heeft gezien en daarom tot geloof in hem is gekomen? In ieder geval prijst de Schrift haar optreden (Hebreeën 11:31), ondanks haar leugen en haar gebrek aan gehoorzaamheid aan haar vorst. Ze liet God voor gaan. Haar list gelukt en de twee spionnen die op het platte dak, waar het onbewerkte en ruwe vlas werd gedroogd, kunnen in alle rust tot onderhandelen overgaan. De onderlinge afspraak tussen beide partijen wordt herhaaldelijk bijgesteld en ingescherpt. De twee verspieders beloven met een eed, dat indien zij de zaak niet ruchtbaar maakt haar leven en dat van haar gezinsleden in huis gespaard zal blijven.

Aan de praktische moeilijkheden wordt ook gedacht en voorzorgsmaatregelen worden getroffen. Net zoals Noach met zijn gezin, zal Rachab met haar gezin, zich in een beschermde veste bevinden, terwijl allen erom heen te onder gaan. Het geloof heeft haar behouden. De twee spionnen zeggen het plechtig: “... zullen wij dankbaarheid (solidariteitsgevoelens, verbondenheid) en trouw (standvastigheid, betrouwbaarheid, onwankelbaarheid) bewijzen (2:14). Rachab stuurt de twee mannen westwaarts de bergen in. Dus van de Jordaan weg, omdat de soldaten van de koning gedurende enkele dagen het gebied ten oosten van Jericho naar de Jordaan onder contrôle houden en waarschijnlijk ook de veerpont bij de rivier bewaken. Na verloop van drie dagen staken deze het onderzoek en kunnen beide spionnen oostwaarts naar Sittim over de Jordaan terugkeren. Het verslag dat ze uitbrengen, is tegenovergesteld aan dat van de 12 verspieders ten tijde van Mozes: “De Here heeft het gehele land in onze macht gegeven, ja zelfs SIDDEREN (sleutelwoord in dit verhaal) voor ons alle inwoners van het land.” (2:24)

## II. VOORBEREIDING



### A. DOEL

Het doen kennen, begrijpen en toepassen van het thema: wie goed doet, goed ontmoet.



### B. WERKBOEKJE

- antwoorden  
zo Jericho, muur, poort  
ma twee, land, koning  
di het dak, vlas, Rachab  
wo de Here is de God van hemel en aarde  
do zij liet hen met een touw door het venster naar beneden  
vr 1. musje, leeuw, giraf, muis, schaap, zeehond, olifant = Jericho  
2. land, stad, Rachab, deur, mannen, helpen
- leertekst  
Jozua 2:15 - "zij liet hen met een touw door het venster naar beneden"



### C. MATERIAAL

- terugblik  
twee ingekleurde tekeningen uit het werkboekje (3.13.3, 3.13.4) en de ingekleurde leertekstcirkel van de vorige les (3.12.1)
- inleiding  
springtouw
- bijbelverhaal  
viltmateriaal uitgave 1980!  
achtergronden: S4, S7  
figuren: 20, 28, 32, 171, 204.  
zandbak met figuren, stad met muren, verspieders, Rachab.
- bespreking  
werkboekje les 13 ingekleurde leertekstcirkel (3.13.1), voor elk kind één (al dan niet gekleurde) leertekstcirkel (3.13.2)
- toepassing  
illustratie 3.13.5 op kartonplakken, koekjes, drinken, fruit, pionnen, dobbelstenen.
- liedboekjes  
Alles Wordt Nieuw IV, nr. 2  
Elly en Rikkert: Daar gaan we dan.  
Sabbatliedjes I, nr. 29  
Timotheüs Kinderliedjes nr. 76, 1e, 2e, en 5e couplet.



### D. VERTELLING

- de naam van de vrouw is Rachab. Dat betekent: ruim, open. Voor de twee verspieders betekent zij hun redding. Zij heeft haar huis geopend voor hen. Aan de kleuters en kinderen vertellen we over Rachab, dat zij heeft gehoord over de God van Israël. De verspieders zijn uit dat volk van God. Daarom wilde Rachab hen helpen.
- we vertellen aan de kleuters en kinderen niet dat het gaat om een prostituëe, maar ook zeker niet dat het een "slechte" vrouw was!
- verduidelijk eventueel met bijvoorbeeld een illustratie uit een encyclopedie of Bijbels beeldboek de vlasstengels, waaronder de verspieders zich verstopt hebben.



### E. ADVIEZEN

- zorg dat u tenminste een kwartier voor de aanvang van het programma aanwezig bent. Breng het lokaal in orde, leg het materiaal klaar en vang vroege kinderen op.
- stel voor u zelf een strak tijdschema op of volg het voorgestelde schema op de voet (met een horloge). Houd u er ook aan.
- bereid uw materiaal tot in de puntjes voor. U kunt jongelui of oudere leden inschakelen voor het inkleuren van de tekeningen en leertekstcirkels.



# III. PROGRAMMA

Kinderen ontvangen, jasjes ophangen en een plaats aanwijzen. Vertel aan de kleuters/kinderen, dat ze even rustig op de stoeltjes in het lokaal naar het materiaal mogen kijken. Ze kunnen met elkaar praten. Probeer in ieder geval een rustige sfeer te scheppen.



## A. OPENING

### 1. welkom

- a. zijn er bezoekers? Geef hen een sticker, kaartje of bloem.
- b. zijn er zieken? Gedenk hen in uw gebed. Stuur een kleuter/kind dat al wat langer afwezig is een mooie kaart. Laat alle kleuters/kinderen hun naam op de kaart schrijven.
- c. zijn er jarigen? Feliciteer hen even. Knoop even een gesprekje aan met de jarige en informeer of er thuis al een feestje is gehouden; of hij of zij mooie cadeaus heeft gekregen.

### 2. liedje

“die in mij is is sterker”

### 3. gebed

O Heer, die in de hemel woont, houd over ons getrouw de wacht, wees ons nabij vanochtend in de kindersabbatschool, u zorgt voor de mussen in de stad en voor de vogeltjes in de bomen, wat fijn dat u ook voor ons zorgt. Wat gelukkig dat we ons aan u niet hoeven vast te houden, maar dat u ons vasthoudt. Amen.

### 4. zending

#### a. verhaal

Vertel het verhaal dat deze dag wordt aangeboden in de bundel van zendingsberichten van dit kwartaal. Houd er een kort gesprekje over en laat het collectegeld ophalen.

#### b. collecte en liedje

“Een trein rijdt puffend naar het zendingsland, rijd maar, rijd maar, zendingstrein.  
Het brengt de Bijbels naar de kind'ren daar,  
rijd maar, rijd maar zendingstrein.”

*groeps- en werkvorm:*  
*allen in een kring, leid(st)er verwelkomt*

*materiaal:*  
*zie voorwoord*

*materiaal:*  
*kaart zieke(n)*

*groeps- en werkvorm:*  
*allen rondom de jarige, die op een stoel staat*  
*activiteit:*  
*aansteken kaarsjes, liedjes, uitblazen kaarsjes, geschenk*

*liedboekje:*  
*Elly en Rikkert : Daar gaan we dan.*

*groeps- en werkvorm:*  
*in een kring (op de knieën), leid(st)er bidt hardop*

*groeps- en werkvorm:*  
*in een kring, leid(st)er vertelt*  
*materiaal:*  
*zendingsbericht en - trein*

*liedboekje:*  
*Sabbatliedjes I, nr. 29*



## B. LESBEHANDELING



### 1. terugblik: Jozua wordt de nieuwe leider van het volk

#### a. kringgesprek

Vorige week hebben we een bijbelverhaal verteld en er samen over gepraat. Laten we eens kijken wat jullie er nog van weten.

- tegen wie spreekt Mozes op dit plaatje (3.13.3)?
- wijst hij naar het nieuwe land?
- waarom gaat Mozes niet met hen mee?
- wie gaat er wel met hen mee?
  
- waar gaat Mozes naar toe op dit plaatje (3.13.4)?
- wat laat God boven op de berg aan Mozes zien?
- wie begraaft Mozes op de berg Nebo?
- wie wordt nu de nieuwe leider?
- wie zal Jozua helpen het volk naar het nieuwe land te brengen?

kijk naar de leertekstcirkel (3.12.1)

- wat zie je in de cirkel?
- zeg de leertekst om beurten op.

#### b. liedje

“Mozes”

*groeps- en werkvorm:*  
*in een kring, leid(st)er vertelt*  
*materiaal:*  
 3.13.3, 3.13.4 en 3.12.1 (van vorige les)

*liedjesboek:*  
*Alles Wordt Nieuw IV, nr. 2*



### 2. inleiding: wie goed doet, goed ontmoet

#### a. vertelling

Op de speelplaats zijn de kinderen aan het touwtje springen. Freddy draait het touw, samen met Martin. Alle kinderen zingen: “In-spin-de-bocht-gaat-in, uit-spuut-de-bocht-gaat-uit...! Anne springt. Plotseling trapt ze op het touw. “Anne, jij bent af,” roept Martin. “Nu moet jij het touw ronddraaien.” Anne raapt het touw op. Ze doet heel goed haar best met draaien. Wat gaat dat zwaar. Haar arm begint pijn te doen. Om de beurt springen kinderen. Oei, een grote jongen trapt op het touw. “Jij bent af,” roepen de kinderen. “Welnee, het is de schuld van Anne, die kan niet draaien.” “Dat is niet aardig,” zegt Betty tegen de grote jongen. Betty pakt het touw en gaat draaien. “Anne,” zegt Betty, “jij mag touwtje-springen en je hoeft nu niet te draaien. Goed?” “Graag,” zegt Anne, “enne ... bedankt dat je me helpt, Betty!”

#### b. liedje

“slechts een heel klein ding”

*groeps- en werkvorm:*  
*in een kring, leid(st)er vertelt*  
*materiaal:*  
*springtouw*  
*activiteit:*  
*kringgesprek:*  
 - *wanneer ben je ‘af’ met touwtje springen?*  
 - *Betty helpt Anne. Wat doet ze?*  
*in het bijbelverhaal hoor je dat twee mannen worden gered met een touw.*

*liedjesboek*  
*Timotheüs Kinderliedjes nr. 76,*  
*1e, 2e en 5e couplet*



### 3. bijbelverhaal: twee verspieters naar de stad Jericho

a. twee verspieters naar Jericho

Jozua is de nieuwe leider. Hij moet het volk naar het beloofde land brengen. Weer worden er mannen op uit gestuurd. Zij moeten gaan kijken hoe de stad Jericho eruit ziet. Ze moeten heel voorzichtig zijn, zodat ze niet door de soldaten worden opgepakt!

*groeps- en werkvorm:  
in een kring tijdens het hele verhaal, leid(st)er vertelt*

*materiaal:*

*B.I.V. 51a zonder 46 met 20, 32.  
(S4, S7, 20, 28, 32, 171)*

b. ontdekt!

Als ze in de stad Jericho zijn aangekomen, gaan ze naar een huis. Daar woont een vrouw, Rachab. Ze mogen daar een nacht slapen. Maar de mensen van Jericho hebben hen wel gezien! De koning van Jericho hoort, dat er mensen van het volk Israël in de stad zijn. Hij hoort ook, dat ze bij Rachab naar binnen zijn gegaan. Hij stuurt een paar mannen naar Rachab.

*materiaal:*

*B.I.V. 51b zonder 28, 37, 39, 51,  
87, 89, 90, 91, 328.  
(171, 204)*

c. door Rachab verstoep

Rachab brengt de mannen naar het dak. Daar liggen vlasstengels. Dat is een soort gras, dat ze gebruiken om kleren van te weven. Als de mannen van de koning bij Rachab komen, willen ze de twee mannen van het volk Israël hebben. Rachab zegt tegen hen: "Ze zijn hier wel geweest, maar ze zijn weer weg gegaan. Ga ze maar gauw achterna. Jullie halen ze vast wel in!"

*materiaal:*

*B.I.V. 51b zonder 28, 37, 39, 51,  
87, 89, 90, 91, 328.  
(171, 204)*

*zandbak met figuren, stad met muren, verspieters, Rachab.*

d. Rachab gelooft in God

Als de mannen van de koning weg zijn, haalt Rachab de mannen van het volk Israël onder de vlasstengels vandaan. Ze zegt tegen hen: "Wij hier in de stad weten, dat jullie een grote God hebben. Wij hebben gehoord, dat jullie God jullie uit Egypte heeft bevrijd en dit land aan jullie wil geven. Willen jullie mijn familie helpen als jullie de stad veroveren? Ik zal jullie helpen om te ontsnappen".

*materiaal:*

*B.I.V. 51b zonder 28, 37, 39, 51,  
87, 89, 90, 91, 328.  
(171, 204)*

e. weer terug naar Jozua

De mannen beloven dat ze Rachab en haar familie zullen helpen. Rachab zal een rode draad uit het raam laten hangen, zodat iedereen zal weten wat haar huis is. Nu laat Rachab de mannen aan een touw naar beneden. Ze staan nu aan de andere kant van de muur van de stad. De mannen rennen weg. Ze verstopten zich drie dagen en gaan dan weer naar het volk Israël terug.

*materiaal:*

*B.I.V. 51b zonder 28, 37, 39, 51,  
87, 89, 90, 91, 328.  
(171, 204)*



#### 4. bespreking

##### a. werkboekje

we nemen ons werkboekje en kijken naar de plaatjes en of jullie bij de vraagjes de goede antwoorden hebben.

*groeps- en werkvorm  
leergesprek rond de tafel  
materiaal:  
werkboekje*

aan Kleuters:

- wat zijn de twee mannen op dit plaatje (zo)?
- hoeveel mannen heeft Jozua gestuurd om de stad te verkennen?

aan Kinderen:

- waar gaan de verkenners naar toe?
- waar staan ze bij als ze bij de stad staan?
- wat zit er in die muur?
- gaan ze door de poort naar binnen?
- mag iemand hun zien?

aan Kleuters:

- bij wie kloppen de mannen aan op dit plaatje (ma)?
- waarom willen de mannen bij haar slapen?
- mogen ze binnen komen bij Rachab?

aan Kinderen:

- hebben ze bewoners van Jericho hen toch gezien?
- hoeveel mannen zijn er volgens hen binnen gekomen?
- wat komen de mannen verkennen?
- aan wie vertellen de bewoners van Jericho dat?

aan Kleuters:

- waar zijn de verkenners op dit plaatje (di)?
- waarom verstoppen ze zich?

aan Kinderen:

- waar verstoppen de verkenners zich in het huis van Rachab?
- waar liggen ze onder?
- wie helpt hen?

aan Kleuters:

- heeft Rachab de mannen van de koning kunnen weg sturen (wo)?
- wat weet Rachab over God en het volk?

aan Kinderen:

- wat zegt Rachab tegen de verkenners?
- wat vraagt Rachab aan de verkenners?
- beloven de verkenners dat zij Rachab en haar familie zullen helpen?

aan Kleuters:

- waarom hangt er een rood touw aan het huis van Rachab (do)?
- gaan de mannen weer door de stadspoort weg?
- waarom niet?

aan Kinderen:

- hoe helpt Rachab de mannen vluchten?
- hoe gaan de mannen terug naar het tentenkamp van Israël?

##### b. leertekst

- wat zie je in deze cirkel (3.13.1)?
- wat staat daarover in de Bijbel?
- laten we het even lezen in Jozua 2:15.
- zeg nu ieder om de beurt de leertekst op
- wie heeft z'n werkje gemaakt?
- laat eens zien hoe hij geworden is?
- welke woord heb je bij oefening 1 gevonden op je werkblad?
- welke woorden heb je bij oefening 2 gevonden?

*groeps- en werkvorm:  
leergesprek met instructies rond  
de tafel  
materiaal:  
werkboek, 3.13.1, voorgeknijpte  
3.13.2, voor allen, Bijbel, lijm  
activiteit:  
leertekst laten opzeggen, 3.13.1  
ophangen, 3.13.2 uitdelen en op  
plakken*

- c. liedje  
“slechts een heel klein ding”



## 5. toepassing: ganzenbordspel

- a. activiteit  
Deze laatste les spelen we een ganzenbordspel! Laat het ganzenbordspel zien.  
Je kunt ieder kleuter/kind alleen laten spelen of in tweetallen of drie à vier groepjes maken afhankelijk van het aantal kinderen dat aanwezig is.

Spelregels:

- wie het eerst zes gooit, mag beginnen. We spelen met de klok mee, dus daarna mag de speler links van hem/haar.
- gooi je de eerste keer zes, dan mag je nog een keer. Gooi je dezelfde beurt weer zes, dan moet je daarna een beurt overslaan.
- kom je op een wolk, dan mag je je reis vervolgen, zonder er verder iets voor te doen.
- kom je op een cijfer, vraag dan aan je leiding welke vraag erbij hoort.
- het spel is afgelopen als een groepje of een kleuter of kind op nummer 40 komt en de vraag goed beantwoordt of afhankelijk van de tijd.

Verdeel eventueel aan het eind de koekjes, het fruit en het drinken onder de kleuters/kinderen.

*liedjesboek:  
Timotheüs Kinderliedjes nr. 76,  
1e, 2e en 5e couplet*

*groeps- en werkvorm  
leid(st)er vertelt, kleuters/kinderen  
voeren uit  
materiaal:  
illustratie 3.13.5 op karton plak-  
ken, koekjes, drinken, fruit, pion-  
nen, dobbelstenen.*



## C.SLUITING

### 1. liedje

“slechts een heel klein ding”

### 2. gebed

O Heer, we leren u kennen als een goede God, die heel veel van ons houdt en heel veel voor ons doet. Help ons alstublieft zodat ook wij anderen kunnen helpen. Als wij goed praten en goed doen tegen andere kinderen, dan zullen ze dat fijn vinden. Misschien gaan ze dan ook van u houden, net als wij. In de naam van Jezus. Amen.

### 3. afscheid

Neem van elk kind afzonderlijk afscheid. Wens het een fijne dag en spoor het aan om volgende week terug te komen.

*liedjesboek:  
Timotheüs Kinderliedjes nr. 76,  
1e, 2e en 5e couplet*

*groeps- en werkvorm  
staan in een kring, leid(st)er bidt  
hardop.*


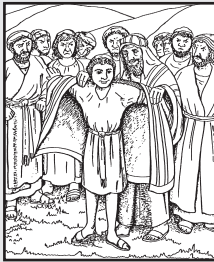


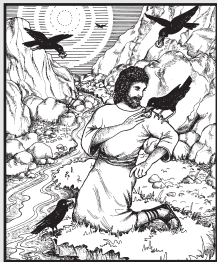
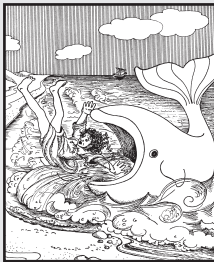






# VRAGEN GANZENBORDSPEL

1. Hoe heet de man die Israël uit Egypte haalt?  
goed : één hokje vooruit  
fout : blijven staan.
4. Wat gebeurde er toen ze voor de zee stonden en de farao met zijn leger er aankwam?  
goed : extra beurt.  
fout : blijven staan.
8. Hoe heette de plaats waar het volk bitter water te drinken kreeg?  
goed : mag beker sap/spa gaan drinken.  
fout : blijven staan.
11. Hoe wisten de Israëlieten waar ze naar toe moesten?  
goed : een plaatsje vooruit.  
fout : raak vier verschillende muren zo snel mogelijk aan.
15. Wat moesten de Israëlieten om niet te verhongeren, iedere keer opnieuw verzamelen?  
goed : mag een koekje eten.  
fout : twee stappen terug.
18. Weet je nog waarom de berg Sinai in de woestijn belangrijk was?  
goed : blijven staan.  
fout : blijven staan.
20. Mozes kreeg twee keer een “kado” van God. Wat was het en waarom werd het gegeven?  
goed : drie plaatsen verder.  
fout : blijven staan.
24. Wat maakten de Israëlieten voor God zodat hij altijd bij hen kon zijn?  
goed : blijven staan.  
fout : blijven staan.
27. Vertel eens hoe de Israëlieten aan vlees kwamen?  
goed : blijven staan.  
fout : doe een kip na.
29. Hoeveel verkenners werden er weg gestuurd toen ze bij het beloofde land aankwamen?  
goed : één vooruit.  
fout : twee terug.
31. Vertel eens wat er gebeurt als de verkenners terug zijn?  
goed : neem wat fruit.  
fout : blijven staan.
34. Het volk klaagde weer eens over dorst. Weet jij nog hoe ze water kregen?  
goed : mag gaan drinken.  
fout : beurt overslaan.
36. Wie helpt de verkenners in Jericho en waarom?  
goed : blijven staan.  
fout : vier plaatsen terug.
37. Wie neemt het werk van Mozes over en wat gebeurt er met Mozes?  
goed : je mag bij je volgende worp twee ogen eraf halen.  
fout : zoek het op.
40. Na hoeveel jaar mag het volk het beloofde land in en waarom dan pas?  
goed : klaar prima.  
fout : 5 plaatsen terug.



# ELKE DAG MET GODS WOORD

## LEERPLAN VOOR KLEUTERS EN KINDEREN

	januari - maart	april - juni	juli - september	oktober- december
1e jaar	<p>nummer 1</p>  <p>Adam - Isaak</p>	<p>nummer 2</p>  <p>Jakob - Mozes</p>	<p>nummer 3</p>  <p>Mozes - Jozua</p>	<p>nummer 4</p>  <p>Jozua - David</p>
2e jaar	<p>nummer 5</p>  <p>David - Elisa</p>	<p>nummer 6</p>  <p>Elisa - Jezus</p>	<p>nummer 7</p>  <p>Leven en leer van Jezus (1)</p>	<p>nummer 8</p>  <p>Leven en leer van Jezus (2)</p>
3e jaar	<p>nummer 9</p>  <p>Leven en leer van Jezus (3)</p>	<p>nummer 10</p>  <p>Leven en leer van Jezus (4)</p>	<p>nummer 11</p>  <p>Jezus - Petrus</p>	<p>nummer 12</p>  <p>Petrus - Paulus</p>



Driemaandelijke uitgave van het Kerkgenootschap der Zevende-dags Adventisten der Nederlandse Unie.

Copyright: Secretariaat voor Dagelijkse Bijbelstudie  
Amersfoortseweg 18  
3712 BC HUIS TER HEIDE  
Nederland